

## **דברי הכנסת**

### **הישיבה המאה-וחמש-עשרה של הכנסת השלוש-עשרה**

יום שני, כ"ג בתמוז התשנ"ג (12 ביולי 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:03

## תוכן העניינים

דברי יושב-ראש הכנסת לזכרו של חבר הכנסת לשעבר יעקב פרנק, זיכרונו לברכה  
הצעה לסדר

הודעת יושב-ראש הכנסת על הקמת ועדה לענייני שכר חברי הכנסת והתנאים הנלווים  
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעות סיעות הליכוד וצומת-מפד"ל להביע אי-אמון לממשלה בשל: מדיניות הממשלה בשיחות  
השלום, מדיניותה הכלכלית והטיפול בקליטת עלייה; א. שיחות השלום; ב. החלטת מינהל מקרקעי  
ישראל על הנחות במחירי קרקע לפי שיקולים פוליטיים  
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעות סיעות הליכוד וצומת-מפד"ל להביע אי-אמון לממשלה בשל: מדיניות הממשלה בשיחות  
השלום, מדיניותה הכלכלית והטיפול בקליטת עלייה; א. שיחות השלום; ב. החלטת מינהל מקרקעי  
ישראל על הנחות במחירי קרקע לפי שיקולים פוליטיים

הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – תקציב הכנסת), התשנ"ג–1993  
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג–1993  
(הצעת חבר הכנסת ג' גל)

הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – עונשין למפר צו נציב תלונות הציבור),  
התשנ"ג–1993

(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)

הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – ביקורת ביצוע), התשנ"ג–1993  
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

שאלות ותשובות

ועדת הכנסת לענייני ביקורת המדינה

הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת תופעות הנשירה מבתי-הספר והאנאלפביות  
הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשנ"ג–1993  
(קריאה ראשונה)

## דברי יושב-ראש הכנסת לזכרו של חבר הכנסת לשעבר יעקב פרנק, זיכרונו לברכה

### היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו פותחים את ישיבת הכנסת, יום שני, כ"ג בתמוז התשנ"ג, 12 ביולי 1993.

חברי הכנסת, אני מבקש, ברשותכם, לקום.

הלך לעולמו ביום השבת יעקב פרנק, חבר הכנסת השמינית, והובא למנוחת עולמים ביום אתמול בתל-אביב.

יעקב פרנק ייצג בכנסת את סיעת המערך והיה חבר ועדת הכלכלה והוועדה לענייני ביקורת המדינה.

הכנסת שולחת את תנחומיה למשפחת פרנק ולסיעת העבודה. יהי זכרו ברוך.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)

### היו"ר ש' וייס:

נא לשבת.

## הצעה לסדר

### היו"ר ש' וייס:

הצעה לסדר, הצעה לסדר ממש לפי הכללים – חבר הכנסת דוד מגן.

### דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לפי סעיף 53 לתקנון, אני רוצה להזכיר כי הכנסת אישרה בשבוע שעבר הכללה בסדר-היום של סעיף שביתת עובדי המדינה. היושב-ראש קבע כי הדיון ייערך מחר, ואני מציע להקדים את הדיון ולערוך אותו היום, מייד לאחר ההצבעה על הצעת האי-אמון בממשלה.

לדעתי, הכנסת בדיונה היום בנושא תבהיר לממשלה ולעובדיה כאחת, כי אין לנהל מאבקים על גב הציבור ואין להתעלם ממצב החירום דה-פקטו שבו אנו מצויים. טוב תעשה הכנסת אם תפנה עוד היום לממשלה בדרישה לנהל משא-ומתן רצוף עם עובדי המדינה במגמה לחסוך סבל מהציבור, במגמה להבטיח תגמול הוגן לעובד ובמטרה לשנות את הרכב השכר כך שהמרכיב הפנסיוני יתרחב וימנע שחיקה מכאיבה של הגמלאות. אסור לעבור לסדר-היום נוכח החרפה והמחסור שנגזרו על גמלאי המדינה בגלל שחיקת גמלאותיהם.

אני מאמין כי פנייה של הכנסת לממשלה ולציבור העובדים כאחד יכולה לתרום ליישוב הסכסוך בהתאם.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני מודה לחבר הכנסת דוד מגן.

חברי הכנסת, אכן בשבוע שעבר הכרנו בדחיפות של שתיים או שלוש הצעות בעניין זה, והן נדונו ביום רביעי. בגלל הדחיפות הנמשכת כללתי את הנושא בסדר-יומה של הכנסת מחר, ויהיה דיון מקיף. אני רוצה לומר, שאם לא היו היום הצעות אי-אמון, ייתכן, כמעט ודאי, שהיינו כוללים את זה בסדר-היום היום. חשבנו שלדחוק את זה לשעות המאוחרות, כאשר חברי כנסת רבים מאוד כבר מותשים מהדיון על הצעות האי-אמון – בצורה כזאת נחטא לנושא. זה יובא מחר במקום מרכזי.

עם זאת, אין לנו סיבה שלא לקבל את הרעיון הגלום בהצעה שלך, בינתיים, שגם הממשלה וגם העובדים ינהלו שיחות ללא הרף כדי לפתור את העניין.

אני רוצה להודיע לכם, שהיום התקיימה בכנסת אספת עובדי הכנסת, והם נתבעו על-ידי מטה השביתה להשבית גם את הכנסת. אני התקשיתי מאוד שלא להופיע שם, ואמרתי לעובדי הכנסת שאני מופיע בפניהם לא כמעביד, אינני רוצה לפגוע בזכויות עובדים, ואני מבין שיש הרבה מאוד סיבות לחלק גדול מן השובתים לשבות, ואינני רוצה, חלילה, לפגוע בקשר ובשייכות שלהם למשפחת העובדים ובאחוזה שהם רוחשים למשפחת העובדים; אבל חשבתי שהשביתה הכנסת היא ריסוק התהליכים הדמוקרטיים בארץ. לשמחתי הרבה, גם מטה השביתה הבין את זה ופטר את העובדים מהשביתה, ועובדי הכנסת ואנחנו ממשיכים לעבוד.

מחר יידון הנושא בהבלטה.

### **הודעת יושב-ראש הכנסת על הקמת ועדה לענייני שכר חברי הכנסת והתנאים הנלווים**

## **היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, כמו-כן הקמנו ועדה שתטפל בענייני השכר וכל התנאים הנלווים של חברי הכנסת, על-פי המסורת של ועדת-נבנצל וועדת-קוברסקי. היום נכנסה לעבודתה הוועדה החדשה בראשות הפרופסור רוזן-צבי. חשבתי שחשוב שאתם תדעו: הוצאנו מידינו את העיסוק בשכרנו ואת העיסוק בתנאים הנלווים, ואנחנו ממשיכים פה מסורת של קודמינו, שלמה הלל ודב שילנסקי; לידיעתכם ולידיעת הציבור.

## **אברהם יחזקאל (העבודה):**

עבודת הוועדה מוגבלת בזמן?

## **היו"ר ש' וייס:**

הוועדה היא קבועה.

## **אברהם יחזקאל (העבודה):**

האם עבודת הוועדה מוגבלת בזמן מבחינת הגשת המסקנות?

## **היו"ר ש' וייס:**

הוועדה הזאת נבחרת לאורך קדנציה של הכנסת, אבל היא פועלת ובעיקר מסייעת לוועדת הכנסת – לא רק לוועדת הכנסת – בגיבוש הצעות שונות וכן הלאה.

כן, חבר הכנסת דן תיכון.

## **דן תיכון (הליכוד):**

אפשר שתסב את תשומת לבם של חברי הכנסת הפנסיונרים – – –

## **היו"ר ש' וייס:**

גש למיקרופון ותסב אתה בתור בעל ותק.

## **דן תיכון (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אפשר שתסב את תשומת לבם של חברי הכנסת הפנסיונרים לקיומה של הוועדה, שהרי יש להם השגות באשר לתשלומים שהם מקבלים.

## **היו"ר ש' וייס:**

בסדר גמור. אחרי הישיבה ננסח ביחד. ועדת הכנסת הודיעה שזה נכנס אליה.

## **מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת**

## **היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, הודעה למזכיר הכנסת.

## **מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:**

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת – הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות), התשנ"ג–1993, מאת חברי הכנסת א' פורז וא' דיין.

לדיון מוקדם – הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון – צו הריסה מינהלי), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת פנחס בדש; הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – הזמנת עדים לועדות), מאת חבר הכנסת אברהם יחזקאל; הצעת חוק למלחמה בתאונות דרכים, התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת נסים זוללי; הצעת חוק העונשין (תיקון – הגדרת הגזענות), מאת חברי הכנסת ת' זיאד, ה' מחאמיד ות' גוז'נסקי; הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (תיקון – פסלות מחמת פשיטת רגל או מרמה), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת פנחס בדש; הצעת חוק מס ערך מוסף (תיקון – מצרכי מזון יסודיים), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת אלי גולדשמידט; הצעת חוק נרדפי הנאצים (הוראה מיוחדת), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי; הצעת חוק שוויון הזדמנויות בעבודה (תיקון – איסור אפליה מטעמי גיל), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת אפרים גור; הצעת חוק שוויון הזדמנויות בעבודה (תיקון – אפליה בשל גיל), התשנ"ג–1993, מאת חברת הכנסת ת' גוז'נסקי וקבוצת חברי כנסת; הצעת חוק נפגעי פעולות איבה (קבורה), התשנ"ג–1993, מאת חבר הכנסת רן כהן; הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – דוח שנתי), מאת חבר הכנסת שלמה בוחבוט.

## היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

### הצעות סיעות הליכוד וצומת-מפד"ל להביע אי-אמון לממשלה בשל: מדיניות הממשלה בשיחות השלום, מדיניות הכלכלית והטיפול בקליטת עלייה; א. שיחות השלום; ב. החלטת מינהל מקרקעי ישראל על הנחות במחירי קרקע

#### לפי שיקולים פוליטיים

## היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, סעיף ראשון בסדר-היום שלנו: הצעות סיעות הליכוד וצומת-מפד"ל להביע אי-אמון בממשלה בשל: 1. מדיניות הממשלה בשיחות השלום, מדיניות הכלכלית והטיפול בקליטת עלייה – הצעה של הליכוד; 2. שיחות השלום, גם זה שייך להצעת האי-אמון של הליכוד. ההצעה של צומת-מפד"ל להביע אי-אמון לממשלה היא בנושא: החלטת מינהל מקרקעי ישראל על הנחות במחירי קרקע לפי שיקולים פוליטיים.

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת אליהו בן-אלישר לנמק את הצעת האי-אמון הראשונה. בבקשה, אדוני.

### אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשבוע שעבר, כאשר רשמנו את הצעת האי-אמון הזאת על סדר-יומה של הכנסת, היה המצב בדרום-לבנון קשה אבל הוא עדיין לא הגיע לאחת מנקודות השיא הטרגיות שאליה הוא הגיע מאז.

כולנו יודעים שצה"ל מסוגל להשיב את השקט אל גבולנו הצפוני. הבעיה איננה בצה"ל. הבעיה היא בדרג המדיני, שחייב להחליט מה הוא רוצה.

אדוני היושב-ראש, מלחמת התשה ממשית מתנהלת עכשיו בגבול לבנון, כאשר משא-ומתן ממשיך להתנהל בינינו לבין הסורים. הממשלה חייבת להחליט בצורה חד-משמעית: או שיהיה שקט שם, ואם לא יהיה שקט שם לא יהיה שקט בכלל, ואם לא יהיה שקט בגבולנו הצפוני לא יהיה שקט בלבנון, ואם תהיה אלימות לא תהיינה שיחות. אני אומר זאת בצורה הברורה ביותר האפשרית. לא יכולות להיות שיחות מתובלות באלימות.

כולנו יודעים שסוריה עומדת מאחורי הטרור הזה, בין שהמבצע הוא ה"חיזב-אללה", בין שהמבצע הוא הארגונים הפלשתיניים חברי אש"ף, אלה אשר מטותיהם בדמשק, בין שסוריה מזמינה את פעולות הטרור ובין שמדובר בקו-פרודוקציה, בהפקה משותפת סורית-אירנית.

אם ממשלת ישראל תקבל החלטה לשנות את מדיניות הפייסנות והפיוס שהממשלה הזאת מנהלת כרגע כלפי סוריה, ואם היא תעשה מעשה – הממשלה תמצא אותנו תומכים, ביחד עם ישראל, אין לי צל של ספק, תומכים במעשה אשר יבטיח את ביטחון יישובינו בצפון הארץ.

לבנו עם המשפחות השכולות. דעתנו עם החיילים הפצועים, ואנו מאחלים להם החלמה מהירה ומלאה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בזמן מערכת הבחירות פרסמנו, הליכוד, קריאה לציבור, בעצם קריאה של אזהרה, ואמרנו: מי שמצביע עבודה שידע, מצביע לא רק רבין, מצביע לא רק פרס, הוא מצביע שריד, מצביע דראושה, מצביע ערפאת. אני חייב להודות על האמת, היו בינינו כאלה שאמרו: זאת הגזמה, זאת הפרזה, זו ראיית שחורות, זה דמיון, לא מציאות, להוריד את המלה ערפאת. התרצינו. פעם אחת פרסמנו: מי שמצביע עבודה בסופו של דבר מצביע ערפאת, ואחר כך כבר לא פרסמנו את זה.

היום, כנסת נכבדה, מה אנחנו רואים? מי שהצביע רבין קיבל את שריד וקיבל את דראושה וכמעט כמעט מקבל את ערפאת, אם בעצם הוא לא מקבל את ערפאת כבר היום.

אתה יודע, השר רמון, כמה צדק, לצערי הגדול, לצערי הגדול, חברך לסיעה שעמד כאן על הדוכן ומנה אחד לאחד את חברי הממשלה שחושבים שצריך לנהל משא-ומתן עם אש"ף; לצערי הגדול.

### **משה נסים (הליכוד):**

כולל יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

אומר חבר הכנסת נסים, אולי לא כולם שמעו את קריאת הביניים שלו.

### **היו"ר ש' וייס:**

זו היתה רשימה חלקית, ההמשך יבוא.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**



אומר חבר הכנסת נסים: כולל יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, אבל שלא תהיה שום טעות – הנוכחי. ומה אני צריך לומר? הלוואי שאתבדה.

### **משה קצב (הליכוד):**

---

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

אולי נקבל בשמו של ראש הממשלה, כי את ראש הממשלה אני לא רואה כאן. יכול להיות שבשביל ראש הממשלה הדיון הזה איננו חשוב מספיק. הרי בסופו של דבר, הוא רק הומרץ, לא יותר מזה. והאמן לי, אדוני השר הממונה על התיאום בין הממשלה לבין הכנסת, אינני אומר את זה לשם פולמוס, אינני אומר את זה מתוך חדווה, הייתי מעדיף, מעדיף במלוא מובן המלה, שהמצב יהיה שונה. אבל, לצערי הגדול, זה לא כך.

וכאן אני מחפש לאחור, מאיפה בעצם כל זה בא? אבי אבות הטומאה, לא יעזור שום דבר, הוא בהקפאת ההתנחלות. אין לי ברירה אלא לשוב לזה, מפני שמי מקפיא את ההתיישבות מקפיא את הציונות, מקפיא את החזון, מקפיא את היצירה. מדינת ישראל בלי ציונות לא תהיה אותה מדינה.

אני ממש מתחנן בפניך, השר רמון, אל תחזור – כמו שאתה רגיל לומר כל פעם כשאנחנו עומדים ומותחים ביקורת, לדעתי ביקורת לא רק לגיטימית אלא נכונה, על הממשלה – ותאשים אותנו, אנשי הליכוד, בכך שאנחנו רוצים 2 מיליוני ערבים בתוך גבולות ישראל כאזרחים ישראלים. הרי אנחנו המצאנו את האוטונומיה, אנחנו המצאנו את הסטטוס הזה שמשאיר את התושבים הערבים, הפלשתינים ביהודה ובשומרון, אזרחים ירדנים, ולא מצרפים אותם אל האוכלוסייה הישראלית.

נכון, באים דוברי הממשלה ואומרים, שתמורת הקפאת ההתנחלויות מדינת ישראל קיבלה ערבויות, קיבלה כסף. אני בא ואומר, אם אכן כך הדבר, אני יכול לומר לכם כמעט בצורה מוחלטת, שניתן היה להשיג ערבויות גם בלי הקפאת ההתנחלויות. אבל לשיטתכם, אזי מכרתם את נפש הציונות, את ההתיישבות, את ההתנחלות תמורת נזיד ערבויות. חבל.

### **רענן כהן (העבודה):**

אתה מאמין במה שאתה אומר?

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

לא ממשלת אשכול ולא ממשלת גולדה, אתה יודע מה – גם לא ממשלת רבין הראשונה, לא העזו לעשות כדבר הזה, לא העזו לעשות כדבר הזה. ואני כבר לא מדבר על הממשלות שבאו אחרי זה,

ממשלות בגין ושמיר; מובן שלא. גם לא ממשלת רבין הראשונה. עכשיו זה למען הקואליציה, למען השמאל, למען השמאל הקיצוני, ואני חושש לומר, אולי זהו הקו הממשלתי היום, ואכן השמאל הקיצוני בכנסת מחא כף לממשלה.

אני רואה את השר יוסי שריד עומד כאן ואומר: זאת הממשלה הטובה ביותר מאז 1967; מדוע היא הממשלה הטובה ביותר מאז 1967? מפני שהיא לא מקימה התנחלויות. אמר כאן השר: מן הראוי היה שהיא תקום, כדי שלא להקים עוד התנחלויות.

### **בנימין נתניהו (הליכוד):**

חבר הכנסת בן-אלישר, אתה צריך לדייק בציטוט ולייחס אותו לאיש הנכון. סגן השר ביילין אמר, שזו הממשלה הטובה ביותר שקמה אי-פעם.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

אמר את זה, לא שמעתי.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

יש לך שחקן סיוע.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

שחקן סיוע, יושב-ראש הליכוד, זה לא כל כך רע. לך אין שחקן סיוע כזה, יושב-ראש העבודה. לא פעם אחת הוא מכחיש מה שאתה אומר.

אתה יודע מה? מאחר שלא ידעתי אם אתה תבוא או אולי ראש הממשלה בכל זאת יכבד את הכנסת ויבוא, הכינתי ציטטה של יגאל אלון מ"מערכות הפלמ"ח". מאחר שראש הממשלה לא נמצא כאן, אני לא חייב לצטט אותו. אבל אם אתה מאוד רוצה, ומאחר שקיבלתי סיוע וציטוט של סגן השר ביילין, אני יכול לצטט את מי שהיה חבר הכנסת רמון. ב-3 באוגוסט 1990 התפרסם בעיתון "דבר": "איך אנחנו יכולים לבוא ולהגיד שאם אנחנו ננהל את המדינה יהיה יותר טוב. אם זה יהיה כמו שניהלנו את ההסתדרות, יהיה אסון" – כך אומר חבר הכנסת רמון.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

— — —

## משה קצב (הליכוד):

אז למה אתם מנהלים את המדינה כמו את ההסתדרות?

## אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ביטול החוק על המפגשים, הקרוי "חוק המפגשים", הוא החטא השני, נאמר את זה כך. הוא חיזק את ערפאת, הוא לא חיזק את השלום. אתם רציתם שהוא יחזק את המשא-ומתן. והוא חיזק את ערפאת, כמובן, גם בעזרתם הנדיבה של כמה חברי כנסת מן הקואליציה, גם בעזרתם של חברי ממשלה. מה קיבלתם תמורת זה? דוגמה של אדם, פלשתיני, שנחשב למתון, בין המתונים שבהם, כך מכנים אותו, חינוך מצוין, השכלה יפה, תרבות אנגלית – סרי נוסייבה, הרבה מכירים אותו.

אגב, הוא מפרסם את מה שהוא מפרסם לא בעורמה, לא בערבית, לא בירדן, בגלוי, בעברית, בעיתון "הארץ", ואני מבקש להזכיר רק כמה משפטים ממה שהוא פרסם: "השאיפה הישראלית להשיג בעת ובעונה אחת שלום וריבונות על ירושלים היא אשליה, וכל ניסיון לממש אותה יביא לפיצוץ התהליך המדיני כולו". למי שלא שם לב, חברי הכנסת, אני חוזר ואומר: שלום וריבונות על ירושלים.

במקום אחר הוא אומר: "כל ניסיון לגרום לכך שההסכם על תקופת המעבר ימנע בעתיד הקמת מדינה פלשתינית, פתרון בעיית הפליטים ומימוש זכות השיבה יביא במוקדם או במאוחר לפיצוץ תהליך השלום". זה לא ברור?

"יש להבטיח את זכותם של כל התושבים שהיו בשטחים ביוני 1967 לחיות בתחומם".

אדוני השר רמון, לא רק שאתם לא פותרים את 1967, אתם עוזרים להעלות מן האוב את 1947, את 1947. אנחנו כבר לא ב-1949. בחרתם ללכת בדרך הזאת, בדרך שאיננה ציונית. אתם קוצרים רוח, אתם חייבים לקצור רוח, אין שום ברירה, ואני חייב לומר, שלגודל החרפה הולכת ונוצרת בבית הזה קואליציה פרו-אש"פית.

כבר הוזכר יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון; כמה חברי כנסת, כאלה שפגשו בהם, כאלה שמטיפים להמשיך לפגוש אותם ולשאת ולתת אתם. זה כבר לא עניין של אם, זה כמעט עניין של מתי; כמעט עניין של מתי.

## עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

---

### אליהו בן-אלישר (הליכוד):

למרות הים. אתה תן לי לדבר בבקשה, ואתה שב בשקט. למרות הים, האוקיינוס – – –

### עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

תתבייש לך, אל תגיד לי משפט כזה.

### אליהו בן-אלישר (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, שב בבקשה בשקט.

### עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני אומר מה שאני רוצה.

### היו"ר ש' וייס:

עכשיו אני מבקש לא להפריע.

### אליהו בן-אלישר (הליכוד):

כאילו בין ערפאת לבינינו לא הבדיל ולא הפריד ים של דם, של מוסר, של עולם ומלואו, של רצון שלנו לחיות, של רצון שלו להכחיד אותנו.

מאחר שאינני נוהג שלא לתת אמון בחברי כנסת, אזי אני אתן בהם אמון ואומר שהם פשוט כסומים בארובה, עיוורים, ליקוי מאורות. הם יודעים את האמת. לא יכול להיות שהם לא יודעים את האמת, ואינני רוצה להזכיר שמות. יש גם כאלה שיושבים כאן עכשיו, לא יכול להיות שהם לא יודעים את האמת על ערפאת, מה הוא רוצה ומה רוצים חבריו.

נקודה אחרונה, מאחר שהגונג כבר מצלצל.

### היו"ר ש' וייס:

אתה כבר שתי דקות מעבר לגונג.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

תודה, אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על הסובלנות.

הנייר האמריקני האחרון, הטייטה, שאמור להיות כאילו פשרה, ששר החוץ ולא אחר אמר: הוא בסיס, הוא עמדת פתיחה, רוצה לומר – קבלו אותו. הרי הוא אמר את זה למצרים. כתוב בעיתון שהוא אמר את זה לפלשתינים. זו עמדת פתיחה, קבלו אותו, נלך למשא-ומתן. הרי הנייר הזה מוסכם על הממשלה הישראלית. אתם פשוט מנסים לזרות חול בעיניים; לרמות, ממש לרמות, כי הוא מוסכם עליכם.

השר רמון, אתה תאמר מה שתאמר ואני אגיד לך אחר כך שאני משוכנע בזה שהוא מוסכם עליכם.

אני חייב לומר דבר אחד בקשר אליו. הוא דורש מאתנו שאנחנו נכיר שאכן המעמד הנוכחי של ירושלים הוא מעמד זמני. זה לא שכל אחד יכול להעלות מה שהוא רוצה למשא-ומתן. אני יודע שבגין בזמנו אמר: ירצו להעלות את ירושלים, יעלו את ירושלים, ירצו להעלות את תל-אביב, יעלו את תל-אביב. כל דבר יכולים להעלות על שולחן המשא-ומתן. בדרך הזאת הוא אמר. היום הפשרה האמריקנית אומרת, שמקובל על שני הצדדים שירושלים תעלה על שולחן הדיונים כאשר מעמד הקבע – – –

### **שר הבריאות ח' רמון:**

לא.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

לא, לא, אדוני השר רמון?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

לא בניסוח הזה.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

לא בניסוח הזה. אז תרשה לי, אדוני היושב-ראש, אני מצטט, אין לי זמן לתרגם עכשיו: WHATEVER ISSUE IT WANTS, INCLUDING THE QUESTION OF JERUSALEM; לא פחות ולא יותר. זה מוגש לנו כנייר פשרה, כנייר קישור.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אין קשר בין התרגום ובין מה שאמרת.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

אתם זוכרים את הוויכוח שהתעורר בעקבות הריאיון שנתן ראש הממשלה רבין ל"אל-קודס" – הפיקוח על הבחירות? הוא אמר: לא, מה פתאום פיקוח? לא פיקוח, SUPERVISION. בנייר האמריקני הזה יש לא רק SUPERVISION. יש גם SUPERVISION. יש INTERNATIONAL OBSERVERS, יש משקיפים בין-לאומיים, אולי אפילו האו"ם.

מלה אחרונה, אדוני היושב-ראש. הרי כולנו נוסעים ברחבי הארץ ורואים הרבה שלטים והרבה עבודה על הכבישים, הרבה מחלפים, וכשאני עובר על יד אחד המחלפים אני נזכר בממשלה בראשותו של מנחם בגין, שנכנסה לשלטון ב-1977, והיו אנשי מפלגת העבודה והמערך אז שאמרו: מה אתם מקימים כל כך הרבה התנחלויות וכל כך הרבה התיישבויות? אנחנו אמרנו: באנו לשלטון, נכנסנו למשרד ראש הממשלה, דבר ראשון ניגשנו לתיקים של השר לשעבר ישראל גלילי ומצאנו שם תיקים מוכנים להקמת התנחלויות ויישובים. לקחנו את התיקים, הגשמו, ביצענו. וכך, בעוברי על יד המחלפים אני אומר לעצמי: יבוא היום, ואני מקווה שהוא קרוב מאוד, כאשר נחזור ונחליף את מפלגת העבודה בשלטון, נמצא הפעם תיקים לא של יישובים והתנחלויות אלא של מחלפים. זאת תהיה ממשלת המחלפים. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת פלד יסביר את נימוקי האי-אמון של הסיעות צומת-מפד"ל. בבקשה.

### **משה פלד (צומת):**

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, "לא צמאי מלחמה אל הקרב הלכנו. אהבנו תמיד את הבית, השמש, שדה הנפתח בנשמה". כך כתב יוסף שריג, זיכרונו לברכה, בן וחבר בית-השיטה שנפל כמ"פ טנקים בקרבות הבל'מה ברמת-הגולן במלחמת יום הכיפורים. כך גם נפלו חמשת בנינו בסוף השבוע שעבר בלבנון, בפעילות שכל מטרתה שמירת ביטחונם של תושבי הצפון, אוהבי בית ושמש ושדה הנפתח בנשמה.

אני שולח תנחומי מעל במה זו למשפחות השכולות ואיחולי החלמה מהירה לפצועים, לאלה שעדיין בבתי-החולים ולאלה שכבר בבתייהם.

עם כל הקושי שבדבר, אני משנה כיוון וניגש מייד אל הצעת האי-אמון בשם סיעות צומת והמפד"ל.

ובכן, כבוד היושב-ראש, שיחות השלום בוושינגטון הגיעו למבוי סתום, אף ששר החוץ מר פרס אומר במצרים: התהליך איננו תקוע. תחילתן של השיחות היתה בתקופת כהונתה של הממשלה הקודמת, והבסיס להן הונח בנוסחאות שעל-פיהן כונסה ועידת-מדריד. מאז עלתה ממשלת העבודה, מרצ, חד"ש ודראושה לשלטון התחילו הכרסומים והחלה הזחילה לאחור בכל אשר השיגה הממשלה הקודמת בדרך למדריד.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

אולי תספר לנו מה השיגה הממשלה הקודמת?

### **משה פלד (צומת):**

ראש הממשלה הכריז מייד לאחר הבחירות, והדגש הוא: לאחר הבחירות, כי הוא נכון לווייתורים בגולן.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

---

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גולדשמידט, את ההמשך בתק"ם.

### **משה פלד (צומת):**

ההמשך בעמק. את ההסבר תקבל בעמק, ידידי אלי גולדשמידט.

ובכך הבינו המשלחות הערביות, כי ככל שיתמידו ללחוץ כך יזכו לווייתורים גדולים יותר. כתוצאה מכך גדל תאבונם. דמיונם המזרחי החל להזות, וכך במפתיע, ללא הכנת הממשלה מראש, עלה נושא ירושלים על שולחן הדיונים והוא עתה הנושא המרכזי; כך לפחות אומרים הפלשתינים, ופייצל חוסייני בראשם. והממשלה מוצאת עצמה במלכוד נורא.

הנה אמש, ביומן החדשות, אמר השר רמון: "מישהו בצד השני הבין לא נכון את כוונותינו". כך בנושא ירושלים, כך ברמת-הגולן וכך גם במלחמה בטרור. מישהו שם, בצד השני, הבין לא נכון את כוונותינו, ומייד עולות בראשי השורות משירם של "התרנגולים": "כשאת אומרת לא, למה את מתכוונת? האם הלא הוא לא ובאמת, או אולי הוא רק אולי אך לא כעת, או שהלא הוא רק עוד לא, אולי הוא או אולי הוא בוא, כי את אומרת לא כל כך בחן, שהוא נשמע לי עוד יותר מזמין מכן". מלות השיר מהדהדות ומתחדדות נוכח הצהרות שרי הממשלה, הרמטכ"ל, ובעיקר ראש הממשלה.

### משה נסים (הליכוד):

מתי הם אמרו "לא", שאתה מצטט את זה?

### משה פלד (צומת):

וכשאמר הרמטכ"ל בצאתו משיבת הממשלה, "כנראה צריך להנחית מהלומה קשה על ארגוני הטרור ועל סוריה", בא לי לשאול אותו: אז מדוע אינך מכה? מדוע במקום להכות אתה יושב בירושלים עם המשלחת האמריקנית? מדוע כשמזהים בבירור מקורות ירי ארטילרי לא משיבים באמל"ח החכם והמדויק שלנו? מדוע מעכבים פינוי מסוק מהשטח, מדוע לא לקיימו מיידית תחת מטרייה אווירית וארטילרית? מתי היה צה"ל מתחשב יותר בגורמים אחרים מאשר בפינוי חייליו הפגועים? איפה הצבא החכם, הנועז והקומפקטי שהבטחת? הרי תגובות הצבא פשוט מעליבות את הציבור, שרובו כבר יודע מה הן תשובות צבאיות נאותות ויעילות.

כבוד ראש הממשלה, מדוע מעבירים כל כך הרבה מסרים, ודווקא בדרך עקיפה, אל הסורים דרך האמריקנים? הרי בווישינגטון מתנהלות שיחות ישירות, מדוע שגם בשטח לא תהיינה שיחות ישירות? בשפתם הם? בעוצמה, בחוכמה, בתחבולות ובנחישות. הרי אחד הגורמים החזקים והקבועים שהיו לנו לאורך שנות מאבקנו הוא כוח ההרתעה. גם אותו אנחנו מאבדים, ולא מחידלון, חס וחלילה, או מאפאתיות. מתוך אידיאולוגיה אנחנו מאבדים אותו; אידיאולוגיה שאינה מובנת, זרה לצה"ל עצמו ולציבור הישראלי בכללותו.

ועוד, מר רבין, למה התכוונת כשאמרת אמש בטלוויזיה: "ננקוט צעדים כדי להבטיח ביטחון ליישובים ולתושבי הצפון"? מדוע אתה אומר שזו זכותנו להגן על עצמנו, ואינך מבין שזו לא זכותך, זו חובתך להגן על אזרחי מדינת ישראל? מדוע לחכות עד שהמשלחת האמריקנית תחזור עם תשובה מסוריה? לאילו הפתעות אתה מצפה מסוריה? לאיזה טנא אתה מחכה, מר רבין, מסלילתו של מר דניס רוס? הרי בעצמך, במו פיך אמרת, כי "נילחם בטרור כאילו לא מתקיים תהליך שלום", אז מה חלקם של האמריקנים בנושא המלחמה בטרור? אולי גם תמסור לסורים דרך האמריקנים את מיקום המכה שאתה מתכוון להנחית? ואולי תמסור לסורים דרך האמריקנים גם את שעת השי"ן?

כבוד היושב-ראש, באווירה מאיימת של קיץ אנו חשים באותות מלחמה בגבול הצפון. תמונות חיילים הקוברים חבריהם, הורים שכולים הקוברים בניהם ובנים קוברים אחיהם נחרתות בזיכרון, קורעות לב ומעיבות על רגעי תקווה קצרים הנגוזים מייד בתחושת החמצה גדולה.



ומעניין לעניין באותו עניין. "תהליך השלום איננו תקוע", שוב אומר שר החוץ מר פרס במצרים, ומייד כהד, רוב חברי הכנסת של סיעת העבודה, שריה, וכמובן גם השמאל הקיצוני כולו, אומרים וצועקים כי כל זמן שלא ידברו ישירות עם אש"ף בתוניס, ובעיקר עם רב-המרצחים, לא תהיה שום התקדמות. כך בשבוע שעבר, מעל במה זו – חבר הכנסת מירום, וכך לאורך כל הימים האחרונים – שאר החברים. והשיא, כמובן, בחדשות הצהריים, כשנמסר שכבר מתנהל דו-שיח בין הממשלה לבין אש"ף. מר פרס חייך ולא הכחיש.

אני רוצה לשאול אתכם, ידידי, חברי הכנסת ושרי הממשלה: ממתי הפכתם את רב-המרצחים למהות השיחות? ממתי המהות היא עם מי מדברים? הרי מי שחושב שהמהות בתהליך המקרטע שמתנהל היא עם מי מדברים איננו אלא טועה ומטעה. המהות והלב בוויכוח ובעימות המתמשך בינינו לבין הערבים הם זכותנו על ארץ-ישראל ועל ירושלים. רק זו המהות ורק על זה הוויכוח. פעם הוא היה עם חוסייני האב והיום הוא עם חוסייני הבן, פעם עם עבד אל-שאפי ופעם עם ערפאת. בין כל אלה, אין הבדל, כולם מאז ועד היום אינם מכירים בנו, אינם מכירים בזכותנו להתיישב בארץ הזו, ולכן שאלת ה"עם מי" איננה רלבנטית ואיננה מהותית.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הממשלה הזאת מאבדת גובה. הממשלה הזו בעצם עוד לא הצליחה להמריא. הממשלה הזו מאבדת את העם, איבדה את אמון הציבור, שזכתה בו לפני שנה. הממשלה הזאת מאבדת את הנכסים החשובים, היקרים והאמיתיים שהיו לעם ישראל בארץ-ישראל. בממשלה הזו אין לנו ולעם אמון. תודה רבה.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה לחבר הכנסת פלד. אדוני השר רמון, תשובת הממשלה.

קיבלתי הבטחה מן השר רמון שהוא לא ינאם כל הזמן רק אל סיעת הליכוד, שהוא יפנה גם קצת תשומת לב לסיעה שלו ולמרכז.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אני מכחיש את ההבטחה הזאת. אני גם יודע שאני לא אעמוד בה.

### **משה נסים (הליכוד):**

הוא יודע שהוא זקוק לליכוד כדי לשרוד.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תרשו לי בראשית דברי להביע את תנחומי ראש הממשלה והממשלה כולה למשפחות הנופלים באירועים שאירעו בגבול הצפון בסוף השבוע שעבר, ולאחל החלמה מהירה ושלמה לכל הפצועים.

### **היו"ר ש' וייס:**

אנחנו מצטרפים לכל מלה. גם העברנו בשם הכנסת את מסר ההשתתפות שלנו למשפחות, ואני גם ביקרתי, אני מקווה גם בשמכם, את כל הפצועים בבית-החולים "רמב"ם".

### **אברהם יחזקאל (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, האם לא מן הראוי היה שלא להעלות היום הצעות אי-אמון?

### **היו"ר ש' וייס:**

היום זה דיון מדיני.

### **רון נחמן (הליכוד):**

ככל שאתה עושה שלום נצטרך כל פעם לדחות את הדיונים.

### **היו"ר ש' וייס:**

בואו לא נעשה דיון סביב הנושא הזה. גמרנו.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אני רוצה למסור לחברי הבית את מדיניות ישראל ביחס לגבול הצפוני.

אני רוצה להדגיש, כי אין למדינת ישראל כל תביעה טריטוריאלית כלפי שטחה של לבנון. ברצוננו להגיע לשלום אמיתי, שיעניק גם לנו וגם ללבנון ביטחון. אנו לא רוצים שיישובי הצפון שלנו יחיו תחת איום מתמיד, כפי שאני מניח שממשלת לבנון רוצה שתושבי לבנון שמצפון לגבולה של ישראל יחיו בשקט ובשגשוג.

במשך חודשי המשא-ומתן ניסינו לקדם הסכם שלום עם לבנון. ממשלת לבנון, הנתונה להשפעתה המוחלטת של דמשק, העדיפה לצמצם את הדיון בביצוע חד-צדדי מצד ישראל של החלטת מועצת הביטחון 425. ממשלת לבנון תבעה נסיגת צה"ל מאזור הביטחון, ורק לאחר הנסיגה, טענה, צבא לבנון יתפרס וכך יובטח גבול הצפון שלנו. אנחנו נאלצנו לדחות את ההיגיון הזה.

לא זו בלבד, אלא ממשלת לבנון לא נקטה שום צעד שנועד לשכנע בכנות כוונותיה. "חיזב-אללה" הלך והתבסס בדרום-לבנון ומחבלים פלשתינים שוב מגיעים לאזורים שלא היו בהם קודם לכן. ממשלת לבנון פירקה את נשקן של המיליציות החמושות בלבנון, אך לא עשתה כך כלפי "חיזב-אללה" וארגוני מחבלים פלשתיניים הנתונים לפטרונות סורית ואירנית. הרושם שלנו הוא, שממשלת לבנון מעוניינת לקיים כלפינו לחץ אלים באמצעות "חיזב-אללה" וארגוני מחבלים אחרים, כדי שהדבר ישמש מנוף ללחץ עלינו לוותרנות.

במלאכה זאת מסייעת גם סוריה, המעלימה עין מהנעשה שם ומאשרת לארגוני המחבלים לעבור דרכה ולקבל נשק מאירן דרך שטחה. רוב הפעילות הצבאית של "חיזב-אללה" מתנהל בשטח הנתון לשליטה ולכיבוש סורי בלבנון, ואילו ג'יבריל מקיים בסיס אימונים בדרום-ביירות, באזור נעמה, ומשרדים בדמשק, ומקבל כספים ואמל"ח מאירן, שאליה התחבר בשנים האחרונות. לבנון הפכה כלי משחק בידי סוריה ואירן.

אנו קוראים לממשלת לבנון ליתר עירנות. אנו מעודדים מהרפורמות המתנהלות בממשל ומהתחזקותו של הממשל המרכזי. תקוותנו היא שממשלה חזקה בביירות, שתקרא לסילוק כל הכוחות הזרים מלבנון, תוכל לפרוס ביתר יעילות את סמכותה על כל שטחה, ותכפה על "חיזב-אללה" לפרוק את נשקו ותמנע מארגוני מחבלים כמו זה של ג'יבריל מלהשתולל ולפגוע באינטרסים של לבנון.

רק שקט בצפון יקרב הסכם שלום בינינו לבין לבנון. ישראל דואגת ותדאג לשלום אזרחיה. ממשלת לבנון צריכה לדעת, שיש גם גבול לסבלנותה של ישראל. איננו יכולים להתייחס בסבלנות ובסלחנות לנעשה מצפון לגבול ישראל. מוטב שהממשל המרכזי יבין זאת, ובהקדם. לא נסכים למצב שבו רק בצד שלנו אין שקט. השקט חייב לשרור משני צדי הגבול, או שלא ישרור לא אצלם ולא אצלנו.

אני חוזר ואומר, אנו רוצים לחיות בשלום עם לבנון ואנו מעוניינים להגיע להסכם שישים קץ לסכסוך בינינו. במקום להשקיע מאמצים בפגיעה ביישובינו בצפון, עדיף שממשלת לבנון תחשוב באופן קונסטרוקטיבי על הדרך לקדם את המשא-ומתן לשלום המתקיים בינינו.

אני רוצה להדגיש שראש הממשלה, בשיחות עם המשלחת האמריקנית, הבהיר – הוא הבהיר ולא מסר מסר, אני רוצה שזה יהיה ברור – כי הוא רואה את ההתפתחויות בחומרה, והדגיש כי ישראל, וישראל בלבד, אחראית לביטחון תושביה וחייליה. ראש הממשלה ציין בפני המשלחת האמריקנית, כי לפני הפעולה של ארצות-הברית בעירק קיבל ראש הממשלה איגרת מן הנשיא קלינטון, ובה נאמר כי ארצות-הברית רואה זכות לעצמה לפעול על-פי סעיף 51 לאמנת האו"ם, שעל-פיו לכל מדינה החברה באו"ם יש זכות לפעול להגנה עצמית. לפיכך, ישראל שומרת לעצמה חופש פעולה מלא לצורך הגנה על גבולה הצפוני, שלום תושביה וחייליה.

לנו הזכות לפעול באופן מוחלט להגנת אזרחינו, ונעשה זאת ללא שום קשר עם המשא-ומתן המדיני המתנהל בוויינגטון.

## רון נחמן (הליכוד):

---

## שר הבריאות ח' רמון:

אין קשר למשא-ומתן. ההסלמה איננה באה בעקבות המשא-ומתן. "חיזב-אללה" התנגד למשא-ומתן מראשיתו, מתחילה ולכל אורך המשא-ומתן הוא פעל נגד יישובי הצפון, נגד אזור הביטחון, והוא ממשיך לפעול. כל התביעות להפסיק את שיחות השלום משמעותן אחת: כניעה לרצונו של ה"חיזב-אללה", כניעה מוחלטת לארגוני הטרור שזו מטרתם, לשחק לידיהם. מי שאיננו רוצה בהמשך שיחות השלום קופץ על כל הזדמנות ורואה כל תירוץ על מנת להביא להפסקתן, מתוך כך שהוא מודאג מתוצאותיהן, ואני מבין אותו, כי הן תהיינה שונות מהמדיניות של הליכוד. אבל אני לא מציע אף לאחד מחברי הליכוד לבוא ולהשתמש בתואנה הזאת, ש"חיזב-אללה" פועל נגד מדינת ישראל, על מנת להפסיק את המשא-ומתן. שמעתי היום את ראש הממשלה לשעבר יצחק שמיר, שהוא עצמו מתנגד לכך, הוא עצמו חושב שאין קשר בין הטרור לבין המשא-ומתן לשלום. נגד הטרור צריך לפעול.

## רון נחמן (הליכוד):

אתה יכול להתייחס לנושא של שוחרי השלום של אש"ף?

## שר הבריאות ח' רמון:

תאמין לי שאתייחס לכול. נראה לך שסיימתי את נאומי?

## היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת נחמן, שלב השאלה הזה עבר.

## שר הבריאות ח' רמון:

אני מציע לחבר הכנסת פלד שלא לנהל את הטקטיקה של צה"ל באולם המליאה.

## מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני השר, למען הדיוק, יצחק שמיר לא אמר שאין קשר. הוא רק אמר שהוא לא מציע להפסיק את שיחות השלום בגלל הטרור.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אם כך, אני אפילו מקבל את התיקון הזה. אם זה עוזר להגיע לכך שלך ולי בעניין הזה תהיה אותה עמדה, אני מקבל את התיקון.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

אמרתי: למען הדיוק.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אם זה רק למען הדיוק, חבל. חשבתי שזה למען נוכל להסכים על משהו. אם הסכמנו, אין בעיה.

אני מקווה שאיש בבית הזה לא יעשה, כמובן לא מרצון, אבל לא יעשה את מה שה"חיזב-אללה" רוצה שנעשה – שנפסיק את שיחות השלום. לצערי, חלק מחברי הכנסת משמשים שלא מדעת שליחים של רצון של אותם טרוריסטים, לשים קץ להידברות בינינו לבין אויבינו.

חבר הכנסת פלד, אני מציע לך שלא לנהל את הטקטיקה של צה"ל, איך צריך לעשות ומה צריך לעשות, באולם המליאה, מעל הדוכן הזה.

### **משה פלד (צומת):**

אתה רוצה לנהל אותה באמריקה?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

הבהרתי, אף אחד לא מנהל את זה. לא ביקשנו רשות מאיש, איננו מבקשים רשות מאיש, אין שום מגבלה מדינית על פעולות צה"ל בצפון מדינת ישראל ובדרום-לבנון.

### **משה פלד (צומת):**

ראש הממשלה אמר שהוא מחכה לדניס רוס שיחזור מסוריה – – –

### **שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת פלד, אני מודיע לך מה שאמר ראש הממשלה אתמול בישיבת הממשלה, ואני חוזר ואומר זאת: אין שום מגבלה מדינית על צה"ל. ודאי שצריך לחשוב מהי התגובה הנכונה מבחינה צבאית על מה שקורה בגבול הצפון; איך מגיבים – לא איך מפסיקים, כל האשליה כי ניתן להפסיק באופן מוחלט את הטרור הוכחו כאשליה שווא, ושילמנו מחיר יקר עבור האשליה הללו, אינני רוצה לעשות היום את החשבון בעניין הזה – איך מגיבים, איך פועלים, איך יוזמים ומה עושים באחת המשימות הכי מורכבות והכי קשות שצה"ל עוסק בהן בשנים האחרונות, ובהצלחה.

מה היעד של אזור הביטחון? היעד של אזור הביטחון הוא למנוע מחוליות המחבלים להגיע אל יישובי הצפון, ומאז קיים אזור הביטחון שום חוליית מחבלים לא הצליחה לעבור את גבול הצפון ולפגוע בשלום יישובינו ואזרחינו.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

גם יהודה ושומרון הם אזור ביטחון.

### **רון נחמן (הליכוד):**

לבנון – זה לא שטחים כבושים? חשבתי שיצאנו מלבנון.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת נחמן, נתתי לך – – –

### **שר הבריאות ח' רמון:**

החלטתי להתעלם מקריאות הביניים.

### **היו"ר ש' וייס:**

אדוני השר, רק רגע. חבר הכנסת רון נחמן, נתתי לך חמש או שש פעמים לקרוא את קריאת הביניים שלך. אני חושב שלמחצית הראשונה של הנאום מיצית את המנה שלך. שמור את האנרגיה להמשך.

**שר הבריאות ח' רמון:**

זוהי משימה קשה, מורכבת, ומסובכת. אתה איש צבא לשעבר ואתה יודע כמה זה מסובך. ה"חיזב-אללה" פועל נגד אזור הביטחון, והתמוטטות אזור הביטחון משמעותה אחת – סיכון יישובי הצפון, לכן אנחנו נאבקים על אזור הביטחון הזה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

– – – שלום.

**שר הבריאות ח' רמון:**

אנחנו נאבקים על כך, ואנחנו נגיב ונפעל נגד הכוונה של "חיזב-אללה" לערער את אחיזתנו, אחיזת צד"ל באזור הביטחון כחלק ממערך ההגנה על יישובי הצפון.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לשטח יש משמעות – – –

**שר הבריאות ח' רמון:**

אנחנו מקווים ומייחלים – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לשטח יש משמעות.

**שר הבריאות ח' רמון:**

אני מבקש שהליווי הזה ייפסק.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

כל הזמן אתם אומרים – – –

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת איתן, אני קורא אותך לסדר.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני לא מבין – – –

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת איתן, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש – – –

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת איתן – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני שומע שהשר רמון – – –

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת איתן, קראתי אותך לסדר – – –



**מיכאל איתן (הליכוד):**

מלחמת המפרץ הוכיחה שלשטח אין שום משמעות – – –

**היו"ר ש' וייס:**

אני קורא אותך לסדר – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

עכשיו אני שומע – – –

**היו"ר ש' וייס:**

אני קורא אותך – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

– – – אזור הביטחון – – –

**היו"ר ש' וייס:**

אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לא שמעתי.

**היו"ר ש' וייס:**

קראתי אותך לסדר בפעם השנייה. עכשיו אני רוצה לומר לך מדוע. זה לא אסון לכנסת אם יישמע פעם אחת נאום של שר בממשלה בצורה שלא כל שתי שניות תושמע קריאת ביניים; באמת, לא אסון גדול. בואו ננסה פעם אחת מודל כזה של הקשבה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

— — — קריאת ביניים אחת.

**היו"ר ש' וייס:**

לא, לא, גמרת. מספיק.

**שר הבריאות ח' רמון:**

כיוון שיש לחברי — — —

**חיים קופמן (הליכוד):**

— — —

**היו"ר ש' וייס:**

או, זה מתחיל. טוב, גמרנו, חברים.

**שר הבריאות ח' רמון:**

כיוון שיש לחברים — — —

**קריאות:**

— — —

**היו"ר ש' וייס:**

אתה כבר מעיר כל כך הרבה זמן.

### שר הבריאות ח' רמון:

מה שיש לחברים – – –

### היו"ר ש' וייס:

אני מבקש ממך להפסיק להפריע. אני לא רוצה להוציא אותך מהשיבה.

### שר הבריאות ח' רמון:

כיוון שיש לחברים שמיעה סלקטיבית או הבנה סלקטיבית, פתחתי את נאומי בכך שלממשלת ישראל ולמדינת ישראל אין כל תביעה טריטוריאלית כלפי שטחה של לבנון – – –

### רון נחמן (הליכוד):

האם צה"ל נמצא בלבנון או לא?

### היו"ר ש' וייס:

גמרנו, חבר הכנסת רון נחמן.

### שר הבריאות ח' רמון:

אני מקווה שבכך עניתי על שטף קריאות הביניים. אני פונה שוב דווקא אל חבר הכנסת פלד ואומר לו, שאנחנו מצפים מכולם, מכל חלקי הבית ומכל הציבור, לגבות את צה"ל במשימה הקשה שהוא נטל על עצמו, בשליחות כל הממשלות, מזמן שיש רצועת ביטחון – –

### משה פלד (צומת):

— — —

## היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פלד, 12 דקות אפשרתי לך לנמק את עמדתך. בבקשה.

## שר הבריאות ח' רמון:

-- ולהבין שאין מנוס, לצערי הרב, מהמחיר שאנחנו נאלצים לשלם בכאב, מדי פעם בפעם, על מנת להגן על שלום יישובי הצפון ותושביו. לכן, חברי הכנסת, זוהי חובתנו, חבר הכנסת פלד, ואותה נמלא.

אני רוצה לומר לגבי החלק השני, שחבר הכנסת רון נחמן כל כך חיכה לו, שלא יעזור לך, חבר הכנסת אליהו בן-אלישר, ולא יעזור גם לליכוד. כדאי שנהיה הוגנים בהצגת חילוקי הדעות. אתם רוצים לספח את השטחים ואת התושבים שיושבים שם. אתה בעצמך אמרת שאתה רוצה לספח אותם בלי להעניק להם זכות בחירה. אין אוטונומיה כזאת, עוד לא המציאו, גם לא בספרים שקרא לאחרונה חבר הכנסת ביבי נתניהו. אין. במקום שיש אוטונומיה -- יש זכויות אזרח מלאות, במוקדם או במאוחר, לרבות הזכות לא רק לבחור אלא להיבחר. אז תבואו, ביושר, ותגידו את זה -- --

## אליהו בן-אלישר (הליכוד):

-- --

## שר הבריאות ח' רמון:

אתה לא. אתה לא.

## היו"ר ש' וייס:

יותר טוב כך.

## שר הבריאות ח' רמון:

יותר טוב כך. שמעתי אותך ואתה תשמע את דברי.

## היו"ר ש' וייס:

אתה אמרת את דבריך והוא יאמר את דבריו.

### שר הבריאות ח' רמון:

אין דבר כזה. אני יודע שאתם מתביישים עכשיו. כאשר אני אומר, שיש אנשים הגונים, אתם קמים וזועקים. יש אנשים בליכוד שאומרים זאת באומץ, ביושר, ואחד מהם הוא חבר הכנסת בני בגין, שאומר: נכון, זה היעד שלנו. אנחנו מוכנים לשלם את מחיר סיפוח השטחים בסיפוח התושבים על כל המשמעות. זוהי עמדה הגונה, ישרה, בלתי מתקבלת על הדעת לדעתי, ואיך אמרת לגבי ההתנחלויות – שהקפאתן היא סוף הציונות? בעיני, סיפוח 2 מיליוני פלשתינים למדינת ישראל זה סוף קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית וציונית. זה ההבדל בינינו לביניכם.

כיוון שכך, אנחנו מנהלים משא-ומתן עם הפלשתינים שהוא שונה תכלית השינוי ממה שאתם כאילו ניהלתם, כי אתם לא ניהלתם. רציתם לשמר את הסטטוס-קוו, ואנחנו רוצים לשנות אותו, ובכך, בהחלט, יש לנו שותפות עם הפלשתינים. לכך כיוון סגן שר החוץ יוסי ביילין שאמר מה שאמר על הממשלה הזאת; כי הפלשתינים יכולים להידבר, כי גם הם אינם מרוצים מהסטטוס-קוו, כלומר מצב שהם נשלטים על-ידינו, ואנו איננו מרוצים מהסטטוס-קוו, כי אנחנו איננו רוצים לשלוט בהם. לכן אנחנו מנהלים משא-ומתן.

אתם יכולים להגיד שהמשא-ומתן תקוע. המשא-ומתן הוא רציני, הוא מלא בעיות, הוא מסובך, הוא מורכב, אבל הוא משא-ומתן אמיתי. הוא על נושאים, על בעיות, על עניינים, כל יום מדברים על נושאים מרכזיים מאוד ומהותיים מאוד שלא חלמתם כלל להגיע אליהם, כי לא רציתם להגיע אליהם. הנקודה המרחיקה לכת ביותר שהצלחתם להגיע אליה אתם היא – היכן יתנהל המשא-ומתן? על זה התנהלו הדיונים אצלכם, בצדק לשיטתכם, אבל ההונאה הזאת נחשפה, והקמפלז' הזה כבר ידוע לכל הציבור.

תבואו באומץ ותגידו: אנחנו רוצים לעשות שלום על בסיס הסטטוס-קוו. הערבים לא מסכימים? – שלא יסכימו, וכך זה יישאר. זה הגון – – –

### מאיר שטרית (הליכוד):

---

### שר הבריאות ח' רמון:

אני אגיע. למה? אתה חושב שאני לא אגיע?

### היו"ר ש' וייס:

זה פרק ג'.

### שר הבריאות ח' רמון:

אני אגיע, אני – – –

### מאיר שטרית (הליכוד):

— — —

### שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת שטרית, תאמין לי, אני מודיע – – –

### היו"ר ש' וייס:

רק רגע.

### שר הבריאות ח' רמון:

אני מודיע, שאם אני לא אגיע בסוף דברי לדברים האלה, תוכלו לשאול.

### היו"ר ש' וייס:

רגע, אדוני השר, אני יודע שהשר רמון אמור לדבר עד 18:00. לכל דבר יהיה זמן.

### שר הבריאות ח' רמון:

לא, רק עוד כעשר דקות, אם לא יפריעו לי.

### היו"ר ש' וייס:

בסדר גמור; טוב.

### שר הבריאות ח' רמון:

אם לא יפריעו לי – אפילו פחות. אני מבטיח.

### חיים אורון (מרצ):

---

### שר הבריאות ח' רמון:

תראה, כבר אמרתי בשבוע שעבר, חמש דקות מקסימום.

### חיים אורון (מרצ):

לא עמדת – – –

### שר הבריאות ח' רמון:

ניהלנו אתם משא-ומתן, אנחנו מנהלים, והיעד שלנו הוא כפי שבאמת היה כתוב בהסכמי קמפ-דייוויד – שברחתם מהם, שעשיתם אותם פלסטר – שאנחנו מוכנים להעביר להם את כל הסמכויות על מנת שהם ישלטו בעצמם.

על מה הגענו לחילוקי דעות? הגענו לחילוקי דעות כי הגענו באמת אולי לסוף המשא-ומתן, לפחות בנושא העקרונות, לא בנושאים הפרטיים. כפי שיש קשיים במשא-ומתן, אתה, נדמה לי, חבר הכנסת בן-אלישר, ליווית מקרוב את המשא-ומתן עם מצרים. כמה פעמים המשא-ומתן הזה היה תקוע או נראה תקוע? בתוך ימי קמפ-דייוויד, כמה פעמים הוא נראה חסר תקווה? בסוף חתמו. ככל שמתקרבים לסוף – נראה כאילו הוא יותר תקוע.

יכול להיות שהוא באמת יישאר תקוע ולא יהיה הסכם, אני לא רוצה להטעות אף אחד, אבל הגענו ללב הבעיות, ועל מה חילוקי הדעות, הדברים שעליהם יודעים הפלשתינים שישראל לא תוותר, בשום פנים ואופן, למרות כל מה שאתם אומרים? נושא אחד: ירושלים. ירושלים לא תהא חלק מהאוטונומיה. נקודה. ירצו הפלשתינים, במסגרת הסדר הקבע, להעלות כל נושא, בכלל זה ירושלים – לפי דברי ראש הממשלה לשעבר בנאומו בכנסת, קראו לו יצחק שמיר, מיום 17 במאי 1989, אמר ראש הממשלה: במשא-ומתן על פתרון הקבע, שאליו, מטבע הדברים, על ירדן להצטרף, גם כיוון שבו יעשה במקביל גם חוזה השלום עם ירדן, יוכל כל צד להביא לדיון את כל הנושאים שירצה להעלותם.

זה מה שאמר יצחק שמיר, וזה בדיוק מה שאומרת הממשלה ביחס להיבטים הטריטוריאליים ולכל נושא אחר, וכל נושא אחר הם יוכלו להעלות. עמדתנו לגבי ירושלים ברורה. ירושלים היא בירת ישראל בריבונות ישראל מאוחדת – – –

### רון נחמן (הליכוד):

זאת אומרת – – –

### שר הבריאות ח' רמון:

זאת עמדתנו, כך אנחנו מציגים אותה, כך אנחנו אומרים להם, אבל אנחנו לא יכולים לבוא ולהתכחש אפילו לא לדבריו של יצחק שמיר בעניין הזה. אני מבין על מה אתם מלינים.

הדבר השני הוא נושא הביטחון הכולל, והביטחון הכולל יהיה באחריות ישראל. לא הביטחון המשטירי – פה אתם הסכמתם, חתמתם בהסכמי קמפ-דיוויד, שיהיה כוח משטירי חזק, פעמיים הוא מופיע בהסכמי קמפ-דיוויד – אבל כל מה שקשור לביטחון הכולל יהיה נתון אך ורק לשליטתה של מדינת ישראל.

והדבר השלישי הוא נושא היישובים היהודיים. בתקופת האוטונומיה לא יהיה שינוי במעמד של היישובים היהודיים, הם יהיו באחריות ישראל ובשליטתה.

### רון נחמן (הליכוד):

ואחר כך?

### שר הבריאות ח' רמון:

אלה שלושת הנושאים שבהם איננו יכולים לוותר, ומכך נגזר גם מה שקרוי "שטח השיפוט". כי אם הפלשתינים רוצים את כל שטח השיפוט, שהוא גבולות 1967, משמעות הדבר שאין שליטה על יישובים יהודיים, משמעות הדבר שאין ביטחון וכו' וכו'. אם קראת את המסמך האמריקני או מה שתורגם – כי אינני רוצה להתייחס לעניין הרשמי, אני מתייחס רק למה שתורגם, למה שפורסם – שם נאמר בפירוש, ששטח השיפוט, לפי המסמך האמריקני, יהיה על-פי הסמכויות שיועברו. לגבי בריאות זה יהיה על כל השטח, פרט ליישובים היהודיים, בכל מקרה; לגבי חינוך – לגבי כל השטח; לגבי קרקעות – לא ולא. חלק הקרקעות הערבי – בהחלט, הם ישלטו; קרקעות המדינה – שלטון משותף, עם מגבלות מסוימות בנושא החקיקה. ואני לא אכנס לכל הפירוטים.



## **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

גם הביטחון, גם האינטרסים הביטחוניים.

## **שר הבריאות ח' רמון:**

אני חוזר ואומר מה הניסוח על הנייר, והבאנו שם גם דוגמה של משטרה, לפי מיטב זיכרוני מן התרגום.

## **מאיר שטרית (הליכוד):**

אבל צריך להיות בקשר מתמיד עם שלטונות ישראל.

## **שר הבריאות ח' רמון:**

אני חושב שאי-אפשר לקיים את האוטונומיה בלי קשר מתמיד עם שלטונות ישראל. אני אקח את התחום הכי פרוזאי – בריאות. מערכת הבריאות בשטחים איננה יכולה לעמוד על רגליה ללא סיוע מבתי-חולים ממשלתיים בישראל, אז היא יכולה לא לעמוד בקשר?

## **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

רשום במסמך האמריקני שהצדדים, הישראלים והפלשתינים, מסכימים שהביטחון של שני הצדדים, של שני הצדדים, יכולד וכו'. יש פרלליזם מוחלט בין שני הצדדים.

## **שר הבריאות ח' רמון:**

אנחנו בהחלט חושבים שהביטחון של שני הצדדים צריך להיות מובטח. מה שאנחנו אומרים הוא, שהביטחון הכולל, הביטחון הצבאי והביטחון בפני איום מבחוח, הביטחון מבחינת ערעור ביטחונם של היישובים היהודיים – יהיה ברשותה של מדינת ישראל. אם מסעיף מסוים אתה יכול להבין אחרת, ביקשנו וביקש ראש הממשלה הבהרות מהממשל האמריקני בעניין הזה.

הייתי אומר: חילוקי הדעות בינינו לבין הפלשתינים מתמצים בכך שהפלשתינים רואים באוטונומיה פרוזדור בלבדי למדינה פלשתינית, נקודה. ואומרים לנו: תנו לנו את המפתחות, תלכו הביתה, ניתן לכם פה משהו, שם משהו. אנחנו שוללים את הגישה הזאת, היא סותרת את נוסחת מדריד, היא סותרת את הסכמי קמפ-דיוויד, ואנחנו באים ואומרים: האוטונומיה על-פי 242 ו-338 – על-פי הפירוש שלנו, לא שלכם – מתבססת על כך, וכאשר נגיע להסדר הקבע כל האופציות חייבות להיות פתוחות מהבחינה הזאת. מבחינתנו, אנחנו כמובן איננו רוצים לשלוט לא על התושבים ולא על מרבית

השטח, ואנחנו נעמוד על זה שאכן כך יהיה בהסדר הקבע, אבל ננהל משא-ומתן, כאשר הוא ייפתח בעוד שנתיים, שלוש שנים.

זה הוויכוח, והוא ויכוח אמיתי והוא ויכוח נוקב, אבל בהחלט מה שאנחנו יכולים להציג בפני הציבור ובפני הפלשתינים – שדברים רבים מאוד העברנו להם ואנחנו רוצים להעביר להם, כי אין לנו עניין לשלוט בהם, לא בעקיפין ולא במישרין, על-פי השקפת עולמנו. לא כי ויתרנו, לא כי לחצו עלינו, כי זו עמדתנו, היא באה לידי ביטוי בהחלטות מפלגת העבודה מקדמת דנא.

אומרים לנו על ההצבעה של ערביי מזרח-ירושלים. נדמה לי שב-1989 קיבל מרכז מפלגת העבודה החלטה, שאנחנו נהיה מוכנים שערביי מזרח-ירושלים יצביעו, אבל לא בירושלים, מה שנקרא הצבעת אבסנטיב. ילכו לבית-לחם, ילכו, יצביעו, כמו שאתה מציע להם ללכת לרבת-עמון להצביע.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

לפרלמנט הירדני.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

גם פה הם לא מצביעים לפרלמנט הישראלי, מצביעים למועצת האוטונומיה.

### **רן כהן (מרצ):**

זה לא רק משום שזו עמדתנו, אלא משום שזה מיטב האינטרסים של – – –

### **שר הבריאות ח' רמון:**

ודאי, זו עמדתנו, ואנחנו מאמינים שאנחנו משרתים את מיטב האינטרסים האמיתיים של מדינת ישראל ועם ישראל. ללא לחץ, לא מבקשים מאתנו, זה לא ויתור ולא כל הרשימות האלה, שאין להן ידיים ואין להן רגליים.

ואגיד עוד מלה על מעורבות ארצות-הברית. אני יודע שגם בזה אתם מבקרים אותנו.

### **רן כהן (מרצ):**

---

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת רן כהן, נתתי לך הערה, אני מבקש לאפשר לשר ששיב.

**רן כהן (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, משפט אחד.

**היו"ר ר' אדרי:**

הוא צריך להשיב, לא אתה.

**רן כהן (מרצ):**

אפילו לא מצחיק אותי שהצד ההוא מאשים אותנו בסיוע לאש"ף.

**היו"ר ר' אדרי:**

אדוני, מי שנבחר להשיב בשם הממשלה זה לא רן כהן.

**רן כהן (מרצ):**

---

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש ממך. רשות הדיבור לשר שמשיב בשם הממשלה. אתה עוד לא נבחרת להשיב בשם הממשלה. כשהממשלה תבחר אותך, אני אתן לך לדבר.

**שר הבריאות ח' רמון:**

על מנת לפגוע במשא-ומתן, מנעתם והתנגדתם לכל מעורבות אמריקנית בהסדר, ומי כמוך, חבר הכנסת בן-אלישר, יודע שלכל ההסכמים, לרבות ועידת-מדריד, לא היינו מגיעים ללא מעורבות אמריקנית. המעורבות האמריקנית איננה תחליף למשא-ומתן ישיר. היא מתווך, היא שותף פעיל, היא לא באה להחליף. היא באה לקרב עמדות, באה להציע הצעות. היא איננה תחליף, אבל היא בהחלט מסייעת, ואין תחליף לארצות-הברית בקידום המשא-ומתן הישיר, כפי שזה היה בוועידת-מדריד. אלמלא ארצות-הברית לא היינו יושבים למשא-ומתן ישיר, ואותו תפקיד שארצות-הברית מילאה בוועידת-המדריד היא ממלאה כיום. אתם, אחרי ועידת-מדריד, רציתם לסלק אותה, כי ידעתם שארצות-הברית יכולה לקדם את המשא-ומתן, ומזה חששתם.

הדבר האחרון, והוא מאוד אהוב עליכם: מה עם אש"ף? אני רוצה להגיד לכם שוב בצורה הכי ברורה, שממשלת ישראל, לא הנוכחית אלא זו שקדמה לה, דיברה עם אש"ף-שטחים, ואם אתם רוצים, אני אמציא לכם את הרשימה.

### **סילבן שלום (הליכוד):**

תמציא, תמציא, רוצים לדעת את השמות.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אני כבר המצאתי אותה פה כמה פעמים. כמעט כולם בוגרי בתי-הסוהר של מדינת ישראל, כמעט כולם בשלב זה או אחר של חייהם לא רק שהיו פעילים באש"ף אלא נאסרו והואשמו בפעילות טרור במסגרת אש"ף.

### **סילבן שלום (הליכוד):**

מי דיבר ועם מי דיברו?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

כל המשלחת הזאת ישבה מולכם במדריד – –

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

— — —

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אתם לא עוזרים לי.

### **היו"ר ר' אדרי:**

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

— רק אתם העמדתם פנים, היה נשף של מסכות, של "כאילו".

### **רון נחמן (הליכוד):**

אתה מדבר עם אש"ף או לא מדבר עם אש"ף?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אני אגיד לך.

### **סילבן שלום (הליכוד):**

אדוני השר רמון, או שיש לך שמות או שאין לך.

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת סילבן שלום, אפשרתי לך שתי קריאות ביניים. אני מבקש.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת סילבן שלום, אינני מדבר על מגעים חשאיים. אנחנו ראינו בטלוויזיה: ישיבה משלחת ירדנית-פלשתינית, שבה המרכיב המרכזי של הפלשתינים, כולו, היה כפי שתיארתי: בוגרי אש"ף — —

—

### סילבן שלום (הליכוד):

---

### שר הבריאות ח' רמון:

אני עוזב כרגע את השאלה – ירושלים או לא ירושלים. בוגרי אש"ף כולם, ודיברתם אתם, רק העמדתם פנים "כאילו", וידעתם שמתיעצים עם אש"ף וגם רדפתם אותם אחר כך על שהם מתיעצים עם אש"ף, והם ישבו ודיברו עם אש"ף-תוניס.

אנחנו באנו ואמרנו: שמים קץ לנשף המסכות הזה. אנחנו מדברים עם משלחת שאנחנו יודעים שהיא מורכבת מאנשי אש"ף-שטחים. אנחנו יודעים את זה, אנחנו לא מסתתרים. ואנחנו יודעים שהם מתיעצים – שיתיעצו, זה לא ענייננו. קודם כול, שמנו קץ לעניין הזה.

### שאלו יהלום (מפד"ל):

גם פייצל חוסייני?

### שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת יהלום, אני מבקש ממך, אנחנו הודענו על הסכמתנו לפייצל חוסייני עוד ב-1990, כשפורקה ממשלת האחדות הלאומית.

### שאלו יהלום (מפד"ל):

---

### שר הבריאות ח' רמון:

מאה אחוז, אני לא מסתיר את זה. ואיזה נזק יש – – –

### שאלו יהלום (מפד"ל):

איזו תועלת?

### שר הבריאות ח' רמון:

אני לא אכנס לפרטים, אבל בהחלט, גם אם לא היתה תועלת, לא היה נזק, ועשינו מאמצים אמיתיים להגיע לשלום. ואתם כל הזמן אינכם רוצים.

### שאול יהלום (מפד"ל):

---

### סילבן שלום (הליכוד):

---

### היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אף אחד לא שומע אתכם. אני מבקש ממך, אף אחד לא שומע אותך. אם היית עושה את זה בצורה מסודרת – – – חבר הכנסת יהלום, לא ביקשתי את עזרתך.

### שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת שאול יהלום, דבר אחד אני לא מבין – – –

### היו"ר ר' אדרי:

אדוני השר, אני מבקש, אם תואיל להשיב לא לכל חבר הכנסת.

### שר הבריאות ח' רמון:

הרי אתם לא מודאגים מזה שאנחנו תקועים. הרי אתם מודאגים שמא לא נהיה תקועים ונגיע להסכם. מה אתם כל היום מוטרדים מזה שאנחנו תקועים? תמחק את החיוך כשאתה אומר שאנחנו תקועים. הרי אתה שמח וטוב לב, עליז, כשאנחנו תקועים. אבל אני רוצה להרגיע אותך: אנחנו לא תקועים,

ואתה תופתע כמה אנחנו לא תקועים, ויש סיכוי שלא נהיה תקועים. ואז אתה באמת תראה איך עם ישראל יתמוך ואתה תהיה מודאג.

אני רוצה לסיים בעניין של אש"ף. אנחנו איננו מדברים עם אש"ף-תוניס, ואיננו מנהלים משא-ומתן עם אש"ף-תוניס מסיבות פרגמטיות ולא מכיוון – איך אמרת? "ים של דם ומוסר מפריד בינינו", ולא שלא מפריד בינינו, מפריד בינינו.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אדוני השר.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

חברת הכנסת גוז'נסקי, אל תפריעי לי, בבקשה.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

זה לא עוזר.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אל תעזרי לי, בוודאי אל תעזרי לי.

כי גם עם אסד "ים של דם ומוסר מפריד", ואתם רציתם לדבר ואנחנו מדברים. גם עם סאדאת בזמנו הפריד בינינו "ים של דם ומוסר". ואין דרך לעשות שלום אלא לגשר על הפער הנורא הזה, הים של הדם והמוסר, על מנת להגיע לדבר הכי מוסרי, הכי נעלה, שחוסך דם – שלום. לכן, לא זו הסיבה לכך שאיננו מדברים עם אש"ף. וההתייחסות שלנו לאש"ף-תוניס היא התייחסות פרגמטית.

אנחנו מנהלים משא-ומתן עם אש"ף-שטחים, מכיוון שהשלב הראשון בהסדר בינינו הוא שלב האוטונומיה לתושבי השטחים. ולכן אנחנו מנהלים את המשא-ומתן הזה אתם, כי אתם אנחנו נצטרך לחיות בראש ובראשונה.

הדבר השני, והוא בהחלט מטריד אותנו ומפריע לנו באמת, זה המשך פעולות הטרור של "פתח" בשטחי יהודה ושומרון, ואף שערפאת יודע את המשמעות שלהן, הוא עדיין ממשיך בהן. והטענה כאילו דיבור ישיר עם ערפאת בתוניס יביא לכך שהפלשתינים יהיו מוכנים לחתום על מה שהוצע, פחות או יותר, על מסמך העקרונות בשלב האוטונומיה, אין לכך שום הוכחה ושום בסיס, לפחות לא עד לרגע זה שאני עומד על הדוכן.



לעומת זאת, וכאן אני מגיע לצד השני של הפרגמטיה, אומרים לנו: ואם תדברו, מה יש לכם להפסיד?  
אני אגיד מה. דיבור ישיר עם אש"ף-תוניס משמעותו כיום שבירת המסגרת של מדריך, כשאיננו  
יודעים מה התחליף, ומה שחמור יותר, לדעתי לפחות – זה דיבור ישיר על הסדר הקבע. ואני אינני  
מאמין שבפערים הקיימים היום – – –

### **רון נחמן (הליכוד):**

הסדר הקבע?

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת נחמן, אני מבקש ממך, הערת ארבע פעמים, זה מספיק בהחלט.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אני אינני מאמין שבפערים הקיימים היום לגבי הסדר הקבע – – –

### **רון נחמן (הליכוד):**

עד עכשיו חשבתי שיש לי חמש שנים לחיות בביטחון, לפי מה שאמר השר, עכשיו אני שומע שגם זה  
אין לי.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת רון נחמן, אתה אפילו לא שומע, אתה מדבר. פתאום שמעת חצי משפט. אילו הקשבת  
ולא היית עסוק בקריאות ביניים שאין להן בסיס, היית יודע שמה שאני אומר הוא, שדיבור ישיר היום  
עם אש"ף-תוניס מוביל בהכרח, או כמעט בהכרח, לדיון על הסדר הקבע. דיון על הסדר הקבע בשלב  
הנוכחי משמעותו אחת – בראש ובראשונה דיבור על פתרון הקבע לירושלים. מי שבא וחושב שיש  
איזה סיכוי, צל צלו של סיכוי, להגיע להסכם היום עם הפלשתינים בנושא הזה, שיקום.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

— — —

**שר הבריאות ח' רמון:**

לכן עדיף – – –

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת יהלום, זו לא חובה להעיר הערות כל הזמן.

**שר הבריאות ח' רמון:**

לכן עדיף ונכון ללכת על הסכם האוטונומיה כהסדר ביניים אמיתי, ולאחר חמש שנים, או לאחר שלוש שנים, כשנחיה בשלום – – –

**יצחק לוי (מפד"ל):**

ומה על – – –

**שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת לוי, אני מבקש ממך לא להפריע לי, כי אני לא מתייחס אליכם יותר.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

תענה לי.

**שר הבריאות ח' רמון:**

אני לא אענה לך. אני לא רוצה לענות לך.

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת יצחק לוי, לא קיבלת רשות לשאלה, לכן השר לא ישיב.

### שר הבריאות ח' רמון:

ולאחר שלוש שנים ננהל משא-ומתן על הסדרי הקבע, כאשר אנחנו באווירה אחרת, במציאות אחרת, בדרך אחרת, כאשר אנחנו לומדים לחיות בסובלנות איש עם רעהו, בדו-קיום, ללא טרור – – –

### שאול יהלום (מפד"ל):

ללא טרור, ודאי.

### שר הבריאות ח' רמון:

כאשר תהיה הפחתה בעויות – – –

### היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת יהלום, אתה רוצה שאני אקרא אותך לסדר? אני לא עושה את זה, אני לא נוהג לעשות את זה. אני מבקש, תכבד את המעמד כשמכבדים אותך. אתה רשום לרשות הדיבור. עוד מעט תדבר, תאמר כל מה שיש לך לומר, ובזה נגמר העניין.

### שר הבריאות ח' רמון:

לכן, אלו הן הסיבות לכך שהממשלה מתנגדת לשנות את המתכונת הקיימת היום של ועידת-מדריד, לא כי יש לנו אשליות מי בעל המשמעות, לא שיש לנו אשליות לגבי זהותם של חברי המשלחת הפלשתינית הקיימים היום, לא בגלל זה, אלא מסיבות פרגמטיות לחלוטין, אני מדגיש זאת.

הדבר האחרון, בסיום דברי אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת בן-אלישר: הגיע הזמן באמת, שתפסיק לדבר בשפה שיש בה ממין ההסתה. מה זה קואליציה פרו-אש"פית?

### אליהו בן-אלישר (הליכוד):

זו הקואליציה – – –

### שר הבריאות ח' רמון:

תקשיב. אני הקשבת לדבריך. תאמין לי, מכל נאומך זה היה הדבר היחיד שעליו רציתי לקרוא לך קריאת ביניים.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

יכולת לקרוא.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

לא, לא רציתי. אז אני מבקש שתתאפק.

אני פונה אליך בבקשה, למען ההיגיינה ואיכות הוויכוח בינינו לביניכם – ויש ויכוח אמיתי, תיארתי אותו, אני מתאר אותו – מה זה "קואליציה פרו-אש"פית"? מי שמדבר עם אסד הוא בקואליציה פרו-אסד? מי שרוצה משא-ומתן עם סוריה, או כפי שעשה ארנס בעבר, אפילו משא-ומתן עם לוב – הוא בקואליציה פרו-קדאפי?

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

מי שמדבר עם אש"ף הוא בקואליציה פרו-אש"ף.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

סלח לי. חבר הכנסת בן-אלישר, למה לך, כי אתה מדרדר את הוויכוח, כי הוא לא יישאר כזה, כי עם כל מה שאתה אומר, אני חושב שאתה רוצה שלום בתנאים בלתי אפשריים, שהם רעים למדינת ישראל.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

לא.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

סליחה, חבר הכנסת בן-אלישר. אני כבר תיארתי – – –

## היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת בן-אלישר, פעמיים הערת ואני לא הערתי לך. פעמיים זה בסדר, פעם שלישית – לא.

## שר הבריאות ח' רמון:

אני טוען, חבר הכנסת בן-אלישר, שמי שהעז לומר במערכת הבחירות, שמי שיצביע דראושה – אני לא מדבר על מפלגת העבודה – מצביע לטובת אויב, הוא מסית ופרי ההסתה שלו יהיה פרי באושים שיתנקם בכל החברה הישראלית – – –

## סילבן שלום (הליכוד):

— — —

## שר הבריאות ח' רמון:

יש בינינו ויכוח אמיתי, ואינני רוצה להגיד שום דבר מעבר לזה. יש ויכוח אמיתי נוקב, אל תעשה דה-לגיטימציה של איש מהיושבים בבית הזה, לרבות דראושה.

## סילבן שלום (הליכוד):

אתם המצאתם את הדה-לגיטימציה של – – –

## גונן שגב (צומת):

רבין עשה דה-לגיטימציה של ישראל.

## היו"ר ר' אדרי:

תרשה לי, אדוני השר, אני מבקש גם מחברי הכנסת האחרים, אני לא רוצה לקרוא בשמות, צריך לסיים את הדיון. אני נותן להעיר הערות פעם אחת, פעמיים, קריאות ביניים – בסדר, אבל יש גבול. לא נאה שכל עם ישראל יסתכל עלינו כשאני קורא את חברי הכנסת לסדר.

## אליהו בן-אלישר (הליכוד):

כשהמשיב דיבר כאן בהסתה, יש בזה מידה של חומרה.

## שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת בן-אלישר, אל תיתמם.

## היו"ר ר' אדרי:

סליחה, אם היו מבקשים ממני שאלה או שאלת הבהרה, בצורה מסודרת, הייתי נותן בסוף, אבל לא מבקשים בצורה כזאת. אני מבקש מחברי הכנסת לא להפריע.

## יצחק לוי (מפד"ל):

אבקש לשאול שאלה.

## היו"ר ר' אדרי:

לא כעת, נראה בתום הדיון. אני מבקש מחברי הכנסת לאפשר המשך דיון מסודר. תודה לכם.

## שר הבריאות ח' רמון:

אני רוצה לחזור ולומר, שמי שמכנה את הקואליציה הזאת, או כל קואליציה אחרת, קואליציה פרו-אש"פית, עושה דבר חמור מאין כמוהו, שהוא לא בגבול ההסתה אלא הוא מסית. אם הוא יגיד זאת שוב, אני שוב אגדיר אותו כמסית, אבל אני לא אגרר לרמתו ולמה שניתן לומר עליו באותם כללי משחק שאינני רוצה לשחק בהם. אתה לא תכריח אותי לשחק בהם.

אני רוצה להראות לכם את ההבדל בין כללי המשחק. לפני שלוש שנים, ב-6 ביולי 1990, כינס חבר הכנסת שמעון פרס 70 שגרירים ונציגים מחוץ-לארץ, ובפגישה הזאת הוא שלל את מדיניות ממשלת הליכוד והגיש פרוגרמה של מפלגת העבודה. מה אמרה סיעת הליכוד אז? – הסתת השגרירים על-ידי פרס ו"שלום עכשיו" היא קנוניה חסרת תקדים בהיסטוריה של המדינה.

לפני עשרה ימים הזמין יושב-ראש הליכוד, בנימין נתניהו, את הסגל הדיפלומטי המוצב בישראל, נפגש אתם וניסה לשכנע אותם שממשלת רבין היא תופעה קצרת מועד, וביקר בחריפות את מדיניות ממשלת ישראל בפני אותם דיפלומטים.

### **אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

היה לנו ממי ללמוד.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

סליחה. ראש הממשלה לשעבר נסע ללונדון, ביזה, גימד, השפיל את ממשלת ישראל לקול תשואות קהל מסוים בגולדרס גרין סטריט. תאמין לי, זה לא מפריע לנו, זה לא מזיז לנו, רוצה – יעשה, רוצה – לא יעשה, אלה חלק מהכללים.

אבל תראו את ההבדל, איך אנחנו הגבנו ואיך אתם הגבתם. תשימו לב, זה בא לידי ביטוי, שאתה עומד על דעתך לקרוא לקואליציה שנבחרה על-ידי רוב העם ורוב הציבור: קואליציה פרו-אש"פית. רוב העם הוא פרו-אש"פי.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

השר מדבר כבר שעה.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

לכן אני פונה אליך, חבר הכנסת בן-אלישר, אש"ף על שני חלקיו, בשטחים ובתוניס, הוא אויב קשה –

### **דוד מגן (הליכוד):**

אתה לא זוכר שביקשתם לקצץ את הסיוע האמריקני?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

– הוא אויב שפל, הוא אויב רע, הוא אויב נורא, הוא אויב אשר קיים – – –

## סילבן שלום (הליכוד):

למרות הכול אתם רצים אליו.

## שר הבריאות ח' רמון:

— — — אם רוצים לעשות שלום אתו — — —

## קריאות:

— — —

## היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, השר כבר רוצה לסיים.

## שר הבריאות ח' רמון:

אני רוצה לסיים. יעשו אתו שלום כפי שיעשו שלום עם סוריה, ולא חשוב מי יהיה נשיאה, ולא נחכה, בפירוש לא נחכה, כפי שחבר הכנסת נתניהו רוצה, עד שאור הדמוקרטיה יזרח מעל מדינות ערב ועד אז לא נעשה שלום. לפי הפרמטר הזה, אני לא מבין בשביל מה התחלתם בשיחות ואיך חתמנו שלום עם מצרים.

לכן, אני אומר לכם, תודו באמת, אינכם רוצים בתהליך, אינכם רוצים בתהליך שלום, אתם — — —

## סילבן שלום (הליכוד):

אנחנו הכנו אותו, אנחנו הראשונים שעשינו שלום.

## שר הבריאות ח' רמון:

אתם מבקשים להוליך שולל את העם, כפי שהולכתם אותו שולל בעבר. פעם אחת זה הצליח לכם, יותר לא תצליחו.



לכן, אני מציע לכם להסיר את הצעת האי-אמון. אם אתם לא רוצים, הכנסת תסיר. תודה.

**היו"ר ר' אדרי:**

תודה לשר.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

מותר שאלה?

**היו"ר ר' אדרי:**

אני מצטער, אין שאלות, מפני שהדיון לא היה כל כך נינוח. לו היה נינוח הייתי מאפשר שתי שאלות. אנחנו ממשיכים. אנחנו נפתח את הדיון. חברי הכנסת, לכל סיעה הוקצב זמן וכל סיעה תביע את דעתה מעל דוכן הכנסת.

ראשון הנואמים, חבר הכנסת חיים קופמן; בבקשה, אדוני.

**שמואל הלפרט (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, ביקשתי הודעה.

**היו"ר ר' אדרי:**

אבקש את סליחתך, חבר הכנסת קופמן. סיעת יהדות התורה ביקשה הודעה, מאחר שהיא החליטה להסיר את הצעת האי-אמון שלה מסדר-היום. אני אאפשר לה להודיע את הודעתה.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

— — —

**היו"ר ר' אדרי:**

תיכף נשמע. חבר הכנסת דראושה, אתה לא מדבר בשם סיעת יהדות התורה. זאת לא הסיעה שלך. כשיגיע תורך, אתן לך את רשות הדיבור.

**מאיר שטרית (הליכוד):**

---

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אדוני היושב-ראש, הצעתי עסקה טובה. אני מוכן להצביע נגד בשר טרף בתנאי שחבר הכנסת הלפרט יסכים למשא-ומתן עם אש"ף.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

מה זה? תוכנית "ניקוי ראש"?

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

---

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת דראושה, אפשרתי לך להעיר הערה, זה לא נאה שאתה משיב בצורה כזאת. להבא לא אפשר לך.

**מאיר שטרית (הליכוד):**

עכשיו נשמע מה הקשר בין ייבוא בשר לבין הסכמי שלום.

**היו"ר ר' אדרי:**

אדוני, חבר הכנסת שטרית, תאפשר לחבר הכנסת הלפרט להודיע את הודעתו. בבקשה, אדוני חבר הכנסת הלפרט.

### **דוד מגן (הליכוד):**

רק צריך להבדיל בין סחר סוסים לבין סחר חזירים.

### **שמואל הלפרט (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעת יהדות התורה המאוחדת הגישה הצעה להביע אי-אמון בממשלה בעקבות החלטת הממשלה להפריט את ייבוא הבשר למדינה.

משמעות החלטה זו היא הצפת המדינה בכמויות גדולות של בשר טרף.

לאור הודעת ראש הממשלה כי בינתיים תוקפא הפרטת ייבוא הבשר – –

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

למה? אין שחיטה כשרה בחוץ-לארץ?

### **שמואל הלפרט (יהדות התורה):**

– – החליטה סיעת יהדות התורה המאוחדת למשוך בינתיים את ההצעה להביע אי-אמון בממשלה בנושא זה, וזאת כדי לאפשר לממשלה להחזיר את המצב לקדמותו, שרק בשר כשר יובא לארץ. תודה.

### **היו"ר ר' אדרי:**

תודה לחבר הכנסת שמואל הלפרט.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

ראש הממשלה – – זה הכול תכסיס. בלי שינוי חקיקה לא יצא כלום.

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת יהלום, אני מבקש, עוד מעט תקבל את רשות הדיבור ותביע דעתך. תגיד כל מה שאתה רוצה. לא אפסיק אותך אחרי כל מלה שתגיד. אני מזמין את חבר הכנסת חיים קופמן, בבקשה.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

אני מציע שהממשלה תתחיל להתרגל לאכול רק בשר "חלק"... אחרי נסיגה מהגולן הם יביאו זאת להצבעה...

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת מאיר שטרית, גם אתה עוד מעט תביע את דעתך ותאמר לנו זאת מעל הדוכן. בבקשה.

### **חיים קופמן (הליכוד):**

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, האכזבה מהממשלה בראשות יצחק רבין וממדיניות הממשלה היא מקיפה וכוללת. הציבור מאוכזב בתחום המדיני, הציבור מאוכזב בתחום השלום, וראו מה קורה בלבנון. גם בתחום ביטחון הפנים – הציבור מאוכזב מהתחום הביטחוני, הציבור מאוכזב מהתחום החברתי, הציבור מאוכזב גם מהתחום הכלכלי. כך מעידים הסקרים. לאן שלא תפנה אתה פוגש באזרחים מתוסכלי רבין. כגודל הציפייה גודל האכזבה. במקום שהציבור יגבה את ראש הממשלה כמנהיג מוביל, הציבור עוקב אחרי אדם עצבני, מתוח, הפוגע ומעליב כל מי שנתקל בדרכו.

לוועדת הכספים הוא קרא ביום חמישי "ביובים", זאת מפני שאזרחים מתוסכלים ונרגנים בכרמיאל ואחר כך ביוקנעם מחו על הקיפאון בתעסוקה, על הקיפאון בצמיחה הכלכלית. באותו ערב, במפגש עם צמרת בנק הפועלים, הוא חזר על השטות של מסירת התעשיות הביטחוניות חנם אין כסף למנכ"ל בנק הפועלים עמירם סיוון. כך הוא עושה גם בחוץ-לארץ באותו נושא, כך הוא מדבר גם בארץ בכל מיני מקומות.

נשאלת השאלה: מי ירצה לרכוש את התוצרת המפוארת של התעשיות הביטחוניות, של התעשייה האווירית המייצאת למעלה ממיליארד דולר? מי ירצה לרכוש, כאשר ראש הממשלה, שר הביטחון, הרמטכ"ל לשעבר, שהוא – ראש הממשלה – היום הבעלים של התעשיות האלה, אומר: אני רוצה לתת זאת ללא תמורה, חנם אין כסף, לכל מי שמוכן לקבל זאת. זהו ראש הממשלה, זהו יצחק רבין.

אין פלא שהנשיא עזר ויצמן הזהיר את הציבור בישראל מבחירתו של רבין לראש הממשלה. זו איננה אך ורק התנהגות עצבנית של ראש ממשלה. זה חוסר שליטה, פגיעה באמינות הכנסת והמשק הביטחוני. אני קושר את שניהם, כי באותו יום חמישי אמר גם "ביובים" וגם לתת חנם אין כסף לעמירם סיוון את התעשיות הביטחוניות. חוסר אחריות של ראש ממשלה.

המצב הכלכלי איננו טוב. הצמיחה נעצרה בחודשים האחרונים.

## היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת העומדים, אתם מפריעים לחבר הכנסת חיים קופמן. גם אתם לא הייתם רוצים שיפריעו לכם. אני מבקש מכם לשבת. אינני רוצה לקרוא בשמות. חבר הכנסת דן תיכון, זה לא מכובד, גם אתה לא היית רוצה שיפריעו לך.

## דן תיכון (הליכוד):

אני לא מפריע. מה אתה רוצה?

## היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש, אם אתה רוצה לשוחח עם חבר כנסת אחר, לא כאן. אתה מפריע לנואם. אנחנו רוצים להקשיב. תודה.

## חיים קופמן (הליכוד):

מנתוני בנק ישראל ומהסקירה הכלכלית של בנק הפועלים – כן, בנק הפועלים נותן בכל חודש סקירה מאוד מאוד מעניינת על המשק – עולה, ואני מצטט, כי בחודש מאי הסתמנה האטה בפעילות הכלכלית, לאחר האצה ברבעון הראשון והיציבות באפריל. האטה זו באה לידי ביטוי בירידה בהיקף היצוא, בהאטה בהיקף הבנייה למגורים וביציבות במכירות במסחר הקמעוני. לגבי סחר החוץ, בממוצע בחודשים אפריל-מאי חלה ביצוא התעשייתי ירידה של 13%. ביצוא החקלאי נמשכת בחודשים האחרונים מגמת הירידה. דומני שבאפריל זה היה 20%. מספר התיירים שהגיעו ארצה זהה לממוצע החודשי ב-1992. כלומר, אין עלייה ואין התקדמות. הגירעון המסחרי גדל בחודשים האחרונים ב-15.5%, ועומד על 546 מיליון דולר לחודש.

בנק ישראל מציין: בתקופה הנסקרת, ינואר-מאי 1993, פחת זרם העולים. באפריל נכנסו לארץ רק 5,200 עולים, ובמאי מספר דומה.

איפה הבשורה? איפה שרי הממשלה? חוץ מחיים רמון, שהוא "הקצין התורן", שום שר לא מתייצב כאן. איפה הממשלה?

## שר הבריאות ח' רמון:

אני "קצין תורן" קבוע.

## **חיים קופמן (הליכוד):**

שר הקליטה יאיר צבן ושר האוצר בייגה שוחט, כשהייתם באופוזיציה האשמתם בנבזות את ממשלת הליכוד – – –

## **משה פלד (צומת):**

הוא לא הקצין התורן, הוא הש"ג.

## **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת פלד, כך לא מתנהגים, לא עומדים וצועקים עם היד בפה, עם כל הכבוד לך. חבר הכנסת קופמן, אני רק מבקש להזכיר, שגם סגנית שר התעשייה והמסחר, מאשה לובלסקי, נמצאת כאן.

## **חיים קופמן (הליכוד):**

נכון. אבל היא לא היתה ולא אמרה זאת בוועדת הכספים.

האשמתם את ממשלת הליכוד בבלימה מכוונת של העלייה כדי למנוע אבטלה. יצאתם בהאשמות דמגוגיות. טענתם שאי-קבלת הערבויות הורסת את העלייה ואת הצמיחה המשקית. מה קרה בפועל? בתקופת הליכוד, בתוך שנתיים-וחצי עלו 450,000 עולים, ואילו בתקופת שלטונכם ירדה העלייה באופן קיצוני ל-70,000 בסך הכול עד היום.

ממשלת העבודה, שר הקליטה יאיר צבן, שר האוצר בייגה שוחט, צריכים ביום הכיפורים הקרוב להיכנס לבית-הכנסת, אולי בפעם הראשונה בחייהם, לבקש סליחה ומחילה מהליכוד על האשמות השווא, על הדמגוגיה הזולה, ולסיים את התפילה במלים "הנני העני ממעש".

כן, ממשלת העבודה ענייה ממעש. לממשלה זו יש אמצעים למכביר. יש לה ערבויות. היתה לה גם אווירה ציבורית אוהדת. ציפו לממשלת שינוי בתחום הכלכלי. הדימוי השתנה. זה בלון שהתפוצץ. אמון הציבור התפוגג. כגודל האכזבות בתחום המדיני – כך גם במישור החברתי ובתחום הכלכלי. ראו מה קורה בבורסה ותבינו עד כמה ממשלת המלל, העלבונות, ההצהרות הסותרות וחסרות הכיסוי, מאכזבת את העם ונמאסת עליו.

ראש הממשלה ושר האוצר מכריזים השכם והערב על הפרטת החברות הממשלתיות. אבל ראש הממשלה ושר האוצר מובילים מהלך מסריח, כמו שהתבטא רבין בזמנו, להעביר את הנכס הגדול ביותר של הממשלה, את בנק הפועלים, לחיק ההסתדרות. אין חברה ממשלתית שמגיעה לקרסולי בנק הפועלים. מעבירים אותו חזרה לחיק ההסתדרות. זה יעשה על-ידי מכירת גרעין השליטה להסתדרות. ולזה ייקרא הפרטה. ממש תמוה ומגוחך. הבושה לא מכסה את פניכם.

הלוא קרנות הפנסיה נשדדו על-ידיכם במאות מיליוני שקלים. על כך יצא דוח מבקרת המדינה מס' 40, עמוד 21. שם נאמר מפורשות: קרנות הפנסיה השקיעו בשנים 1970-1983 סכומים ניכרים באיגרות חוב לא-צמודות שהנפיקה קרן ההשקעות של חברת העובדים. הריבית בגין היתה נמוכה במידה ניכרת משיעורי האינפלציה. כתוצאה מכך נגרם הפסד של מיליוני שקלים, 164 מיליון שקלים במחירי דצמבר 1988, היום זה 320 מיליון שקלים. הגירעון בסך הכול בקופות הוא 30 מיליארד שקלים. שדדתם מאות אלפי פנסיונרים. המבקרת תוקפת את האוצר, מדוע הוא לא פעל למנוע זאת ומדוע איננו דורש היום את פיצוי הקרנות והחזרת הכסף.

שר האוצר בייגה שוחט, מדוע אינך דורש חזרה את הכסף שנשדד?

### **חיים אורון (מרצ):**

---

### **חיים קופמן (הליכוד):**

במקום זאת, בכסף הזה מממנים את תרגיל "העוקץ", את רכישת בנק הפועלים, את רכישת גרעין השליטה. זוהי החוצפה. במקום למכור את נכסי ההסתדרות ולהחזיר למאות אלפי חברי הקרנות את הכסף שנשדד מהם, מאפשרים האוצר וראש הממשלה רבין להסתדרות להשתמש בכספי הגזל לרכישת בנק הפועלים. יש לכך סיבה. כי אם יימנע מההסתדרות לבצע את תרגיל "העוקץ" המסריח, תיפתח תיבת פנדורה, ואז יתברר לאן נעלמו מאות מיליוני שקלים של הקרנות ושל בנק הפועלים. לצורך זה דואגים ראש הממשלה רבין ושר האוצר בייגה שוחט למנוע את העברת השליטה על בנק הפועלים לידיים פרטיות.

זו הסיבה לדמגוגיה הנושאת את שם ההפרטה לשווא. אבל הישראלים החכמים מבינים, שאין שינוי, שההפרטה היא מזערית. נכון, יש השקעות בתשתית, ואני מברך על כך. קשה היה לבצע זאת בשנים קודמות בגלל האינפלציה הגבוהה. אבל בשאר התחומים המצב חמור. במקום נסיקה – נסיגה.

יש נושא חשוב שיכול היה לעודד את הצמיחה המשקית, את התעסוקה, את התפוקה, את הפרייוו, וכוונתי לנושא המסים. אבל גם כאן אין בשורה. מדברים על רפורמה במסים, אבל המהלך הוא אטי, מגושם, מזערי. עכשיו, במקום לנצל את הרזרבה שהיתה שמורה לקליטת העלייה, מדוע אינכם משתמשים בכסף זה לצורך הקלות במסים? זה יעודד צמיחה בכל המשק, יוזיל את עלות העבודה, אולי גם ימנע שביתות. איפה השכל? איפה הבשורה?

אני מקווה שמדיניותכם הכושלת תביא אותנו בהקדם לקלפי, ואני תקווה ששם לא תוכלו לרמות את אזרחי ישראל, לא את הוותיקים, והפעם גם לא את העולים החדשים. הבלוף של ה"ראבוטה" לא יהיה לכם ערובה לגנבת הדעת. אזרחי ישראל הוותיקים והחדשים אינם רובוטים. הם יורידו אתכם מהשלטון, יוציאו את ראש הממשלה המתוח והעצבני לחופשה, וידרשו ויקבלו שינוי מדיניות וסולם עדיפויות חדש.

לסיום, אני מתפלא על יושב-ראש הכנסת, וכוונתי ליושב-ראש הכנסת שבח וייס, על שהוא לא תובע את כבודה של הכנסת לגבי הפגיעה הפאשיסטית של ראש הממשלה בוועדת הכספים ובבית הזה. על זה נאמר: מי שמוחל על כבודו, כבודו מחול. עדיין לא מאוחר. אני פונה ליושב-ראש הכנסת, שידרוש מראש הממשלה שיתנצל, כי הניסיון שלו לבזות את ועדת הכספים בכינוי "ביובים" פוגע בכנסת ובכל חבריה. זהו ניסיון פאשיסטי לדה-לגיטימציה של בית-הנבחרים.

**היו"ר ר' אדרי:**

תודה לחבר הכנסת קופמן. אני רק מבקש להודיע שהיום, בדיון בנשיאות הכנסת, היה בירור עם ראש הממשלה, ולמיטב ידיעתי ראש הממשלה הודיע, שהוא לא אמר את המשפט שהזכרת, שאינני רוצה להזכיר אותו. זאת הודעה רשמית של נשיאות הכנסת – – –

**חיים קופמן (הליכוד):**

אז למה הוא לא תובע את עיתון "הארץ" על הוצאת דיבה?

**היו"ר ר' אדרי:**

זאת הודעה רשמית של נשיאות הכנסת, ואני מקווה שהתקשורת גם תשדר את זה.

**חיים קופמן (הליכוד):**

הרי זה נכתב בעיתון "הארץ". למה הוא לא תובע אותם לדין?

**שאול יהלום (מפד"ל):**

הוא למד משולמית אלוני להכחיש כל דבר.

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת יהלום, תודה לך על הסיוע שלך. אני מזמין את סגנית השר, חברת הכנסת מאשה לובלסקי. בבקשה.



## מאשה לובלסקי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סוף השבוע האחרון הותיר תחושת כאב קשה כמעט בכל בית בישראל – חמישה הרוגים ושמונה פצועים בסוף שבוע אחד כתוצאה משתי תקריות באזור הביטחון שבדרום-לבנון. יום אחר יום פגעו ארגונו של אחמד ג'בריל וה"חיזב-אללה". אין ניחומים למשפחות השכולות, להורים ולבני המשפחה, אין ניחומים על אובדן צעירים שלא טעמו עוד כלל מטעם החיים. ונוסף על כך נרצח גם מרדכי ליפקין, עולה מברית-המועצות, בתקוע כקורבן נוסף של כוחות הטרור.

גם אני מצרפת מכאן את תנחומי למשפחות השכולות, ושולחת ברכת החלמה ורפואה שלמה לפצועים בבית-החולים "רמב"ם" בחיפה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין מקריות בתקריות ובפיגועים, ויש, לצערנו, בקרב הערבים הרוצים לחבל בכל סיכוי להשגת שלום.

ממשלת ישראל עושה בשנה האחרונה מאמצים אדירים להגיע לשלום כולל או חלקי בינינו לבין שכנינו. השאלה היא, מי יגבר: האם יגברו הקיצונים בקרב הערבים וסוריה תיתן ידה לכך, או שמא תתעשת גם סוריה ותבין, כי יש לפרוץ את מעגל הדמים ולחסלו ולהביא למזרח תיכון חדש? האם מזרח תיכון חדש הוא יציר דמיון וכחלום יעוף, והאם סוריה איננה זקוקה לו?

והרי כמו כל אחד מאתנו כאן בכנסת, במדינת ישראל, גם סוריה יודעת היטב, כי יש בידי צה"ל להשיב מכה ניצחת, והשאלה איננה, מתי תונחת המכה, אלא, האם זוהי האפשרות היחידה, והאם יישבר התהליך המדיני ועל מי תיפול האחריות לכך.

הממשלה הזו עברה דרך רצינית בקידום התהליך המדיני. מדיונים עקרים אשר התנהלו בנושאי פרוצדורה עברו הדיונים לנושאים מהותיים, ולמהות השלום. עד כה נעשתה גם עבודה חשובה בקבוצות עבודה בנושאי מים, אנרגיה, איכות הסביבה, תיירות ועוד.

חברי הכנסת, אין ספק כי תוך כדי קיומם של דיונים מהותיים נחשפים גם חילוקי הדעות ונחשפים הפערים בין הצדדים, אולם עדיף כבר בשלב זה שהדיונים יחשפו חילוקי דעות וימקדו את הפערים, ואז אפשר יהיה להתקדם בשיחות – מאשר, חלילה, להיתקע כל העת בנושאים של פרוצדורה או, חלילה, להפסיק את השיחות.

היום השיחות נמצאות בקשיים. היום הפערים גדולים גם כן. אבל מהו בעצם העתיד? למה אנחנו מייחלים? מי יצא נשכר מכך? דבר ראשון שצריך לומר, הפלשתינים לא יצאו נשכרים מכך. זהו הזמן, היום לחזור ולומר כאן מעל במת הכנסת, קודם כול לפלשתינים, כי הם אלה אשר עלולים להחמיץ הזדמנות היסטורית קודם כול לעצמם.

ישראל איננה מעוניינת לספח לתחומה 2 מיליוני ערבים, וזהו כבר הבדל מהותי בינינו לבין הליכוד, ועל הפלשתינים לאמץ גישה פרגמטית יותר למען עתידם שלהם ולחתור ולסכם לאלתר על ממשל עצמי ובחירות שהם יקיימו, ונציגים שלהם, שהם יכהנו.

להעלות את נושא ירושלים על שולחן הדיונים – אין איוולת גדולה יותר מזו. בנושא ירושלים הממשלה מבטאת עמדה נחרצת חד-משמעית, כי ירושלים תישאר לעד מאוחדת תחת ריבונות ישראל כבירתה הנצחית.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, דווקא בימים אלה של "שבעה" בביתן של חמש משפחות חללי צה"ל ומתח בצפון הייתי מצפה גם מאחדים מחברי הכנסת של מפלגת העבודה, שלא לעסוק במגירות הלב של אחדים משרי הממשלה, אלא להתייבב כחזית אחת עם הממשלה בקריאה לפלשתינים ולנציגיהם, שלא להחמיץ את ההזדמנות הניתנת להם על-ידי הממשלה הנוכחית ולא לשגות באשליות כי בשלב זה של המשא-ומתן ניתן להשיג יותר מאשר ממשל עצמי ולהיערך לפתרון פוליטי וכלכלי.

כשם שאני דוחה מכול וכול את האשמות האופוזיציה, כך אין לבי שלם עם אחדים מחברי לקואליציה המייסרים את עצמם כל העת, שמא ממשלה זו אינה עושה די או אינה מוותרת מספיק למען השלום, לפלשתינים. לעולם לא ימצאו הפלשתינים ממשלה טובה יותר, ומוטב להם שלא יתמהמהו.

ולנו, העם היושב בישראל, נאמר, כי ממשלה זו החזירה אמונה בקרב אומות העולם, כי אכן אנו מתכוונים באמת לקידום התהליך המדיני, ועמדתה ומעורבותה של ארצות-הברית הן הוכחה ניצחת לכך. יצאנו מהוויה של מדינה מבודדת, והדברים מוצאים את ביטויים גם בתחומים הכלכליים; כמה זה משמעותי לקליטתם של עולים חדשים נוספים בישראל. למה רוצה להביא אותנו האופוזיציה? שוב להידחק לקרן זווית של משפחת העמים ולהיות מבודדים?

האופוזיציה בהצעות האי-אמון דוחקת אותנו שוב לפינת הבדידות וההתנשאות ללא כיסוי כלשהו. לכן יש להסיר את הצעות האי-אמון מסדר-היום, לחזק את הממשלה בחתירתה לשלום, ולקרוא לפלשתינים בראש ובראשונה שלא להחמיץ את ההזדמנות שניתנת להם עכשיו, גם אם הצעד כרגע הוא בבחינת פתרון ביניים.

## **היו"ר ר' אדרי:**

תודה לחברת הכנסת לובלסקי, סגנית שר התעשייה והמסחר. אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון. אחריו – חבר הכנסת שאול יהלום.

## **חיים אורון (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני יושב כמעט שעתיים בדיון הזה ושואל את עצמי, בעצם על מה הוגשו הצעות האי-אמון? יש לי רק תשובה אחת.

## **דן תיכון (הליכוד):**

לדעתך אין סיבה?

### **חיים אורון (מרצ):**

יהדות התורה החליטה לפני שבוע להגיש הצעת אי-אמון כדי לעצור את התוכנית הנוראה, שאגב, יונקת מפסק-דין של בית-המשפט העליון, להפרטת ייבוא הבשר.

### **דן תיכון (הליכוד):**

היא הצליחה.

### **חיים אורון (מרצ):**

חבר הכנסת דן תיכון, היא הצליחה. ואז מופיעים פה נציגי האופוזיציה הגדולה בנימוקים כבדים, הנמקות ותיאורים. אני יושב ושומע ושואל את עצמי, מה בעצם הם רוצים? לחבר הכנסת קופמן יש בעיות בקשר לקופות הגמל של ההסתדרות בשנת 1979. מאז התחלפו כבר ארבעה שרי אוצר של הליכוד, ולא עשו דבר. יש לו חשבון איך ימכרו את בנק הפועלים. חבר הכנסת בן-אלישר מלין על היתקעות בתהליך המדיני. אני שואל את עצמי, בעצם מה רוצים? – אני יודע מה רוצים; רוצים שהממשלה הזאת תשנה את דרכיה.

### **דן תיכון (הליכוד):**

לא, שתיפול, שתיפול.

### **חיים אורון (מרצ):**

הנה, המשפט הבא: רוצים שהממשלה הזאת תיפול. זה רצון לגיטימי כל כך, ברור כל כך. האמן לי, חבר הכנסת תיכון, אני כל כך מזדהה וזוכר כמה רציתי בזה 15 שנים. אבל זה קורה בבחירות, אחת לארבע שנים, כאשר הרוב בעם מחליט בהצבעה, שהוא מחליף הרכב קואליציוני אחד בהרכב קואליציוני אחר.

### **דן תיכון (הליכוד):**

זה לא נכון. זה קורה גם כשאין לממשלה רוב.

### **חיים אורון (מרצ):**

אתה כל הזמן מקדים אותי בצעד אחד בהנמקות שלי: או כאשר לממשלה אין רוב, ואז עושים עוד תרגיל מסריח, עוד תרגיל בריח טוב יותר, ומחליפים את הממשלה בתוך הקדנציה. אבל, חבר הכנסת תיכון וחבר הכנסת יהלום, אתם יודעים מצוין, שבכנסת הנוכחית יש 61 חברי כנסת שמבטיחים רוב לממשלה הזאת בתפקיד העיקרי שלכבודו היא קיימת.

### **דן תיכון (הליכוד):**

למה הוצאת את ש"ס?

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת תיכון, הערת כמה פעמים. זה היה בטוב טעם.

### **דן תיכון (הליכוד):**

מותר לקרוא קריאות ביניים.

### **היו"ר ר' אדרי:**

מותר. אבל כמה?

### **חיים אורון (מרצ):**

אני מעיד על עצמי – – –

### **דן תיכון (הליכוד):**

הוצאת את ש"ס.

### **חיים אורון (מרצ):**

אני מעיד על עצמי, שקריאות הביניים האלה לא מפריעות לי.

**דן תיכון (הליכוד):**

— — —

**היו"ר ר' אדרי:**

אני מבקש. כבר היו שש קריאות ביניים שלך, חבר הכנסת דן תיכון.

**דן תיכון (הליכוד):**

לא, רק ארבע.

**היו"ר ר' אדרי:**

לא, שש, ספרתי אותן.

**חיים אורון (מרצ):**

יש לממשלה הזאת רוב יציב, של לפחות 61, ואני באמת מאמין שהוא גם יתקיים על 67 חברי כנסת לאורך הקדנציה. מה אומר חבר הכנסת בן-אלישר? – שני מהלכים היסטוריים עשתה הממשלה הזאת במהלך שנתה הראשונה: האחד – הפסקת ההתנחלויות, שהיא בעצם ויתור על מהלכה הציוני של הממשלה; והשני – ביטול חוק המפגשים, שהוא ויתור על המדיניות הציונית של הממשלה. היא הנותנת. שני מהלכים אלה מבטאים – ואגב, לא רק הם, ולטעמי אפילו לא בעיקר הם – את ההבדל בין הממשלה הזאת ובין הממשלה של האופוזיציה.

אנחנו ראינו כל השנים בהתנחלויות בשטחים מחסום לתהליך השלום. אנחנו ראינו כל השנים את השטחים הכבושים כנדוניה בתהליך השלום.

**מאיר שטרית (הליכוד):**

השטחים המשוחררים.

### **חיים אורון (מרצ):**

חבר הכנסת שטרית, כאשר נשתחרר מהם, ברובם הם יהיו משוחררים, לטעמי. אני מציע שנפסיק להשתעשע במלים.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

זאת הבעיה. מלים.

### **חיים אורון (מרצ):**

אנחנו מתכוונים לדבר הזה, כי אנחנו לא רוצים להמשיך לשלוט על 2 מיליוני פלשתינים. יש בממשלה הזאת גוונים שונים בתחום הזה, נכון. יש מרצ. ואני שמח שיותר ויותר חברים במפלגת העבודה אומרים: לא צריך לבטל את חוק איסור המפגשים, צריך להידבר עם מי שהוא האויב שלך. האויב הפלשתיני הזה יש לו כתובת, יש לו שם ויש לו ייצוג.

### **דן תיכון (הליכוד):**

ומה עם "חמאס"?

### **חיים אורון (מרצ):**

וקוראים לו אש"ף.

### **דן תיכון (הליכוד):**

מה עם "חמאס"? צריך להידבר אתו?

### **חיים אורון (מרצ):**

וקוראים לו אש"ף, ואתו אנחנו צריכים להידבר. בעצם גם אתם ידעתם את זה. אתם שואלים: תגידו לנו מי מאתנו דיבר עם אש"ף? כאשר שמיר ישב במדריד וסאיב עריקאת נכנס עם ה"כאפייה", מה הוא חשב שהוא מייצג? תנועת שחרור מאפריקה? גורם מדיני מאסיה הרחוקה? הוא לא ידע בדיוק את מי הוא מייצג? אתם העדפתם לנהל את המשא-ומתן – – –

**מאיר שטרית (הליכוד):**

הוא חשב שהוא מייצג את מרצ.

**חיים אורון (מרצ):**

אתם העדפתם לנהל את המשא-ומתן על תקן של "נדמה לי".

**דן תיכון (הליכוד):**

סאיב עריקאת – – –

**מאיר שטרית (הליכוד):**

הוא חשב שהוא מייצג את מפ"ם.

**חיים אורון (מרצ):**

אתם ניהלתם את המשא-ומתן כאילו אנחנו – – –

**דן תיכון (הליכוד):**

הלכתם לבקר אותו בוושינגטון. הרי אני ראיתי. עקבתי אחריו.

**חיים אורון (מרצ):**

חבר הכנסת תיכון, בוא לא נתאר תיאורים אינטימיים מעל דוכן הכנסת. בחיך.

**היו"ר ר' אדרי:**

אני מבקש לא לגלות סודות שאנחנו לא צריכים לדעת.

### דן תיכון (הליכוד):

למה? למה? – אלה לא עסקי נשים.

### חיים אורון (מרצ):

אתה טועה. האמן לי שאתה טועה.

### היו"ר ר' אדרי:

זה על חשבון הזמן שלך, חבר הכנסת אורון, אתה יודע.

### חיים אורון (מרצ):

אתה טועה. אבל באמת לא פה. אתה טועה.

### דן תיכון (הליכוד):

זה היה עם שטרן, זה שמיועד להיות מנכ"ל הטלוויזיה.

### היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש. אם יש לכם דברים לומר – תעשו זאת לאחר מכן.

### חיים אורון (מרצ):

אבל אני לא מסתיר – לא היום ולא בשנים האחרונות – את עמדתי באשר לצורך להידבר ישירות עם אש"ף. אבל כאשר דובר האופוזיציה הראשי, חבר הכנסת בן-אלישר, מאשים את הממשלה הזאת או את מי שתומך בעמדה הזאת כממשלה פרו-אש"פית, מה הוא מתכוון לומר? הוא מתכוון לומר, שמי שתומך בעמדה הזאת בעצם איננו מייצג את מה שנראה לו על-פי מיטב תפיסתו, על-פי מיטב הכרתו, כביטוי הנכון של ייצוג האינטרסים הישראליים, כייצוג האינטרסים הציוניים. רק כפסע בין האמירה הזאת לבין ההאשמה שכבר נשמעת, של חוסר נאמנות, של בגידה וכו'.



חברי הכנסת מן הליכוד, אני מציע, אנחנו הולכים לקראת תקופה של מחלוקת קשה, ואני מקווה שנגיע לתקופה של מחלוקת קשה, משום שאם נגיע להכרעות כואבות הן תהיינה קשות. רק במציאות של סטטוס-קוו ובמי הביצה שעומדים ללא תנועה אפשר לשמור על כאילו-שקט במחלוקת המרכזית שחוצה את הבית הזה. אבל נתחיל לערער זה את מהימנות מניעיו של זה, זה את מהימנות רצונו של זה – אנחנו נדרדר את הוויכוח הציבורי למורד, שגם כאשר ירצו לעצור אותו לא יהיה אפשר לעצור אותו.

לכן, ביסודו של דבר מובן לי האי-אמון שלכם. הוא רצון לגיטימי של אופוזיציה להגיד חזר ואמור: אנחנו מייצגים מדיניות אחרת. ככל שאתם אומרים את האמירה הזאת באופן ברור יותר – העם מבין טוב יותר עד כמה המדיניות שאנחנו מייצגים היא מדיניות שונה.

יש פה בחירה אמיתית. יש פה בחירה אמיתית.

### **דן תיכון (הליכוד):**

האם לפני ההסכם תתמוך – – –

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבל. זה על חשבון.

### **חיים אורון (מרצ):**

חבר הכנסת תיכון, אני עונה לך. יש פה בחירה אמיתית בין שתי האלטרנטיבות. לפני ההסכם, או בעצם לאחר ההסכם ולפני ביצועו, לא רק אתמוך בהליכה אל העם. זה האינטרס הבסיסי שלנו ללכת לבחירות, אל העם, חבר הכנסת תיכון.

### **דן תיכון (הליכוד):**

בחירות או משאל עם?

### **חיים אורון (מרצ):**

– – – ואוי, איך שאתם יודעים, אוי, כמה פעמים ביום אני שומע מחברים שלכם, שכאשר נבוא עם הסכם שלום לציבור, אנחנו נזכה בו ברוב גדול יותר מהרוב המצומצם שיש לנו עכשיו.

**דן תיכון (הליכוד):**

ממה אתה מפחד? ממה הממשלה מפחדת?

**חיים אורון (מרצ):**

לא רק שאני לא מפחד, אני רוצה – – –

**דן תיכון (הליכוד):**

— — —

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת תיכון.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

האם קראת את הסקר שפורסם ב"העולם הזה"? לכם יש תשעה מנדטים.

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת יהלום, האם ויתרת על זכותך לדבר? אני מבקש. אם ויתרת על זכותך – אני מוכן לעזור לך.

**חיים אורון (מרצ):**

אני חוזר ואומר את עמדתי. כאשר נגיע להסכם שלום, אני מציע שנביא אותו במסגרת של בחירות להכרעת העם, ויש לי ביטחון מלא איך העם יכריע בבחירות הללו.

**היו"ר ר' אדרי:**

תודה, אדוני, חבר הכנסת אורון. אני מזמין את חבר הכנסת שאול יהלום. אחריו – חבר הכנסת אברהם רביץ.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, הריני להביא לידיעתך, חבר הכנסת חיים אורון, שהשבוע פורסם במדינת ישראל סקר שנערך על-ידי מכון "שלח", בשבועון "העולם הזה", שהוא בוודאי לא שבועון של הימין; הוא שבועון בלתי-תלוי. לפי דברך, העמדות מחודדות, העם במדינת ישראל יודע בדיוק שמדובר פה בשתי גישות, ושיש גישת הקואליציה הזאת מול גישת האופוזיציה. ובכל זאת, בסקר הזה קיבלה הממשלה ציונים נמוכים. כאשר שאלו: לו היו היום בחירות, מה אתה עומד להצביע? – קואליציית הימין קיבלה פי כמה יותר מכוחה. מרצ, עם כל הכבוד, מצויה בירידה לתשעה מנדטים.

### **חיים אורון (מרצ):**

אתם תקבלו במהלך הקדנציה ואנחנו נקבל בבחירות.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

לכן אני לא מציע לך להתהלל. אל יתהלל חוגר כמפתח. כרגע העם יודע אל-נכון, שכל הדיבורים האלה על שלום הם דיבורים על שלום מדומה. בראש ובראשונה באים ואומרים: על ירושלים נדון בהסדר הקבע. אבל נבוא להסדר הקבע כאשר כל ההתנחלויות מיובשות ומוקפאות, כאשר כל הערבים אזרחי ישראל הגרים בירושלים מצביעים למוסדות האוטונומיה, כאשר בצוות המשא-ומתן יושבים אזרחי ירושלים, כמו פייצל חוסייני. אין כל ספק שלקראת הסדר הקבע, כאשר יבואו למשא-ומתן, נבוא מוחלשים, ויבואו אלינו ויגידו: הרי כבר הסכמתם; אם לא רציתם לתת את ירושלים בשום משא-ומתן, כפי שנציגי מפלגת העבודה דיברו כאן בקול גדול, מדוע הסכמתם שאזרחי ירושלים יהיו חברים ומצביעים באוטונומיה ולמוסדות האוטונומיה? לכן, כאשר נבוא למשא-ומתן, נבוא מכורסמים, וזה מה שעושה היום הממשלה בנושא מעמד ירושלים.

אבל גם לדידה של הממשלה, כפי שהיא מנהלת את המשא-ומתן הקרוי המשא-ומתן לשלום – הרי הממשלה הזאת הורסת, היא עצמה, לדידה, על-פי מדיניותה, את התהליך עצמו. כאשר חברי המשא-ומתן לפני כל ישיבה נוסעים לתוניס לקבל הוראות ולהתייעץ, הם שומעים לא רק את חיים אורון ואת כל אנשי מרצ, שבאים ואומרים שצריך לדבר עם בעל הבית האמיתי – ומיהו לדידם בעל הבית האמיתי? יאסר ערפאת – אלא הם שומעים שכאן קמים חברי כנסת ממפלגת העבודה ואומרים, שזאת לא רק גישה של חברי מרצ, אלא זוהי גישה של שבעה שרים ממפלגת העבודה –

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

שמונה.

### **שאלו יהלום (מפד"ל):**

שמונה שרים ממפלגת העבודה נוספו על ארבעת שרי מרצ. כלומר, 12 שרים בממשלת ישראל מקיימים – כך הודיע חבר הכנסת חגי מירום – שיחות ברורות ואומרים בשיחות במפורש: מוכנים למשא-ומתן ישיר, ויותר מזה רוצים לדבר עם בעל הבית האמיתי, יאסר ערפאת. אם כך, מה יגיד ערפאת לאנשי המשלחת? – תשהו, אל תסכימו, תקשו את עמדתכם.

### **שלמה בוחבוט (העבודה):**

גם ממשלת הליכוד שוחחה עם אש"ף. היא לא הודתה בזה ברבים, אבל היא שוחחה.

### **שאלו יהלום (מפד"ל):**

מה הוא יגיד? לכן, גם לדידה של הממשלה הזאת המשא-ומתן תקוע משום שאפילו אותם ערביי ארץ-ישראל, הגרים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, מקבלים הוראות ואומרים: נמתי. אם 12 שרים בממשלה הזאת מעוניינים כל כך לדבר עם אש"ף, אולי יגיע היום והם באמת יעבירו החלטה לדבר עם אש"ף? ולכן, למה נמהר היום למשא-ומתן?

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

גם בלי 12 השרים – – –

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת דראושה, זו לא חובה. אתה עוד מעט מדבר.

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

למה לסתום פיות של חברי הכנסת? תן לומר משפט אחד, שניים, מותר.

### **היו"ר ר' אדרי:**

תסלח לי, בשביל זה כל אחד מדבר. אני יכול להרשות פעם אחת קריאת ביניים.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

זה לא גן ילדים. זו כנסת.

**היו"ר ר' אדרי:**

תסלח לי, אפשרתי לך לפני 20 דקות. לא אתן לך. אפשרתי לך לפני 20 דקות להגיד משפט ארוך ביותר. תסלח לי.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

מותר להעיר הערה.

**היו"ר ר' אדרי:**

לא, תסלח לי. אם 120 חברי כנסת יעירו הערות לכל נואם – לא נצא מזה. אפשרתי לך לפני 20 דקות למסור הודעה ארוכה. זה לא בסדר שאתה מתנהג כך.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אדוני היושב-ראש, יש בעיה לסיעות הקטנות. כל פעם בעת דיון על הצעות אי-אמון אנחנו לא מגיעים לכך שהנאומים שלנו יהיו בשעת השידור. זה משום שהיושבים-ראש נותנים לכל הדוברים לדבר מעבר לזמן שהוקצב להם. לכן לא יוצא לסיעות הקטנות לדבר בפני העם. כל פעם מאריכים את זמן הדוברים מעל הדוכן. לכן מה שנותר הוא להעיר הערה בזמן הנאום של הדובר.

**היו"ר ר' אדרי:**

שמעתי.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

זו בעיה אמיתית של כל הסיעות הקטנות.

## **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת דראושה, בהערה שלך בנושא הזה יש מן הצדק. אבל זה לא לכאן. אפשרתי לך לפני משורת הדין, לפני 20 דקות, להעיר גם הערה ארוכה ולא קריאת ביניים. קריאת ביניים מותרת, אבל לא הערות.

## **שאול יהלום (מפד"ל):**

חבר הכנסת דראושה, תרשה לי להציע לך הצעה שתפתור את הנושא. אם אתה, סיעתך, תואיל להגיש הצעת אי-אמון בממשלה הזאת – הרי אתם תדברו בהתחלה בין מגישי הצעות האי-אמון. הרי אתה יודע כמה דברים וכמה נושאים אפילו לדידכם, במובן החברתי ובכל מה שהבטיחו לכם, ראויים להצעת אי-אמון. כך תפתור את הבעיה. הבעיה שלכם היא לא שלא שומעים אתכם בטלוויזיה, אלא שאתם תומכים בצורה עיוורת בממשלה, שהיא מצדה משלמת הרבה לציבור הערבי בגלל התמיכה שלכם. לכן אל תבוא בטענות.

## **רחבעם זאבי (מולדת):**

חבר הכנסת יהלום, עם כל הכבוד, ההערה של חבר הכנסת דראושה היתה במקומה. באופן קבוע, השר המתאם, השר חיים רמון, עונה שעה, שעה ורבע, שלושת-רבעי שעה, ובסופו של דבר סיעות כמו סיעת מד"ע וסיעת מולדת אינן מגיעות לידי ביטוי תקשורתי.

## **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

זה קורה בכל פעם.

## **היו"ר ר' אדרי:**

אני חושב שההערות שלכם הן במקומן. רשמתי אותן בפני. אעלה את הנושא בפני הנשיאות ביום שני הבא. נראה כיצד ניתן להסדיר את הנושא הזה. אני מודה לכם על הערותיכם.

## **שאול יהלום (מפד"ל):**

תרשה לי, אדוני היושב-ראש, להעלות עוד שני נושאים בקיצור, בהנחה שזיכית אותי על חשבון זמן של הסיעות הקטנות.

ובכן, יש נושא נוסף. בדיוק לפני שמונה ימים התכנסה ממשלת ישראל לשיבתה, ובישיבה הזאת, ראה זה פלא, היא הגיעה למסקנה מופלאה, שהעולים לא מגיעים. ומשום שהעולים לא מגיעים נוצר

בתקציב משרד הקליטה עודף של 650 מיליון ש"ח. לכאורה היתה הממשלה צריכה לבוא ולשאול מדוע העולים לא מגיעים. העולים לא מגיעים לא משום שהם לא יוצאים ממדינות חבר העמים. הם ממשיכים לצאת ממדינות חבר העמים, אלא שהם הולכים לארצות נכר, בעיקר לארצות-הברית ולא לארצות אירופה. מדוע הם לא מגיעים למדינת ישראל? – משום שכאן לא קולטים אותם, לא בדיור ולא בתעסוקה. פה פוגשים העולים את המצוקות הקשות שאנחנו שומעים עליהן יום-יום. אנחנו רואים את האבטלה מצד אחד ואת העובדה שמוחות אנליטיים, מוחות שבאו מברית-המועצות, במקום לעסוק במקצועות המדעיים שלהם ברמה הגבוהה, הם עוסקים במקצועות ברמה נמוכה פי כמה, ולא משקיעים בהון האנושי הטמון בהם.

היתה צריכה לבוא ממשלת ישראל ולהגיד: אם העלייה נפסקה, איך אני מגבירה את העלייה? – קודם כול עלי להשקיע 650 מיליון שקל בקליטה טובה יותר של העולים, ביצירת מקומות עבודה, בטיפול אינטנסיבי באתרי הקרוונים, בשכונות מצוקה, בנושאים הקשורים לשיפור הדיור, לטובת העולים שעדיין אין להם דיור. והנה הולכת הממשלה ומוסיפה חטא על פשע. לא זו בלבד שבגלל מדיניות פוחתת העלייה, אלא היא לוקחת את התקציב הזה ובמקום להעבירו לקליטת עלייה היא נותנת אותו לכל מיני נושאים, שגם אם הם חשובים, עליהם לא יביאו.

לסיום, אני מצטער מאוד על שחבר הכנסת הלפרט מיהדות התורה, שהיה אמור להציג כאן הצעת אי-אמון מטעם יהדות התורה – אלא שבגלל תכסיס של הקואליציה ושל ראש הממשלה הוא מסר הודעה וירד מהנושא. יש הבטחה של ראש הממשלה, שהממשלה תקבל החלטה שהפרטת ייבוא הבשר תיפסק. המפלגות ש"ס ויהדות התורה משלות את עצמן, כאילו החלטה כזאת של הממשלה עשויה להביא לידי כך שלא ייבא בשר לא-כשר, ואין הדבר כך. בג"ץ כבר החליט כמה פעמים, שרק חקיקה יכולה למנוע את ייבוא הבשר הלא-כשר, ורק חקיקה יכולה למנוע את ייבוא הבשר הלא-כשר בשל חוק חופש העיסוק. לכן, כל עוד ממשלה זו אינה מוכנה לשנות את החקיקה, לא יבוא הפתרון לעניין. כל מה שעשתה פה יהדות התורה, שאולי חשבה לתקן, הרי בכך היא רק נתנה את ידה באופן מוטעה לתכסיס של ראש הממשלה, והרי הימים של ספטמבר, שבהם לפי החלטת הבג"ץ יינתן היתר לייבא את הבשר הלא-כשר ומדינת ישראל תוצף בבשר טרף, מתקרבים, ועל כך אני מצטער.

אסיים, בשם כל תנועתנו, ואני מצטרף בכך לכל סיעות הבית ששלחו מכאן תנחומים למשפחות חמשת חיילי צה"ל שנפלו השבוע ולמשפחת מרדכי ליפקין שנהרג בדרכו ליד תקוע, ורפואה שלמה לשמונת הפצועים.

## **היו"ר ר' אדרי:**

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם רביץ. אחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

## **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת יהלום, אני מבקש להשיב לך. אני לא חושב שראש –

## דב שילנסקי (הליכוד):

כולנו רוצים לשמוע.

## אברהם רביץ (יהדות התורה):

לכולם, כן, אבל הוא העלה את הבעיה.

אני עדיין נותן קרדיט לראש ממשלת ישראל, ואני לא חושב שהוא רצה "לעבוד עלינו". אבל אם הוא רצה לעשות זאת, הוא לא יצליח. אנחנו מתואמים עם חבריך לסייעה ואנחנו בודקים את העניין הזה משפטית. יכול להיות שנושא ההקפאה באמת לא יפתור את הבעיה, וממשלת ישראל תצטרך לקבל החלטה מפורשת שתבטל את ההחלטה שהתקבלה בממשלת ישראל בשנת 1992 לגבי ההפרטה. אם הדבר הזה לא ייעשה, קרוב לוודאי שביום שני הבא נצטרף להצעת אי-אמון נוספת, לצערי. אני מאוד מקווה שעד יום שני הבא ראש הממשלה יבהיר את הדבר באופן החוקי והיעיל ביותר, כך שלא תבוא החרפה הזאת על עם ישראל, שהוא יוצף בנבלות ובטרפות.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ממשלת ישראל מצהירה על העלאת השלום לראש מעייניה, והיא קוראת לקרוב ולרחוק: שלום שלום – ואין שלום.

מי היה מעלה בדעתו לפני שנה, כי ממשלת ישראל תעשה את כל הוויתורים שהיא עשתה ועושה לפרטנרים למשא-ומתן, ויהיה השלום רחוק כפי שהיה, ואולי יותר. מי בכלל מסוגל לשלוט על מהלכים שיובילו לשלום, כאשר אנו לא יודעים מה אנו רוצים, לאיזה שלום אנו מוכנים ללכת, וכאשר השותפים שלנו למשא-ומתן יודעים עוד פחות מאתנו מהו שלום ולאיזה שלום הם מוכנים לצעוד. נתאר לעצמנו עד היכן הדברים מגיעים כאשר אסד מתבקש בסך הכול רק לומר – לא לעשות שום דבר, הוא צריך רק לומר – לאיזה שלום הוא מתכוון. האם הוא מתכוון לשלום אמת והוא חותם את פיו ואינו אומר דבר? עם ישראל רוצה לתת לו על מגש של כסף את השטחים שהוא חפץ בהם ומבקשים ממנו: תאמר איזה שלום, האם אתה בכלל רוצה שלום, מהי מהות השלום – והאיש הזה חותם פיו ואינו אומר. איזה טירוף דעות משתולל מסביב לשלום.

דומני שדבר אחד ברור ומוסכם על כל חלקי הבית הזה, כי ממצב זה שאנו נמצאים בו, אם נתקדם לשלום יהיה זה רק שלום אמת, שלום כזה שמתוכנן הפנימי אנו באים גם לפתרון של הביטחון, ולא שלום שהביטחון יעמוד כשותף לו, שעדיין ניאלץ להתמודד עם עניין הביטחון. אם לא מדובר על שלום כזה, שלא ניאלץ עוד לדבר על ביטחון, דומני שלסוג אחר של שלום אף אחד מאתנו, מכל חלקי הבית הזה, אינו מוכן ללכת.

אינני רואה בכלל שאנחנו צועדים, אפילו לדידה של ממשלת ישראל, לקראת סוג כזה של שלום. אני חושב שלקראת סוג כזה של שלום – יש רבים יותר מחברי הבית שהיו משתתפים ומוכנים לתת ידם.

רבותי חברי הכנסת, אני חושב ומאמין ששלום כזה יכול להיבנות רק על דברים מספירה אחרת אולי, רק על עוצמה רוחנית של עם ישראל, על חוסן נפשי, על התנהגות יהודית. ברשותכם, חברי הכנסת,



אקרא כמה פסוקים שמדברים על השלום מן המקורות, וזהו הסוד האמיתי לקראת שלום אמת. "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם." זהו הסוד לשלום, אין סוד אחר לשלום בארץ-ישראל.

רבותי, כל עוד ממשלת ישראל לא תקבל את העיקרון הקיומי הזה, את הבסיס האמיתי לשלום שיכול לשרור כאן בארץ-ישראל, בארץ אשר הקדוש-ברוך-הוא נתן לנו אותה בתנאים מסוימים – אם לא נקבל את העיקרון הזה, לא נוכל לתמוך בממשלה כזאת. ונזכה, רבותי, כי עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, והשם עוז לעמו ייתן, השם יברך את עמו בשלום.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

אמן.

### **דליה איציק (העבודה):**

אמן.

### **היו"ר ר' אדרי:**

תודה לחבר הכנסת אברהם רביץ.

## **מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת**

### **היו"ר ר' אדרי:**

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה, גברתי.

### **סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:**

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק הרשות לפיתוח הגליל, התשנ"ג-1993, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

**היו"ר ר' אדרי:**

תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

**הצעות סיעות הליכוד וצומת-מפד"ל להביע אי-אמון לממשלה בשל: מדיניות הממשלה בשיחות השלום, מדיניותה הכלכלית והטיפול בקליטת עלייה; א. שיחות השלום; ב. החלטת מינהל מקרקעי ישראל על הנחות במחירי קרקע לפי**

**שיקולים פוליטיים**

**היו"ר ר' אדרי:**

אני מזמין את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. גברתי, בבקשה. אחריה – חבר הכנסת רחבעם זאבי.

**תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בכאב על מותם של חמשת החיילים ובתקווה ששמונת החיילים הפצועים יחלימו כולם, אני מתריעה כאן – מפני הרפתקה מלחמתית בלבנון, שעלולה להחזיר אותנו לימים האפלים של מלחמת לבנון 1982.

אני קוראת לממשלה להאזין לראש המועצה האזורית גליל עליון, אהרן ולנסי, שהדגיש אתמול, שהשקט בגבול הצפון יושג רק באמצעות תהליך מדיני. הוא, המייצג את תושבי הגליל הסובלים ממטחי ה"קטיושות", קורא לממשלה שלא להחמיץ את ההזדמנות, ובלשונו: "צריכים לדבר עם האויב, עם אש"ף, כי אם לא, מחר נדבר עם ה'ח'יזב-אללה".

אינני רואה בפלשתינים ובאש"ף אויב, אך מסקנתו של ולנסי מקובלת עלי. חייבים לדבר עם אש"ף, ועכשיו.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

מה הם, ידידים? לא אויב?

**תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

הידיעות שלפיהן מתנהל משא-ומתן, ואפילו בדרג גבוה, בין ממשלת ישראל – – –

## רחבעם זאבי (מולדת):

---

## היו"ר ר' אדרי:

היתה הערה, אני מודה לך.

## תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הידיעות שלפיהן מתנהל משא-ומתן, ואפילו בדרג גבוה, בין ממשלת ישראל לבין הנהגת אש"ף בתוניס הן ידיעות מעודדות. אך בהנחה שאומנם נפרץ ערוץ תקשורת ישיר כזה חיוני שהממשלה, ובעיקר ראש הממשלה, "יעשו חושבים" ויסלקו את אבן הנגף העיקרית המונעת התקדמות בשיחות השלום, וזה הסירוב הישראלי להכיר בעובדה שמוכרת על-ידי כל מדינות העולם, שכל השטח שנכבש ביוני 1967 הוא אכן שטח כבוש.

רבותי חברי הכנסת, להדחתה של הגברת פליאה אלבק מתפקיד מנהלת המחלקה האזרחית במשרד המשפטים – ומוטב מאוחר מאשר לעולם לא – להדחה זאת צריך שיהיה המשך מדיני, שכן הגברת אלבק ביטאה בדבריה תפיסה גזענית וסיפוחיסטית מובהקת, ואת מיטב מרצה הקדישה להכשרת נישולם של פלשתינים מאדמתם ולהכרזת קרקעות בשטחים כ"אדמות מדינה".

## שאול יהלום (מפד"ל):

בדיוק הפוך.

## תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הצד השני של מטבע הסיפוחיזם של הגברת אלבק היה ההתבטאויות האנטי-דמוקרטיות שלה נגד העיתונות, ולאחרונה נגד חבר הכנסת חיים אורון ממרצ. נכון, כאן בכנסת יש חברי כנסת שמזדהים עם דעותיה של הגברת אלבק. גם הם כמוה חותרים לנישולם של הפלשתינים, גם הם כמוה מדביקים תווית של – – –

## היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש, גברתי, הגברת אלבק לא נמצאת כאן והיא לא יכולה להגן על עצמה. אני מבקש, בכל זאת, זה לא מקובל.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אני מדברת עכשיו על חברי כנסת, אדוני. אני כבר לא מדברת עליה. אני מדברת על אותם חברי כנסת, שנוהגים להדביק תווית של חוסר נאמנות למדינה לכל מי שלמען השלום מוכן להחזיר את השטחים שנכבשו מאז יוני 1967.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

ששחררו, שנגאלו.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

הם גם ממשיכים לטעון במצח נחושה, שמלחמת השולל של 1982 היתה כאילו מלחמת שלום הגליל. לכן, אם דיברתי על המשך מדיני של ההחלטה הזאת של שר המשפטים, הכוונה שלי היא שצריך לדחות השקפות מדיניות הנוגדות את האינטרס של השלום. פירוש של דבר, שהממשלה צריכה לומר גלויות, שתם עידן ההתנחלויות, ושלמען השלום היא מכירה בקיומו ובזכויותיו של העם הפלשתיני, לרבות זכותו לחיות במדינתו בצד ישראל.

בלי הסכמה על עקרונות של ההסדר המדיני לא יושג הסדר ביניים, והמשא-ומתן יישאר תקוע, וגם המשלחת האמריקנית שהגיעה לסיור באזור תשוב, ככל הנראה, ללא הסכמה בין הצדדים, ואפילו ללא גישור על הפערים ביניהם.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

בשביל מה צריך הסכם ביניים אם יש הסדר קבע?

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

הסכם הביניים נותן לנו פסק זמן חשוב מאוד, אבל הסכם ביניים צריך להיות ביניים בדרך למה? לא יכול להיות הסכם ביניים כשלא מוסכמים בינך לבין הצד השני העקרונות – לא הפרטים, לא התאריכים, לא לוח הזמנים, אבל העקרונות חייבים להיות מוסכמים. אם, למשל, הממשלה מסכימה ל-242 ול-338, ומצד שני לא מוכנה להכיר בחלות של 242 ו-338 על כל השטחים שנכבשו ב-1967, זה ויכוח על עיקרון; לא על תאריך, לא על מתי בדיוק ולא על איך בדיוק, אבל זה ויכוח אמיתי על עיקרון.

## אלי גולדשמידט (העבודה):

---

## היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת גולדשמידט, הערת פעמיים.

## רחבעם זאבי (מולדת):

---

## תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לכן, כאשר אנחנו מדברים היום, יש מי שלא רוצה שלום ולכן הוא לא רוצה להכיר בקווי 1967, ולכן הוא כל הזמן מנופף בטענה, שאם נכיר בקווי 1967 לא נתקיים. אנחנו התקיימנו עד 1967, וגם נתקיים אחר כך, כשנחזיר את השטחים. אין לי שום ספק בכך.

אני רוצה לומר, שהחרפת המצב באזור שבשליטת צה"ל בלבנון חייבת להדליק נורה אדומה אצל כולנו. כי מה שאנחנו למדים שוב הוא, שללא פתרון מוסכם של השאלה הפלשתינית לא יהיה שלום ולא יהיה שקט גם בגבול הצפון. גם השלום עם ירדן ועם סוריה ועם לבנון מותנה בהסכם לגבי התחולה הטריטוריאלית של הסכם הביניים, ולגבי ירושלים המזרחית. אפשר לומר שגם ההסכמים עם המדינות האלה עוברים בעצם בירושלים המזרחית.

לכן, בהנחה שבעצם כולם כבר מסכימים, מי מרצון ומי בדיעבד, או באילוץ, שמדינה פלשתינית תקום ותתקיים בצד ישראל, לשם מה נאחזת הממשלה במדיניות שמכחישה את זכותם של הפלשתינים למדינה? לשם מה ממררים את חייהם באמצעות סגר, הרעבה, מעצרים המוניים והרג מפגינים, וביניהם כ-50 ילדים שנהרגו בשנה האחרונה? לשם מה לחזור ולהעביר תותחים נוספים לרצועת הביטחון אחרי הלקח המר שלמדנו ב-1982?

יש פרסומים מגמתיים בשם קצינים בכירים, שמאיצים בממשלה לפתוח במלחמה בלבנון, ואלה יוצרים אווירה מאוד מסוכנת של מחשבה שמגשימה את עצמה.

## יגאל ביבי (מפד"ל):

שבעת הימים עוד לא עברו.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

לכן, רבותי חברי הכנסת, בדחותנו את העמדות הרות האסון של הליכוד ושאר סיעות הימין, אין אנו יכולים שלא לראות את הסכנות הטמונות בהמשך מדיניות הסחבת במישור המדיני ובהמשך מדיניות הדיכוי בשטחים הכבושים.

אם נוסיף על עובדות אלה את עיקשותו של שר האוצר לגבי התביעות הצודקות של עובדי המדינה –  
--

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

בכנסת ישראל שומעים על דיכוי?

### **היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת ביבי, תן לה לסיים.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אם נוסיף על המדיניות העיקשת בנושא השלום את סרבנותו של שר האוצר לגבי התביעות הצודקות של עובדי המדינה, את אי-פתרון מצוקות האבטלה והעוני ואת הקיפוח הנמשך של האוכלוסייה הערבית – כשאני מביאה את כל הדברים האלה בחשבון, יובן מדוע החלטנו הפעם להימנע בהצבעה על הצעות האי-אמון. תודה.

### **היו"ר ר' אדרי:**

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת רחבעם זאבי. אחריו – חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, ראשית, תנחומים למשפחות החללים, קורבנות ירושלים, תקוע ודרום-לבנון, השם ייקום דמם, ואיחולי החלמה לפצועים.

ממשלת רבין-זיאד מתהדרת בכך שהיא הביאה ביטחון אישי וגולת מפעלותיה הטלת הסגר על הערבים מיש"ע. אבל זהו שקר וזוהי אחיזת עיניים בוטה: הסגר, שבא באיחור של חמש שנים וחצי, מוסמס ובוטל בהיתרי כניסה סיטוניים. הסכינאים והאקדוחנים של אש"ף וה"חמאס" שבו לפעול נגד יהודים, ואנחנו ממשיכים לספוד את מתינו.

גם בגבול הלבנון ובאזור הביטחון דורדר המצב הביטחוני והגיע לשפל שלא ידענו כמותו שנים רבות. טילי "קטיושות" מרטשים את יישובינו והתקפות אש על חיילינו וחיילי צד"ל הן דבר של יום ביומו.

ממשלת רבין-מחאמיד לא השכילה לשמור על הסטטוס המוסכם בגבול הצפון ובדרום-לבנון. רצועת הביטחון ושיטת הפעולה שלה בה ומתוכה היו מענה טוב ונכון לבעיות הביטחון שם, אבל כאשר ארגוני ה"חיזב-אללה", אבו-נידאל וג'בריל הפרו את הסטטוס-קוו הזה, ממשלת ישראל שותקה ולא עשתה את מה שצריך היה לעשות, שמא ייפגע, חלילה, התהליך המדיני, שנקרא בטעות ובשקר "תהליך השלום".

#### **אברהם יחזקאל (העבודה):**

---

#### **רחבעם זאבי (מולדת):**

ממשלת רבין-דראושה-יחזקאל חששה לתבוע בתקיפות מהסורים – – –

#### **אברהם יחזקאל (העבודה):**

---

#### **רחבעם זאבי (מולדת):**

נתתי לך את הכבוד, תן לי לדבר. נתתי לך את הכבוד, שב בשקט, אתה בחברה אחת עם דראושה, עם זיאד ועם מחאמיד. רצית להצטרף, אתה שם, עכשיו תן לדבר.

ממשלת רבין-דראושה חששה לתבוע בתקיפות מהסורים שימנעו ויפסיקו את פעילות הטרור נגדנו, שמא לא יבואו הסורים לסיבוב העשירי של מסעי הפקידים לווינגטון. הממשלה יודעת, מה שיודע כל אזרח, כי סוריה שולטת בלבנון וכי אירן מעבירה אמצעי לחימה לדרום-לבנון, וכי סוריה – מסיבות שלה – מעוניינת במתיחות ובאש באזור רצועת הביטחון. הממשלה יודעת זאת, ולא תבעה עד לאחרונה מדמשק כי תשים קץ לטרור הזה, ולא אמרה לה כי נתבע מהם את האחריות למתחולל.

ממשלת רבין-אלסאנע היתה משותקת בתגובותיה על ירי "קטיושות" לעבר יישובינו ועל פגיעה בחיילינו. היא לא יזמה פעולות כנגד מטרות מחבלים מחוץ לרצועת הביטחון.

כל מי שלחם אי-פעם בטרור יודע, כי זה רצוי וטוב שארגון הטרור יעבור למסגרת ולשיטת פעולה צבאית או סמי-צבאית, כי אז מופיעות מטרות שאפשר להכות בהן. והנה ה"חזב-אללה" פועל נגדנו באש תותחים ומרגמות, וזאת בלי שתהיה לו הגנת נ"מ משמעותית, וזה לא באזור מוכה טילים, ואנחנו משיבים רק באש ארטילרית. זה כל מה שאנחנו יודעים לעשות? שלוש שעות חיכו הפצועים במוצב סוג'וד בשל חילופי אש ארטילרית. קשה לקבל את הנורמה הזאת, וצה"ל איננו ראוי להגבלות כאלה, שפצועיו לא יפוננו.

כל מי שלחם נגד הטרור והתוקפנות הערבית יודע, כי אילו היינו מאיימים, וגם מבצעים ירי על צור וצידון ובבטייה בכל פעם שהותקפה קריית-שמונה, זה היה מפסיק את התוקפנות שלהם.

ואם היתה ממשלה בישראל, היא היתה צריכה להפסיק את השיחות בווינגטון כל עוד נמשך הטרור. אומנם הממשלה הציעה בדרך חצי רשמית להפסיק את הטרור, היא הציעה זאת לאש"ף ונענתה בשלילה, כי לפי השקפת אש"ף משא-ומתן מדיני צריך להיות מלווה בטרור וזה עובד טוב על היהודים.

נביל שעת' מאשר מגעי הממשלה עם אש"ף. לשכת ראש הממשלה מכחישה זאת, ושמעון פרס לא מכחיש. אגב, פרס אמר השבוע לפלשתינים, כי הצהרת בלפור היתה קצרה יותר ממסמך העקרונות האמריקני והוא משדלם לקבלו. כלומר, במסמך הזה מונחים היסודות לבית-הלאומי הפלשתיני, ופרס יהיה הבלפור שלהם...

בכל פעם שהממשלה הזאת נתפסת בקלקלתה היא ודבריה זועקים שגם הליכוד עשה כך. זה נכון שגם הליכוד עשה דברים רעים: הוא ויתר על סיני, הליכוד הרס את ימית וחרש את שדות, בגין הצהיר על הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני, הליכוד הקפיא את ההתנחלויות ביש"ע, הליכוד היה שותף ביחד עם רבין לטיפול כושל באינתיפאדה, הליכוד הלך לוועידת-מדריד, הליכוד התחיל בשיחות ווינגטון, הליכוד קיים שיחות עם אנשי אש"ף במשלחת הפלשתינית. בגין המציא את האוטונומיה הפלשתינית, שאיננה אלא שלב בדרך להקמת מדינת אש"ף בלב ארץ-ישראל.

נכון, אלה הם חטאי הליכוד, אבל מדוע אתם נאחזים בהם? מדוע אתם רואים בהם מופת לחיקוי? מדוע שלא תחקו את דרכם של האבות המייסדים של תנועת העבודה – של בן-גוריון וגולדה, ואפילו אשכול?

מאז עליית העבודה לשלטון יש לנו 53 חללים באינתיפאדה בלבד, ומאז הטלת הסגר – 10 חללים באינתיפאדה. זהו הביטחון האישי שהבטחתם לעם בישראל?

הממשלה הזאת משועבדת למפלגות אנטי-ציוניות ופוסט-ציוניות, היא נכה, היא מסונדלת, היא תבוסנית, היא הרת-אסון למפעל הציוני, וככל שיקצרו ימיה – ייטב לנו. תודה.



## **היו"ר ר' אדרי:**

תודה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. אני מזמין את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. אחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט.

## **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה שוב להתריע על התופעה, שמאפשרים לדוברים הראשונים בהצעות אי-אמון וגם למשיב בשם הממשלה להאריך בנאומים שלהם על חשבון הסיעות הקטנות, וכך לא יוצא לנו כמעט לעולם לדבר כאשר הטלוויזיה עדיין פועלת והעם יכול לשמוע גם את הדעות של הסיעות הקטנות. אני חושב שהדברים האלה צריכים להדאיג את כולנו, לא רק את הסיעות הקטנות.

## **מאיר שטרית (הליכוד):**

השר דיבר שעה וחצי.

## **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

כן, השר דיבר הרבה, גם לנואמים הראשונים אפשרו לדבר הרבה על חשבון הסיעות הקטנות.

## **רחבעם זאבי (מולדת):**

גם היושב-ראש דיבר הרבה.

## **מאיר שטרית (הליכוד):**

השר צריך להשיב אחרי הדיון, אחרת לדיון אין ערך.

## **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

נכון, הערה במקומה, חבר הכנסת שטרית.

אבל הסיפור הזה חוזר על עצמו מדי פעם, ולכן אני מתריע. אני חושב שזכותנו לדבר בפני העם, שישמעו גם את הדעות של הסיעות הקטנות. זה ערכו של מערך דמוקרטי ונוהג דמוקרטי.

אדוני היושב-ראש, שיחות השלום היום נתקעות בשני נושאים מרכזיים, לפחות באפיק הישראלי-הפלשתיני. הנושא הראשון הוא נושא ירושלים, והנושא השני – קביעת גבולות האוטונומיה וסמכויות המועצה הפלשתינית המבצעת, שצריכה לשלוט בתקופת הביניים.

אני רוצה להזכיר שנושא ירושלים, לפי נוסחת מדריד, הוא נושא שנשאר פתוח ואפשר להביא אותו למשא-ומתן בכל שלב. לפי נוסחת מדריד, שלפיה זומנו הצדדים לוועידת-מדריד, נושא ירושלים נשאר פתוח. על כן, כל אלה שבאים היום וזועקים למה מעלים את נושא ירושלים כעת מנסים לשכוח שממשלת ישראל בראשותו של מר יצחק שמיר הסכימה לנוסחת מדריד והכנסת אימצה את הנוסחה הזאת ברוב גדול, גם מפלגת העבודה בזמנה, כשהיתה באופוזיציה, לא התנגדה אלא התלהבה מהנוסחה הזאת, ומר שמיר עצמו הגיע למדריד לפי הנוסחה של הזימון שנמסרה על-ידי ארצות-הברית ורוסיה. על כן, כל אלה שבאים היום להתריע למה הפלשתינים והערבים מעלים את נושא ירושלים כעת, אני חושב שהם טועים ומטעים. זה נושא שהוא חלק משאלת השטחים הכבושים. ירושלים המזרחית היא חלק מהגדה המערבית. לכן, כאשר מדברים על הסכם ביניים שיוביל להסכם קבע, ירושלים היא חלק מההסכם הזה. ירושלים המזרחית היא חלק מתהליך המשא-ומתן, ויש לדבר עליה.

אני חושב שממשלת ישראל היום נדרשת להסכים לדיון גם על נושא מזרח-ירושלים, אם זה כעת או בשלב מאוחר יותר. אבל אי-אפשר לדחות את הדרישה הפלשתינית לדון על נושא מזרח-ירושלים כנושא שנתון למשא-ומתן.

המשא-ומתן נתקע, ויש קשיים מרכזיים בתהליך המשא-ומתן.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

עם הממשלה הזאת נגיע גם לתל-אביב...

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אתה יודע שהדברים האלה כבדיחה יכולים להיות טובים, אבל לא יותר מאשר בדיחה. אני חושב שממשלת שמיר הסכימה לדברים, שממשלת רבין היום לא מסכימה להם.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

אבל בשכל.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

ממשלת שמיר הגיעה למדריד ונשאה ונתנה בעקיפין עם אש"ף. מיהו פייצל חוסייני, מיהי חנאן עשראווי ומיהו חיידר עבד אל-שאפי? הוא אש"ף "באבוהה". מה זה? זה לא אש"ף. מר שמיר, חיידר עבד אל-שאפי לא אש"ף? אתה לא יודע שהוא ממייסדי אש"ף, שהוא חבר המל"פ, שהוא אומר יום-יום ואמר גם בזמן שהיית ראש הממשלה שהוא איש אש"ף? הוא לא מסתיר את זה. לא תמצא היום בשטחים פלשתיני רציני שלא יאמר שהוא אש"ף – – –

**מאיר שטרית (הליכוד):**

איפה גר חיידר עבד אל-שאפי?

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

סליחה?

**מאיר שטרית (הליכוד):**

איפה הוא גר?

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

הוא גר בעזה, והוא איש אש"ף של עזה, אז מה משנה לך אם הוא גר בעזה – –

**מאיר שטרית (הליכוד):**

— — —

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

— או שהוא גר במזרח-ירושלים, או בשכם, או בירדן, או בתוניס?

**מאיר שטרית (הליכוד):**

— — — לי — — —

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת שטרית, הערת פעם אחת, פעמיים, אבל לא כל הזמן. לא קוראים לו מוחמד אלא קוראים לו חבר הכנסת דראושה.

**מאיר שטרית (הליכוד):**

— — — רציתי להעיר לו רק דבר אחד. אני רוצה לדעת — — — המדינה הפלשתינית — — —

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

עבד-אלוהב מוחמד דראושה.

**היו"ר ר' אדרי:**

חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

טוב, לא נורא, בסדר. הוא אומר את זה בצורה חברית.

**היו"ר ר' אדרי:**

בבקשה, אדוני.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

היום אני חושב שיש אפשרות להביא לפריצת דרך אמיתית, שתמנע את המשך הקיפאון, ובואו נאמר את הדברים בצורה כנה וגלויה. הפלשתינים הוכיחו שיש להם הנהגה, והם דבקים בהנהגה הזאת. כל אלה שקיוו שה"חמאס" יהיה האלטרנטיבה התבדו. כל אלה שחשבו שההנהגה המקומית תהיה האלטרנטיבה לאש"ף התפכחו, וכיום כולם יודעים שאש"ף הוא הנציג של הפלשתינים, והפלשתינים

כמעט כולם מקבלים את אש"ף כנציגם ואת ערפאת כמנהיג שלהם. אז למה לא לדבר ישירות עם אש"ף?

רבותי, אני חושב שחוכמת-יסוד נדרשת מכל אזרח, מכל פוליטיקאי, מכל שר, גם מראש הממשלה; למה לא לדבר ישירות עם אש"ף? הרי מה שהמשלחת תובעת זה בדיוק מה שאש"ף אומר; הם פועלים על-פי ההוראות של אש"ף והם אומרים שהם מייצגי אש"ף. אז למה לא לדבר ישירות עם ערפאת?

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

מה זה משנה? אז מדברים עם המשלחת. מה זה מפריע לכם? על מה מדובר?

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

כדי להגיע, חבר הכנסת רביץ – – –

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

יש טלפונים, יש פאקסים, הכול עובד. מה הוא רוצה? בשביל הכבוד האישי – – –

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

זה לא עניין הכבוד האישי.

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

– – – תהליך השלום?

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

כדי להביא לפריצת דרך אמיתית – –

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

---

### עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

— יש לקיים פסגה, מעין קמפ-דייוויד חדש, אבל בהשתתפות רבין ראש ממשלת ישראל, אסד נשיא סוריה, חוסיין המלך הירדני, הראווי הנשיא של לבנון, וערפאת הנשיא של הפלשתינים. פסגה כזאת, לדעתי, תביא לפריצת דרך אמיתית בקמפ-דייוויד — — —

### מאיר שטרית (הליכוד):

הוא היה נבחר בבחירות?

### עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

יכולים לשבת בקמפ-דייוויד, יכולים לשבת בקהיר, בכל מקום — — —

### מאיר שטרית (הליכוד):

הפלשתינים היו בוחרים בו? — — —

### עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הפלשתינים יבחרו בו ותראה את תוצאות הבחירות — — —

### היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת שטרית, עוד מעט אתה תדבר.

### עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

כולם יראו שאש"ף קיבל את הרוב המסיבי בין הפלשתינים בשטחים. לא יעזור לאיש לבוא היום ולנסות למצוא אלטרנטיבות; אין אלטרנטיבות כאלה, הן אינן קיימות, והססמה בתוך השטחים: אש"ף הוא העם, העם הוא אש"ף.

פסגה כזאת, אני מאמין, תוכל להביא לפריצת דרך, ואני אומר לכם כפי שאני יודע, שהעולם הערבי היום מוכן לפסגה כזאת, גם הנשיא אסד, ערפאת, חוסיין, הראווי – והתקווה שתחול תזוזה כאן, בממשלה הזאת, שאני מאמין שהיא רוצה לקדם את תהליך השלום.

אני מכיר את השרים, את ראש הממשלה, את ההרכב של הקואליציה והגוש החוסם יחד, אני מאמין שזאת ממשלה שרוצה, בכנות, לקדם את תהליך השלום, ולא ממשלה כממשלתו של מר שמיר, שרוצה למשוך את התהליך ל-12 שנים ועשר שנים כדי לבזבז זמן ולמנוע השגת שלום צודק באזור. אבל זאת ממשלה שחסר לה אומץ לב לבוא לציבור ולומר בכנות, שמה שדרוש לממשלה הזאת, למדינה הזאת, זה לשאת ולתת עם אש"ף ישירות, לשאת ולתת עם הנציג הלגיטימי של הפלשתינים, ואז אפשר להגיע להסכם שימנע את שפיכות הדמים.

אני אומר לכם במלוא הצער, שכל עוד הכיבושים נמשכים, הכיבוש הישראלי בדרום-לבנון, בגולן, בגדה המערבית וברצועת-עזה, תהיה עוד שפיכות דמים. יהיה עוד דם משני הצדדים, וחבל על כל טיפת דם. דם יהודי לא יפתור את הבעיות של הערבים, ודם ערבי לא יפתור את הבעיות של היהודים.

אפשר להגיע להסכם, אבל הממשלה הזאת נדרשת לנקוט צעד שיש בו שינוי משמעותי, שינוי בסיסי, לבוא ולומר: כן למשא-ומתן עם אש"ף, כן להכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשטיני לשבת ולדבר שלום, ואפשר להגיע להסדר של שלום.

#### **מאיר שטרית (הליכוד):**

הממשלה לא עושה את זה, אז תצביע אמון או אי-אמון?

#### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

כל עוד נמשך תהליך השלום אני אצביע אמון ולא אתן לך ולחברייך את התענוג הזה, שתהרגו את תהליך השלום. כל עוד יש תהליך שלום אני אתן את התמיכה וחברי ייתנו את התמיכה לממשלה, גם אם יש לנו ביקורת, כי מה האלטרנטיבה? ממשלה בראשות בנימין נתניהו? מה תעשו עם ממשלה כזאת? הרי אתם רוצים לרצוח את תהליך השלום. אתה מכיר את החברים שלך. עם מי תקימו קואליציה? עם מולדת? עם צומת?

#### **מאיר שטרית (הליכוד):**

— — — את ההיסטוריה מ-1967 עד 1977 המערך היה בשלטון ולא היה שלום. הליכוד כן עשה שלום.

#### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

היום יש ממשלה, שאומרת בצורה ברורה שהיא רוצה לקדם את תהליך השלום ופועלת לקידום תהליך השלום – – –

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

גם הליכוד אמר – – –

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

יש לי ביקורת לגבי צעדים מסוימים. אני דורש מהממשלה הגמשה בעמדותיה לגבי שני הנושאים המרכזיים שהזכרתי, אבל אני חושב שהממשלה הזאת עדיפה מממשלה ימנית, שתפעל רק בכיוון אחד – הגברת ההתנחלויות, בריחת תהליך השלום ומניעת אפשרות של השגת שלום צודק באזור הזה, שלום שכולנו צריכים אותו; אתה צריך אותו, אני צריך אותו, הילדים שלנו צריכים אותו, ילדים של יהודים וילדים של ערבים. לכן כולנו צריכים להיות אמונים לפעול כדי לקדם את תהליך השלום.

### **היו"ר ר' אדרי:**

תודה לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. אני מזמין את חבר הכנסת אלי גולדשמידט. אחריו – חבר הכנסת מאיר שטרית.

### **קריאה:**

אחריו?

### **היו"ר ר' אדרי:**

יש אחריו.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לבקש משהו מחבר הכנסת דראושה, ואני אומר את זה במלוא הידידות, ההערכה והכבוד. בוא פעם אחת לדוכן הזה; אתה מדבר על זה שאנחנו צריכים לבצע פריצת דרך. בוא פעם אחת לדוכן הזה ותבצע גם אתה פריצת דרך, לא הרבה. למשל, תבוא ותגיד מעל במת הכנסת, ואתה יודע שהיום מה שנאמר מעל במת הכנסת נמסר כמעט בשידור חי בתונית, תגיד מעל במת הכנסת: אני קורא לאש"ף, ליאסר ערפאת, להכריז על הפסקת הטרור, ולו כדי לאפשר מהלך שיקדם את המשא-ומתן המדיני. מה היה קורה? אתה יודע? אני אומר את זה



עכשיו כשאין כאן טלוויזיה, אף אחד לא שומע, אנחנו מדברים שנינו, אפשר לדבר כך גם במזנון – –

**שאול יהלום (מפד"ל):**

אנחנו שומעים.

**אלי גולדשמידט (העבודה):**

בסדר; התכוונתי לומר – – –

**היו"ר ר' אדרי:**

אין טלוויזיה ואין עיתונאים עכשיו, אז אפשר לדבר חופשי.

**אלי גולדשמידט (העבודה):**

התכוונתי להגיד, שאני לא מדבר עכשיו לעיתונות אלא אל חבר הכנסת דראושה – – –

**רענן כהן (העבודה):**

— — —

**היו"ר ר' אדרי:**

אתה לא שומע.

**אלי גולדשמידט (העבודה):**

אותך אני לא צריך לשכנע.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

אם אתה רוצה – נצא.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

חס וחלילה, חבר הכנסת יהלום; חס וחלילה.

גם כשאנחנו מדברים – עושים השוואה. אני שמעתי שמי שמדבר בעד משא-ומתן עם אש"ף אומר: גם אסד שפך דם של יהודים במלחמות, בין המלחמות, אבל לפחות עם אסד ועם הסורים יש הפסקת אש ויש הסכם הפרדת כוחות שנשמר כבר די הרבה שנים.

נכון שצריך לקיים משא-ומתן עם אויבים. אני מסכים שאי-אפשר או אין טעם לקיים משא-ומתן על שלום עם ירידים. אני לא צריך לקיים היום משא-ומתן עם שלטונות יוון על שלום. אני צריך לקיים משא-ומתן עם אויבים, אבל האויבים צריכים להפסיק אש. צריכה להיות הפסקת אש.

למה לא תבואו אתם ופעם אחת תיתנו נאום בכנסת, שתירשמו בהיסטוריה באופן חיובי? תגידו: אנחנו קוראים לכל הצדדים, בשביל האיזון, להכריז על הפסקת אש; שבכרוזים הבאים שאש"ף יוציא בשטחים יהיה כתוב: רבותי, אנחנו מבקשים מכם, לתקופה מסוימת, בשביל למצות את המשא-ומתן, בשביל להראות רצון טוב, בואו נפסיק את האש.

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אתה לא שמעת כאשר אני דיברתי על הרעיון של הפסקת אש לשישה חודשים, וקראתי לכל העולם הערבי ולאירופה ולא רצות-הברית – – –

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

בסדר. אבל אנחנו נמצאים היום, אליבא דכולם, בשלב די קריטי של המשא-ומתן. ואין זה סוד שגם השאלה של משא-ומתן ישיר עם אש"ף היא שאלה שדנים בה, לפחות כאן, בבית הזה. ויש דעה כזו ויש דעה אחרת. ובכלל, להגיד: אני בעד משא-ומתן עם אש"ף, זאת אמירה שהיא לא מדויקת, כי השאלה היא באילו תנאים, השאלה מה מצפים על מנת להכשיר את הקרקע. תבואו אתם ודווקא בשלב הזה תגידו את זה. אמרת את זה פעם אחת. תגיד את זה פה, מעל הבמה. יהיה ערך רב למה שתגיד לצורך תהליך השלום.

כיוון שאני נמצא כאן בשביל להתמודד – ואני שמח שחבר הכנסת בן-אלישר הגיע דווקא עכשיו – עם דברים שהוטחו בממשלת ישראל, אני רוצה להגיד משהו לחברי הליכוד, ואני באמת מבקש, קוראים לזה יושר אינטלקטואלי, אמינות: אתם במשך השנה האחרונה מבקרים את הממשלה. תפקידה של אופוזיציה לבקר את הממשלה, ואפילו לבקר אותה בצורה חריפה, ולא לתת לה מנוח. זה תפקידכם, ואין לי בעניין הזה שום טענה. אבל יש עוד תפקיד לאופוזיציה, והתפקיד של האופוזיציה הוא להציג

אלטרנטיבה. אתם לא מציגים אלטרנטיבה. אתם מעולם לא עליתם פה על הדוכן והסברתם כיצד על-פי דרככם אפשר להשיג שלום.

**אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

הוכחנו.

**אלי גולדשמידט (העבודה):**

אתם הוכחתם את זה כשהחזרתם את כל סיני. היא הנותנת.

**אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

מדריך.

**אלי גולדשמידט (העבודה):**

לא, מדריך – זאת לא השגת שלום. מדריך – זה תהליך מדיני שהתחיל ונתקע, ולא זז קדימה. תפסיקו עם הטענה הזו, שאתם הבאתם את מדריך.

**אליהו בן-אלישר (הליכוד):**

אנחנו הבאנו את מדריך.

**אלי גולדשמידט (העבודה):**

חבר הכנסת בן-אלישר, יש לי "כולה" שמונה דקות, אז תרשה לי.

תפסיקו להתהדר בנושא של מדריך. מדריך היה תהליך שהתחיל. השאלה היא – – –

**מאיר שטרית (הליכוד):**

לא רק התחיל.

### אלי גולדשמידט (העבודה):

ב-13 ביולי 1992, חבר הכנסת שטרית, כאשר ממשלת ישראל החדשה קיבלה את אמון הכנסת, לא היה תהליך מדיני, היתה תפאורה, היו קוליצות, היה תיאטרון, שאנשים ישבו על הספות בחוץ. ואני לא בא ואומר את זה בשביל לעקוץ אתכם. אני בא ושואל אתכם, אני שואל את חבר הכנסת ביבי נתניהו: לך אל האומה ותסביר אחת ולתמיד איך אתה משיג שלום ב"אף שעל ברמת-גולן", איך אתה משיג שלום ב"אף שעל ביהודה ובשומרון", ואיך אתה מסביר שהפעם היחידה שממשלתך, ממשלת הליכוד, עשתה שלום, היתה כאשר החזרתם את כל סיני עד גרגיר החול האחרון – ושלחה את חבר הכנסת בן-אלישר להיות השגריר הראשון שלנו במצרים? איך עשיתם את זה? את זה אתם לא אומרים, כי אתם אומרים, סליחה, לא אמת. אתם לא מציגים אלטרנטיבה.

אתה בציניות אומר כאן, חבר הכנסת בן-אלישר: "זאת ממשלת המחלפים". אתה יודע מה? אני גאה שזאת ממשלת המחלפים, כי מאחורי המלה "מחלפים" – – –

### סילבן שלום (הליכוד):

חבר הכנסת גולדשמידט, אתה גם ער לכך שזה תוכנן קודם, שהתוכניות היו.

### אלי גולדשמידט (העבודה):

בהחלט, אבל לא היה אפשר לעשות את זה אם לא היה תקציב. ואתה יודע – ובוא נגיד לעצמנו את האמת: השאלה היא לא התוכניות. יש תוכניות למכביר. יכולת הביצוע נובעת מזה שיש לך תקציב מסוים, שאתו אתה קובע לאן להפנות את עיקר המשאבים. ואתם, בגלל המדיניות שלכם, שהיתה מוצהרת, לא יכולתם להפנות את המשאבים לעניין הזה.

### סילבן שלום (הליכוד):

אתה מסכים – – –

### היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת סילבן שלום, אני מבקש. הוא צריך לסיים. אני מבקש, אנחנו צריכים להתקדם. הערה אחת זה בסדר. מספיק.

### אלי גולדשמידט (העבודה):

אני גאה בכך שאני חבר בקואליציה שתומכת בממשלת המחלפים, כי בשבילי הביטוי "ממשלת המחלפים" מייצג הרבה יותר. ממשלת המחלפים זו ממשלה שיכולה להפנות משאבים לבעיות חברתיות, שיכולה להפנות משאבים לפיתוח מערכת הבריאות, שיכולה להפנות משאבים לפיתוח תעשייה, שיכולה להפנות משאבים לפיתוח תעסוקה, כשהיא אומרת: נכון, אנחנו בסדר הגודל של התקציב לא יכולים גם להפנות את כל התקציבים להתנחלויות, גם להקים שם כבישים וגם למנוע תאונות דרכים במדינת ישראל.

אני מאוד מצטער, ואני האחרון שסוחר בדם, אבל אין שום ספק שהזלזול במחלף גם עולה בחיי אדם. אדוני חבר הכנסת בן-אלישר, תזלזל בזה מהיום עד מחר, אבל כשיש לך מחלף וכשיש לך כביש רחב, יש פחות תאונות דרכים. ודם יהודי שנשפך על הכביש יקר לא פחות מדם יהודי שנשפך כתוצאה מפגיעה מחבלים, כי נפש יהודי היא נפש יהודי, ולא משנה באיזו צורה ובאיזו דרך קורה לה משהו. לכן הזלזול שלך לא היה במקומו. הוא טוב אולי לאיזו כותרת בעיתון, אבל אתה יודע טוב מאוד שזאת לא האמת.

סיכומי של עניין, חברי בליכוד, ואין לי ויכוח אתכם במישור האישי, יש לי ויכוח אחד ויחיד אתכם: תבואו ותסבירו אחת ולתמיד למדינה איך אתם מצליחים לעשות שלום במדיניות של "אף שעל". השתתפתי פעם בוויכוח עם אליקים העצני באיזה מקום, והערכתי את עמדתו, לא הסכמתי אף למלה, אבל הוא אמר דבר אחד: אני, אליקים העצני, מבין שאי-אפשר בעמדותי לעשות שלום, אבל אני, אליקים העצני, מעדיף לחיות על הירדן, בארץ-ישראל הגדולה, לשלוט על 2 מיליוני ערבים, ושלא יהיה שלום. תגידו אתם גם את האמת הזו. המדיניות שלכם, אין אתה שלום, יש אתה רק הידרדרות למלחמה. תבואו ותציגו אלטרנטיבה אמיתית בשביל להגיע לשלום, אז נוכל להתחיל להתווכח.

## היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת אלי גולדשמידט. אני מזמין את חבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו – אחרון הנואמים, חבר הכנסת אפרים סנה.

## מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראש הממשלה הנוכחי, מר רבין, הבטיח לפני שהוא נכנס לתפקידו, במערכת הבחירות האחרונה לכנסת, כי הוא יכונן אוטונומיה ביהודה, ובשומרון וברצועת-עזה בתוך תשעה חודשים. אז אני לא עומד עם סטופר ואומר: תשמע, הנה עברו תשעה חודשים ולא קיימת את מה שהבטחת. אבל אם אנחנו בוחנים את התמונה שבה מדינת ישראל נתונה בתחום המשא-ומתן המדיני מתגלה, לצערי הרב, תמונה מאוד עגומה. לא רק שראש הממשלה לא הצליח לכוון אוטונומיה בתוך תשעה חודשים, כפי שהוא הבטיח לציבור, אלא מצטיירת תמונה, שמדינת ישראל, וממשלתה בעיקר, בעצם מתרפסות בפני מדינות ערב, בפני הפלשתינים ובפני אמריקה, ובאחרונה גם בפני אש"ף, מתוך מטרה לנסות בכל כוח להגיע למשהו, איזה קטע של שלום, לחתום ולו עם מדינה אחת. עם ירדן, שהיא כבר לא פונקציה, לחתום אתה שלום לפחות, לא מצליחים; עם סוריה, אפילו תוך החזרת רמת-הגולן כולה, לא מצליחים; עם הפלשתינים – לא מצליחים. אפילו את עזה תחילה לא מצליחים להחזיר. ועזה, אדוני ראש הממשלה – אפילו אינך פה – איננה טובעת, כמו שאתה מצפה שתטבע בים. היא לא תטבע בים, היא לא תיעלם, היא קיימת, ואתם לא מצליחים להתקדם אפילו צעד אחד, חרף ההתרפסות.

וכדי לנסות להגיע להסכמי שלום, הממשלה הזו, לצערי הרב, קודם כול סוטה סטייה חריפה ביותר מהסכמי קמפ-דיוויד, שלמיטב ידיעתי מחייבים גם את הממשלה הנוכחית אפילו אם הם נעשו על-ידי ממשלתו של מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, ונתמכו בזמנם על-ידי רוב הכנסת הזו, בכלל זה חברי מפלגת העבודה. בכל זאת אתם סוטים מהם סטיות חריפות ביותר. אציין רק אחדות מהן.

בהסכמי קמפ-דיוויד, בכל מקום שבו מדובר על אוטונומיה, היתה הקפדה לקרוא לעניין הזה מינהל עצמי.

### **אפרים סנה (העבודה):**

איך מכנים זאת באנגלית?

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

GOVERNMENT SELF.

### **אפרים סנה (העבודה):**

---

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אותו דבר כתוב בעברית.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

עוד לא הגעתי לנקודה. אמרתי רק שמינהל עצמי, ככל הידוע, לפחות מבחינת הגדרה גם SELF GOVERNMENT. אתה נותן סמכויות ממישהו לאותו מינהל עצמי שהוא ינהל. הסמכויות שלו באות ממקור מסוים.

בהסכמים שבהם מדובר כרגע, גם על-פי המסמך האמריקני שהוצג לישראל וראש הממשלה מיהר להודיע שהוא מקבל אותו כשהפלשתינים דחו אותו על הסף, מה כתוב שם? כתוב: „בעצם אתם מתרגמים את העניין של מינהל עצמי ל-JURISDICTION, לסמכות שיפוט, וזו מהות שונה באנגלית, זה לא GOVERNMENT SELF. ל-JURISDICTION יש משמעות שונה לחלוטין ממינהל עצמי.

אם אני ממשיך וקורא הלאה, מעבר לעניין של מינהל עצמי, הדבר החמור לגבי טריטוריה גם באותו מסמך, מה נאמר? נאמר, אני מתרגם באופן חופשי לעברית: שני הצדדים מסכימים שכל הטריטוריות, מה שנקרא השטחים, יסתכלו בהם כיחידה אחת, והטריטוריות האלה, השטחים האלה, יטופלו כיחידה אחת כאשר יבואו לדבר בכל הנושאים הקשים העומדים על הפרק, דהיינו בעלות, רישום, תכנון, תכנון אזורי, שימוש במשאבים וניהול. אין יישובים יהודיים, אין יישובים אחרים, הכול יחידה אחת.

### **אפרים סנה (העבודה):**

מה אומר הקטע אחרי זה?

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

כתוב: COOPERATION AND COORDINATION.

### **אפרים סנה (העבודה):**

הכול כפוף להסכמה ובתיאום.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

כתוב שביניהם יהיו תיאום והסכמה, אבל אתם מסתכלים על הטריטוריה כיחידה אחת. זה שונה לחלוטין ממינהל עצמי.

אבל הסטייה החמורה ביותר היא, חבר הכנסת אפרים סנה, ובכך תודה, במסמך קמפ-דייוויד, אני קורא קטע מתוך המסמך, כתוב: בהתחשב בצורכי הביטחון יהיו הסדרי מעבר לגבי יהודה, שומרון וחבל-עזה לתקופה שאינה עולה על חמש שנים. במטרה להעניק אוטונומיה מלאה לתושבים, ייסוגו על-פי הסדרים אלה הממשל הצבאי הישראלי ומינהלו האזרחי, לכשתיבחר בבחירות חופשיות על-ידי תושבי השטחים הללו רשות של מינהל עצמי כדי להחליף את הממשל הצבאי הקיים. כדי לשאת ולתת על פרטי הסדר המעבר תוזמן ממשלת ירדן – – –

השלבים הבולטים בהסכמי קמפ-דייוויד זה תחילה הבחירות, קודם כול בוחרים נציגים של תושבי יהודה, שומרון ועזה, והם ינהלו את המשא-ומתן לגבי הסדרי האוטונומיה.

פה התהליך הוא הפוך. קודם כול נותנים להם אפשרות לנהל משא-ומתן כבר מהיום עם הנציגים הפלשתינים בלי שמישהו בחר אותם. בחר אותם אש"ף, אבל הם לא נבחרו בבחירות חופשיות. שנית, גם בתנאים הנוכחיים במסמך – – –

## אפרים סנה (העבודה):

מה אומר אש"ף?

## יורם לס (העבודה):

---

## מאיר שטרית (הליכוד):

אני לא נכנס לסוגיה, האם הם מסכימים לאש"ף, תומכים בו, מזדהים אתו – לא מעניין אותי. אני מדבר על העיקרון. הם צריכים להיבחר. מצדי, שאנשי אש"ף בשטחים יתמכו בהם, שייבחרו בבחירות חופשיות; שהרעיון הזה של בחירות חופשיות באזור שלנו ייכנס בכלל לטרמינולוגיה. אצלם זה לא קיים. אני רוצה שיהיו בחירות חופשיות, ואחר כך נדבר גם על משא-ומתן.

חמור יותר, חבר הכנסת אפרים סנה, הוא שבתוך ההסכמים האלה שאתם עושים אתם, לצערי הרב גם במסמך האמריקני שהממשלה מקבלת כתוב מראש – אני קורא את הקטע IMPLEMENTING MECHANISMS, תהליך היישום של ההסכמים – פה כתוב שמעכשיו הם גם ידונו על מתן מראש של סמכויות מהיום, לפני שבכלל מגיעים להסכם כלשהו, שישנו את המצב של היחסים בין ישראל לבין הפלשתינים, שבעצם אתם נותנים להם סמכויות לפעול בכל התחומים האזרחיים והמינהליים עוד לפני שיש בכלל מועצה מינהלית.

כל מה שרציתי להראות הוא, שיש סטייה חריפה מהסכמי קמפ-דייוויד. זו רק דוגמה אחת עד כמה הממשלה רצה במטרה לנסות להגיע לשלום.

הדבר השני הבולט לעין הוא החזרת המגורשים. החזרת המגורשים היא שורה של מחוות שישראל עושה בתקווה שהנה מישהו יעשה אתנו שלום. מחזירים מגורשים שגורשו מהשטחים לפני שנים רבות ועושים להם חגיגות שלמות, לגיבורים הגדולים ששבו ארצה.

שחרור מחבלים ממעצר, כשמי יודע אם אותם אנשים ששוחררו ממעצר לא יהיו אחראים פעם נוספת לפעולות טרור. אגב, אני רוצה לומר לחברי מפלגת העבודה, גם כשממשלת הליכוד, בהסכם המפורסם של חילופי שבויים, שישראל שחררה כמה אלפי מחבלים בשביל לקבל כמה חיילים שלנו – אני יצאתי אז בחמת זעם נגד זה כחבר כנסת. אני חושב שאסור לשחרר מחבלים מהכלא, אחרת אתה הופך את עצמך לבן ערובה של הצד השני, שבעת שהוא ירצה הוא יחטוף מישהו כדי לאנוס אותך לשחרר את מי שהוא רוצה.

לאחר מכן שיתוף של חוסייני במשא-ומתן, אשר היה, שוב, בניגוד גמור לעקרונות של ממשלת הליכוד שהתחילה את תהליך מדריד; ביטול חוק המפגשים עם אש"ף – כל אלה הם צעדים שהממשלה עשתה במידה מסוימת בדרך של התרפסות, לנסות להגיע לשלום.



ולא רק זאת, הממשלה גם נקטה דרך של ויתורים מרחיקים-לכת מראש בתחומים רבים מאוד, בתקווה שאולי זה יוביל סוף-סוף לאיזה שלום.

רמת-הגולן – הרי לסורים ברור שהממשלה מוכנה לוותר על רוב רמת-הגולן, אם לא על כולה. ראש הממשלה לא אמר עד איפה, עד מתי, אבל נניח לא על כולה, על רובה.

עזה תחילה – כבר אמרו ושפכו הרבה מלים על העניין.

על יהודה ושומרון – ברור לפלשתינים ולירדן ולמנהלי המשא-ומתן, שהממשלה הזו מוכנה לפשרה טריטוריאלית ביהודה ובשומרון, ובעצם גם להחזיר את רצועת-עזה, זו בעצם המדיניות שאתם אומרים אותה בגלוי.

גם השר רמון, שענה היום בשם הממשלה, אמר: המדיניות שלנו שונה מהמדיניות שלכם – כך הוא אמר לאנשי הליכוד. אנחנו לא רוצים לשלוט ב-2 מיליוני פלשתינים, אנחנו רוצים לעשות שהממשלה הטריטוריאלית – זו תפיסת עולמו ונכון שזו לא תפיסת עולמו של הליכוד – – –

אבל, מאידך גיסא, הדבר האחרון, אם מותר לי לומר מעבר ליהודה ולשומרון – ירושלים. גם השר רמון אמר שירושלים היא קודש קודשים; עם כל הכבוד לו, שוב במסמך האמריקני – ואני חוזר ומצטט את דבריו של חבר הכנסת אליהו בן-אלישר בהתייחס למסמך האמריקני – כתוב: במשא-ומתן להסדר הקבע יהיה כל צד רשאי להעלות כל נושא שהוא רוצה – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אבקש לסיים.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

עוד שתי דקות, אני מבקש מגברתי היושבת-ראש. ישבתי כל הדיון ולא הוצאתי אפילו הגה אחד.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

הזמן המוקצב הוא שמונה דקות, וזה כבר שתי דקות אחרי הזמן.

## מאיר שטרית (הליכוד):

אני כבר מסיים.

הוא אומר: כל צד רשאי להעלות כל דבר שנראה לו, לרבות ירושלים. אין זה שונה, כשאתה אומר "לרבות ירושלים", מאשר מצב שאתה לא אומר שכל צד רשאי להעלות מה שהוא רוצה. זה דבר אחר. כשאתה אומר "לרבות ירושלים", זאת אומרת שאתה אומר: אני מוכן לדון גם בירושלים. זו המשמעות של "לרבות ירושלים".

לצערי הרב, נוסף על הדברים האלה, אתה רואה שהסורים וה"חיזב-אללה" ותומכיהם ואש"ף ממשיכים ומפעילים טרור בישראל, וממשיכים לדבר אתנו על שלום כאילו שום דבר לא קורה. אני שואל: עד מתי? כמה פעמים ימשיכו אויבינו – מדינות ערב נכון להיום אויבינו, ואני מקווה שיהיה שלום יום אחד – כמה פעמים ימשיכו לירוק לכם בפרצוף ואתם תמשיכו להגיד: יורד גשם? כמה פעמים? אני ראיתי שורה שלמה של דברים, שעשיתם מחוות, שוויתרתם מראש, שהסכמתם על המון נוסחאות, ובכל זאת הם ממשיכים בשלהם.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שמשא-ומתן לשלום, חרף כל הקשיים הגדולים שיש בדרך, צריך לנהל מעמדה קשוחה. עד היום לא שמעתי שום מנהיג ערבי, אפילו אחד, ושום מנהיג פלשתיני, אפילו אחד, שמוכן לוותר על משהו אחד קטן בשביל להגיע להסכם עם ישראל, אפילו לא על ירושלים, אפילו לא על דברים הרבה יותר מרחיקים-לכת. אף אחד מהם לא דיבר בשום מקום על ויתור כלשהו, הקטן ביותר, בשביל להגיע להסכם עם ישראל. ובשביל טנגו צריך שניים. לא מספיק שרק אחד מוכן לוותר. אני לא שומע את הצד השני מוותר על שום נקודה בתפיסות עולמו.

במצב עניינים זה עדיף שהממשלה, שמנהלת את המשא-ומתן, תנהל אותו מעמדה קשוחה, שגם היא לא תוותר על שום דבר, עד שנקבל מהם הסכם שלום. ואז נדע על מה אנחנו מוכנים לדבר. נכון להיום, למה לוותר מראש? למה לרוץ אחריהם?

אני חושש, אדוני היושב-ראש, שבנתונים הקיימים, אם תמשיכו בריצת האמוק הזאת לשלום, תוך ויתורים מרחיקים-לכת ובלי לעשות חשבון לעמדות שלנו, אתם גם מה שנקרא "תאכלו" את החרפה של ההתרפסות בפניהם, וגם את המלחמה, ולא תגיעו לשלום.

אני מציע לשנות את הקו. אני מציע לממשלה – ואנחנו כולנו רוצים לראות שלום – להפסיק את תהליך ההתרפסות הזאת, ושאפשר יהיה באמת להתקדם לשלום מתוך עמדה ששני הצדדים רוצים ושני הצדדים מוכנים לוותר. עד היום זה רק הצד שלנו, ואין זו הכוונה.

## היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לאחרון הדוברים, חבר הכנסת אפרים סנה. אחריו – ההצבעה.

### **דן תיכון (הליכוד):**

אז למה צלצלו?

### **היו"ר ש' וייס:**

אנחנו מצלצלים חמש דקות לפני ההצבעה. לחבר הכנסת סנה יש שש דקות. אנחנו רוצים למנוע אי-הבנות.

### **קריאה:**

האם יש עוד מישהו, אדוני היושב-ראש?

### **היו"ר ש' וייס:**

לא. חבר הכנסת אפרים סנה הוא אחרון הדוברים. אני מבקש לשבת. חבר הכנסת סנה, בבקשה.

### **אפרים סנה (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הטקס השבועי כמעט – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, לא נתחיל בנאום אם לא יהיה כאן שקט. חברי הכנסת, אני מבקש לשבת. חבר הכנסת פורז. חבר הכנסת ביבי. חברת הכנסת גוז'נסקי. סגן השר מיכה גולדמן. חבר הכנסת רן כהן. חברת הכנסת ענת מאור. בבקשה, חבר הכנסת סנה.

### **אפרים סנה (העבודה):**

אפשר?

### **היו"ר ש' וייס:**

ננסה. תמיד הדובר האחרון הוא בתוך ההתקהלות.

### **אפרים סנה (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הטקס השבועי כמעט של הצעת אי-אמון הוא חלק ממערכת התעמולה והכזב של ראשי האופוזיציה. הנושא החביב עליה לאחרונה הוא הגולן.

### **היו"ר ש' וייס:**

חברת הכנסת ענת מאור, כבר קראתי לך כמה פעמים.

### **אפרים סנה (העבודה):**

אינני יודע אם הנחתם שם שני בלוקים זה על זה, אבל אתם רוצים להצטייר כמגיני הגולן.

### **רון נחמן (הליכוד):**

אתה הנחת?

### **אפרים סנה (העבודה):**

אתם לא הנחתם.

### **רון נחמן (הליכוד):**

איפה הנחת? בדרום-לבנון, כשיצאת משם?

### **אפרים סנה (העבודה):**

על דרום-לבנון כדאי אולי שתשאל מי נכנס לשם.

אבל, כאמור, לשקר – – –

## עוזי לנדאו (הליכוד):

הממשלה שלכם מסוכנת, אווילית. עכשיו אתה יכול להמשיך.

## אפרים סנה (העבודה):

אני מודה לך על הרשות.

אבל לשקר אין רגליים. הנה מונח לפני פרסום של המועצה המקומית קצרין. עומד בראשה סמי בר-לב, איש תנועת הליכוד. ובשבוע שעבר הוא כותב: "תנופת הבנייה והפיתוח מתעצמת בכל רחבי העיר, ושוב חוזרים לכאן מראות מנופי הענק ובולדוזרים אימתניים הזכורים לכול מראשית הקמת קצרין". והוא מספר על צומת חדש שמע"צ סללה בעלות של 700,000 שקלים, ועל הנחת צינור מים מתקציב מינהל המים במשרד התעשייה והמסחר בעלות של 600,000 שקלים.

## היו"ר ש' וייס:

רק רגע, חבר הכנסת סנה, זה לא ילך כך. אני מבקש מכל העומדים, עובדי הסיעות ועובדים אחרים, או לשבת בשקט או לפנות את האולם. ומחברי הכנסת אני מבקש לשבת בשקט. אני מבקש לסגור את הדלתות. חברי הכנסת, אני מבקש לשבת. חבר הכנסת בורג. חבר הכנסת גולדשמידט. סגן השר מיכה גולדמן. אני מבקש לסגור את הדלתות. תמשיך, בבקשה.

## אפרים סנה (העבודה):

מספר ראש מועצת קצרין על שני מפעלים חדשים שנפתחו הקיץ באזור התעשייה בסיועו של משרד התעשייה והמסחר, על מפעל גדול נוסף שעובר לשם מפתח-תקווה, על רובע אפק החדש בצפון העיר, שיקלוט 500 משפחות, על אולם ספורט ענק בעלות של 2 מיליוני שקלים, ועוד כהנה וכהנה.

גם בגולן, כמו בכל תולדות הציונות, יש מי שבונה ויש מי שמברבר.

יש גם מידה לא קטנה של עזות מצח להעלות בעצם הימים האלה הצעת אי-אמון לממשלה על ענייני הביטחון.

## היו"ר ש' וייס:

אדוני השר המתאם, נא לשבת. חבר הכנסת סאלח טריף, אתה סגן יושב-ראש הכנסת, אני מבקש.

### **אפרים סנה (העבודה):**

אתם לא בלמתם את הסכינאות, וממשלה זו בלמה אותה. בזמן שלטונכם עלתה הגרילה החמושה בשטחים כמעט כפליים. מספר הפיגועים בנשק חם בין 1990 ל-1991 – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

חברי סיעת מפלגת העבודה, דובר שלכם מדבר עכשיו, תקשיבו לו קצת. אני מבקש לא להפריע.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

מאיפה אתה ממציא את הנתונים האלה?

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת עוזי לנדאו, מספיק.

### **אפרים סנה (העבודה):**

חבר הכנסת עוזי לנדאו, זה שזה לא נוח לך לשמוע, זה לא אומר שזה לא נכון.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

— — —

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת לנדאו, מספיק. תן פעם לעבור – – –

### **אפרים סנה (העבודה):**

בין שנת 1990 ל-1991 עלה מספר פיגועי הטרור החמושים ב-75%.

## היו"ר ש' וייס:

למה אתם מדברים? חבר הכנסת גולדמן, שלוש פעמים כבר קראתי לך.

## אפרים סנה (העבודה):

הממשלה הזאת דחקה את הגרילה הפלשתינית למנוסה. לא אתם עשיתם זאת. מרבית חוליות הטרור נלכדו או חוסלו. לא אתם עשיתם זאת. על כן, יש מידה גדושה של חוצפה בהעלאת הצעות אי-אמון לממשלה הזאת.

אבל אתם מציעים גם אי-אמון – – –

## עוזי לנדאו (הליכוד):

---

## היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת לנדאו, אני קורא אותך לסדר.

## אפרים סנה (העבודה):

אתם גם מציעים אי-אמון על ניהול תהליך השלום. אתם מפיחים את תעמולת השקר על 30 ויתורים לפלשתינים, אבל מצרים על כך שאין תזוזה. אין תזוזה מפני שהממשלה הזאת עומדת על עניין ירושלים, עומדת על המהות, עומדת על כך שירושלים היא מחוץ לאוטונומיה, היא עומדת על אופיו המוגבל של הסדר הביניים, היא עומדת על דחיית הדרישה הסורית לנסיגה מהגולן תמורת שלום מפוקפק ומעורפל. לא על זוטות של פרוצדורה היא מתעקשת, אלא על הדברים של המהות. עדיפה גמישות בפרוצדורה ועמידה איתנה על המהות מויתורים במהות והתעקשות על הפרוצדורה.

אנחנו מתעקשים על מה שהבטחנו לבוחרים. ובאמת אפשר לבוא בטענה לממשלה הזאת, שהבטיחה ומקיימת.

## עוזי לנדאו (הליכוד):

---

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת לנדאו, אתה קצת צודק. חברי הכנסת אבי יחזקאל, בני טמקין; השר רובינשטיין, חבר הכנסת רן כהן. חברת הכנסת ענת מאור, סגנית יושב-ראש הכנסת, פעם שביעית אני מעיר לך. התפקיד גם קצת מחייב. חברי הכנסת, נא לשבת.

### **אפרים סנה (העבודה):**

מעבר לים, בעיקר בארצות-הברית, אתם הולכים ומפיחים את הסיפור, כאילו קצובים ימיה של הממשלה הזאת. זו הדיבה שאתם מוציאים בארצות חוץ. אבל הממשלה הזאת תמצה את המנדט שיש לה לכל שנותרה – לכל אורכה, בנחישות ובדבקות.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. חברי הכנסת, איש איש יושב במקומו, עוברים להצבעה.

יש לי שאלה לבעלי היוזמה: האם אפשר לערוך הצבעה משותפת על שתי הצעות האי-אמון? אני אשאל את ראשי הסיעות. חבר הכנסת קצב?

### **משה קצב (הליכוד):**

כן, אדוני.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת המר?

### **זבולון המר (מפד"ל):**

כן.

### **היו"ר ש' וייס:**



חבר הכנסת רפאל איתן?

**רפאל איתן (צומת):**

כן.

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, הצעות סיעות הליכוד וצומת-מפד"ל להביע אי-אמון לממשלה – הצבעה משותפת. אני מזכיר, שלא תהיינה אי-הבנות. חברי הכנסת, תקשיבו לי, אחר כך יהיה לנו קשה לתקן: מי שמצביע בעד, מצביע בעד הפלת הממשלה. זה ברור? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעות להביע אי-אמון לממשלה – 42

נגד – 57

נמנעים – 2

הצעות סיעות הליכוד וצומת-מפד"ל להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלו.

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, 42 תומכים בהצעות האי-אמון, 57 תומכים בממשלה, שני נמנעים. הצעות האי-אמון הוסרו.

**הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – תקציב הכנסת), התשנ"ג–1993**

**(הצעת קבוצת חברי הכנסת)**

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק תתקט"ו, הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – תקציב הכנסת), התשנ"ג–1993. חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה.

## **חגי מירום (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בהנמקה מהמקום את הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – תקציב הכנסת), התשנ"ג–1993.

לפי החלטות שמקבלת ועדת הכנסת כל שנה לקראת הדיונים בתקציב המדינה, נדון תקציב הכנסת בין הקריאה הראשונה לקריאה השנייה של חוק התקציב בוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת הכנסת. אנחנו מציעים כאן, בהצעה משותפת לי, לחבר הכנסת חיים קופמן ולחבר הכנסת גדליה גל, שוועדה משותפת כזאת תופעל גם לאחר חקיקתו של חוק התקציב, והיא תהיה מוסמכת לאשר שינויים פנימיים בתקציב הכנסת ושימוש בעודף תקציב הכנסת משנה קודמת.

חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת היא על דעת כל חלקי הבית, ובמיוחד על-פי בקשת יושב-ראש הכנסת, ואני מבקש מחברי הכנסת – הואיל וגם אין התנגדות של הממשלה – להעביר את ההצעה להכנה בוועדת הכנסת. תודה רבה.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה לחבר הכנסת חגי מירום. אדוני שר האוצר, בבקשה.

## **מאיר שטרית (הליכוד):**

שר האוצר איננו.

## **ענת מאור (מרצ):**

הוא איננו.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

מה קורה?

## **חגי מירום (העבודה):**

כפי שאמרתי, גברתי, הממשלה אינה מתנגדת והיא איננה חייבת להשיב.

## דן תיכון (הליכוד):

אני מתנגד.

## היו"ר א' סלמוביץ:

אני מזמינה את חבר הכנסת דן תיכון שמתנגד להצעה. בבקשה.

## דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני יושב-ראש ועדת הכנסת, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, לשם מה זה נחוץ? במשך שנים מכהנת ועדת הכספים כוועדה לענייני תקציב. בכל פעם שהכנסת מבקשת לחרוג, לשנות, להעביר, הבקשה מובאת בפני ועדת הכספים, והיא, שמנוסה יותר מכל ועדה אחרת, עוסקת בנושא. רק לאחרונה עסקה ועדת הכספים בהעברת היתרות הלא-מנוצלות מתקציב המדינה מלפני שנה לתקציב הכנסת בשנה הנוכחית.

אילו ראיתי את המהפכה הגדולה שמוצעת כאן – אבל בסך הכול תישאר אותה ועדת הכספים, אולי יצטרף אליה מישהו מוועדת הכנסת, ותהיה לנו עוד ועדה שתרוץ לאורך השנה ולא תעשה דבר אלא תתכנס אחת לשנה.

הייתי מבין אילו בא יושב-ראש ועדת הכנסת והציע את אשר אני מבקש מהכנסת שתאשר זה שנים רבות: להפריד את ועדת הכספים לשתי ועדות – ועדה אחת לענייני כספים וועדה שנייה לענייני תקציב המדינה; שכן, לפי דעתי, תקציב המדינה אינו נדון כהלכה בוועדת הכספים. הוועדה עמוסה מדי, וכל פרלמנט שמכבד את עצמו פיצל את ועדת הכספים לשתי ועדות. כמעט ליד כל פרלמנט קיימת ועדה לענייני תקציב. לכן, מה שנחוץ לנו הוא ועדה לענייני תקציב, ולא ועדה נוספת שתתכנס אחת לשנה בהרכב כזה או אחר, שעיקרו חברי ועדת הכספים, והיא לא תעלה ולא תוסיף ולא תגרע דבר.

לכן אני רואה בהצעת החוק הזאת הצעה מיותרת, שלא במקומה, לא תורמת, ואולי רק מסבכת.

## היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד הצעת החוק.

**דוד מגן (הליכוד):**

לאיזו ועדה מבקשים להעביר את הצעת החוק?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לאיזו ועדה ביקשת, חבר הכנסת חגי מירום?

**דן תיכון (הליכוד):**

אני מבקש: לוועדת הכספים.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מירום, לאיזו ועדה ביקשת?

**חגי מירום (העבודה):**

לוועדת הכנסת.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לוועדת הכנסת שתחליט?

**דן תיכון (הליכוד):**

לוועדת הכספים.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

נא להצביע בעד או נגד הצעת החוק.

## הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 21

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 3

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון תקציב הכנסת),

התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

### היו"ר א' סלמוביץ:

21 תומכים, שלושה מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – תקציב הכנסת), התשנ"ג-1993, עברה בקריאה טרומית והיא מועברת לוועדת הכנסת, שתחליט באיזו מן הוועדות היא תידון.

### הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993

#### (הצעת חבר הכנסת ג' גל)

### היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצעת חוק תתק"ג, הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993. ינמק מהמקום חבר הכנסת גדליה גל. בבקשה.

### אברהם בורג (העבודה):

זה לא מופיע בסדר-היום.

### היו"ר א' סלמוביץ:

זה מופיע.

## **גדליה גל (העבודה):**

כאשר תיקנו בחודש מרס 1992 את חוק הגליל, החוק שעל-פיו ניתנת סובסידיה מיוחדת למגדלי הפטמים והביצים, צמצמו בלי משים את מעגל המגדלים הזכאים לסובסידיה.

במסגרת חוק ההסדרים, 1993, אנחנו תיקנו את הטעות. בין שני התיקונים יש פרק זמן של כעשרה חודשים, שקבוצת היצרנים שבה מדובר קיבלה סובסידיה ונדרשת להחזירה.

התיקון שאני מביא בא לתקן את הטעות ולהשוות בין שתי קבוצות האוכלוסייה בגליל. הממשלה מסכימה לתיקון. מדובר בכ-3.5 מיליוני שקל. אני מבקש לאשר את הצעת החוק, ואם הצעת החוק תאושר, להעבירה לוועדת הכספים. תודה.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת גדליה גל. אדוני שר הכלכלה והתכנון, בבקשה.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אכן הממשלה מסכימה להצעה. ההצעה באה לתקן מעוות שצריך לתקן אותו, ואני מברך את חבר הכנסת גדליה גל, יושב-ראש ועדת הכספים, על יוזמתו. אני בטוח שהאנשים שבהם מדובר יכירו לו ולכנסת, לבית-הנבחרים, תודה על תיקון דבר המחייב תיקון. תודה.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר הכלכלה והתכנון.

חבר הכנסת דן תיכון מבקש להסיר את ההצעה. בבקשה.

## **דן תיכון (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, אנו נזקקים פעם נוספת, כמדומני בפעם הרביעית, לעסוק בהצעת חוק הגליל (הוראת שעה).

נדמה לי, שמה שנעשה בחוק הזה לא ברור לאיש, ודווקא אלה שהתנגדו לחקיקתו בשעתו, הם כנראה דאגו להרחיב את תחולת החוק כך שהסכומים התקציביים שהוצאו בגין אותו חוק כנראה עברו את מה שנאמד בשעתו על-ידי משרד האוצר, ולכן באו בחוק ההסדרים במשק המדינה, על-פי הצעתו של חבר הכנסת גדליה גל, וצמצמו את היקפו של החוק.

מאחר שחבר הכנסת גדליה גל הוא כנראה היחיד מבין חברי הבית שבקיא בחוק, קצת נפלא מבינתי איך וכיצד הוא ניסח את התיקון לחוק ההסדרים בצורה כזו שחלק מן האנשים נפגע, והרי מטרת החוק היתה – – –

### **גדליה גל (העבודה):**

— — —

### **דן תיכון (הליכוד):**

אני יודע. אני חושב שאז ידענו בדיוק, קרי, ידעת אתה בדיוק מה אנחנו עושים. אני לא חושב שנפלה אז שגיאה, וגם אם נפלה אז שגיאה, לטענתך, ההצעה הזאת היא הצעה רטרואקטיבית. על-פי דברי ההסבר שלך אני מבין, שאתה מציע להחזיר לאנשים שכנראה צמצמו את היקף ההטבות שניתנו להם, אתה מציע לשלם להם בדיעבד.

כמי שמתנגד לחקיקה רטרואקטיבית, תהיה צודקת ככל שתהיה, לא אוכל, לצערי, להצטרף לאלה שמאשרים את החוק, שכן חקיקה רטרואקטיבית היא חקיקה גרועה ביותר. לכן אני מתנגד להצעת החוק.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון.

אנחנו עוברים כעת להצבעה, מי בעד הצעת החוק ומי נגדה? נא להצביע.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 12

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 2

נמנעים – 2

ההצעה להעביר את הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993,

לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

12 תומכים, שני מתנגדים, שני נמנעים. אני קובעת שהצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993, עברה בקריאה טרומית. היא מועברת לוועדת הכלכלה להכנתה לקריאה ראשונה.

### **הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – עונשין למפר צו נציב תלונות הציבור),**

**התשנ"ג-1993**

**(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)**

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצעת חוק תשנ"ז, הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – עונשין למפר צו נציב תלונות הציבור), התשנ"ג-1993. ינמק מהמקום חבר הכנסת דוד מגן. בבקשה.

### **דוד מגן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הניסיון מלמד, כי לא תמיד נשמר צו שנתן נציב תלונות הציבור כסעד למי שהודיע בתום לב ועל-פי הנהלים התקינים על מעשי שחיתות שבוצעו בגוף שבו הוא עובד.

לאחרונה נשמעת המחשבה, ובזה דנה גם הצעת החוק, כי מי שממונה על עובד כנ"ל חייב לשאת באחריות אישית למילוי צו נציב תלונות הציבור כלשונו וכרוחו.

במגמה לחזק את ההגנה הניתנת לחושפי שחיתויות יש לקבוע בחוק סנקציה העלולה להינקט כלפי הממונים אשר לא יפעלו על-פי רוח הצו בזמן מן הזמנים.

אני מציע, אם הכנסת תאשר זאת, להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדה לענייני ביקורת המדינה לצורך ליבונה והכנתה לקריאה ראשונה.



## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מגן.

אדוני השר, האם תעדיף להשיב במרוכז על שתי ההצעות, גם על הצעתה של חברת הכנסת מאור? בסדר. תודה.

## **הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – ביקורת ביצוע), התשנ"ג–1993**

### **(הצעת קבוצת חברי הכנסת)**

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

אנחנו עוברים כעת להצעת חוק תרפ"ה, הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – ביקורת ביצוע), התשנ"ג–1993. תנמק מהמקום חברת הכנסת ענת מאור. השר ישיב על שתי ההצעות, גם על הצעתו של חבר הכנסת דוד מגן וגם על הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור.

## **דן תיכון (הליכוד):**

זה לא אותו נושא.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

טוב, השר ישיב בנפרד.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

לא. ההצבעה תהיה נפרדת.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

זה מה שרציתי לעשות אבל יש פה התנגדות.

## **דן תיכון (הליכוד):**

אני רוצה להתנגד.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תוכל להתנגד אחרי תגובת השר.

חברת הכנסת מאור, בבקשה.

## **ענת מאור (מרצ):**

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי וחברות הכנסת, הצעת החוק המובאת להלן באה להרחיב את תחולת עבודתה של מבקרת המדינה.

אנחנו יודעים שהביקורת הציבורית מטעם מוסד מבקר המדינה היא חיונית והביאה לתוצאות רבות ופוריות. עם זאת, מפאת החשש מהביקורת יש פעולות רבות שלא מתבצעות והן בחזקת המונח העממי – תופעת הראש הקטן. לפיכך, הרעיון בהצעת החוק המוגשת על-ידי שמונה חברי כנסת קובע, שמבקר המדינה יבדוק גם אילו פעולות לא בוצעו על-ידי המשרדים השונים או על-ידי אגפים ומחלקות במשרדים, דהיינו, אם אושרו תקציבים או משרד נטל על עצמו משימות והוא לא מבצע אותן. אין די בעובדה שאין טעויות, אלא עצם העובדה שתהליך שאושר, תוכנן ולא בוצע – זו סיבה נאותה לביקורת על מנת למנוע אי-ביצוע.

כידוע, הרבה מאוד מהבעיות שלנו נובעות מתהליכי ביורוקרטיה או מתהליכי אי-ביצוע של דברים. לפיכך, אני מודה לוועדת השרים לענייני חקיקה שאישרה את הצעת החוק ופונה לחברי הכנסת לקדם בברכה את הצעת החוק, שתפקידה להיטיב את רמת הביצוע ואת רוח ההוצאה לפועל של המשרדים – ולא רק מניעת שגיאות.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחברת הכנסת מאור. אדוני שר הכלכלה והתכנון, בבקשה.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אשר להצעה הראשונה, של חבר הכנסת מגן, אומנם יש הסתייגות מהטלת עונש פלילי והגישה גורסת שיש עדיפות אולי לדרכים אחרות, כגון תביעת פיצויים כלפי המפר. בוועדת השרים נתקבלה החלטה אחרת, אבל אני משאיר את זה לשיקול דעת הבית.

הנושא השני, כפי שנאמר, נתמך על-ידי הממשלה. בעיקרו הוא מכוון להרחיב את הביקורת. ההצעה נתמכת על-ידי כמה חברי כנסת – ענת מאור, אלי גולדשמידט, תמר גוז'נסקי, גדליה גל, נעמי חזן, בנימין טמקין, יוסי כץ ויורם לס.

הממשלה בעד העברת העניין לדיון מפורט בהמשך הדרך.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר הכלכלה והתכנון.

חבר הכנסת דן תיכון, רצית להתנגד להצעתו של חבר הכנסת דוד מגן, הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – עונשין למפר צו נציב תלונות הציבור), התשנ"ג–1993. בבקשה.

### **דוד מגן (הליכוד):**

לאות מחאה אני מבקש להעביר את ההצעה שלי לוועדת הכספים במקום לוועדה לענייני ביקורת המדינה. יירשם בפרוטוקול שזה נאמר בחיור.

### **דן תיכון (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, אין לי מאומה, כמובן, נגד שתי הצעות החוק. אני חושב שאחת תורמת ואחת, של חברת הכנסת ענת מאור, לא מעלה ולא מורידה. אינני יודע מי ניסח את הצעת החוק. כל מה שמציעים כאן כלול בלאו-הכי בחוק מבקר המדינה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

סליחה, אני רוצה לתקן. אתה מתנגד כעת להצעתו של חבר הכנסת דוד מגן.

### **דן תיכון (הליכוד):**

כן, אני מתנגד.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

אבל יש מתנגד אחר להצעתה של חברת הכנסת ענת מאור.

## **דן תיכון (הליכוד):**

בסדר, אני מתנגד. לקחתי לעצמי את זכות הדיבור הלגיטימית, ומשעליתי לדוכן אני יכול, על-פי התקנון, לדבר גם נגד הצעה אחרת.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

בבקשה.

## **דן תיכון (הליכוד):**

חברת הכנסת ענת מאור, הצעת החוק שלך מיותרת. כל הנושא הזה בלאו-הכי מכוסה ומבוקר על-ידי מבקרת המדינה. אם רוצים להדגיש נושא כזה או אחר, שבלאו-הכי הוא מבוקר, אינני יודע מדוע צריך לעשות זאת באמצעות הצעת חוק. כאמור, תוספת לסעיף 10(א)(1) לא תעלה ולא תוריד, ולכן אני מציע לך שתתייעצי עם היועץ המשפטי של ועדת הכספים והוועדה לענייני ביקורת המדינה, שכן נראה לי שהצעת החוק הזו מיותרת. תודה.

לכן אני מתנגד להצעתו של חבר הכנסת דוד מגן.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון. אני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן, המתנגד להצעתה של חברת הכנסת ענת מאור, הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – ביקורת ביצוע), התשנ"ג-1993.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, חברת הכנסת ענת מאור, הצעת החוק של חברת הכנסת ענת מאור וקבוצת חברי כנסת נוספים שהצטרפו מציעה להוסיף לסעיף 10(א)(1) לחוק מבקר המדינה סעיף, שדן בתחומי הביקורת של מבקר המדינה, והיא קובעת שבמסגרת תפקידיו יבדוק המבקר, במידת הצורך – זה נוסח החוק, בסעיף 10(א) של החוק – האם בוצעו התוכניות שנקבעו לביצוע על-ידי אותו גוף על-פי תקציבו, על-פי תוכניתו השנתית או על-פי כל דין.

אני מבין מתוך הניסוח של דברי ההסבר, שחברת הכנסת ענת מאור ועמיתיה סבורים, שנוכח גלי הביקורת שהוטחו בממשלות האחרונות על-ידי מבקרת המדינה, עלול להיווצר מצב, שהגופים המופקדים על הביצוע יירתעו מלבצע פעולות, מאחר שהפעולות הללו עלולות לחשוף אותם לביקורת, וכתוצאה מזה יהיה שיתוק מסוים. ולכן היא מציעה שהמבקרת, שמפניה חוששים שמא יבצעו פעולות מיותרות, תוכל להעביר ביקורת גם על כך שלא בוצעו פעולות מסוימות שנקבעו לביצוע על-ידי אותו גוף על-פי תקציבו, על-פי תוכניתו השנתית או על-פי כל דין.

ובכן, אני רוצה להסב את תשומת לבו של חברת הכנסת ענת מאור לסעיף 10(א)(2) לחוק מבקר המדינה, ושם אומר הסעיף כדלקמן: "במסגרת תפקידו יבדוק המבקר, במידת הצורך, אם הגופים המבוקרים" – אני מדלג כאן על מספרי הסעיפים המציינים את הגופים המבוקרים – "נהגו בחיסכון וביעילות ובטוהר המידות".

השאלה שנשאלת היא, האם הגדרת הביקורת בחיסכון, ביעילות – ואני מדגיש את המלה "יעילות" – ובטוהר המידות אינה מספקת. דיבר על כך קודמי, שמצא – הוא לא ציטט את הסעיף – שבתוך ההגדרה הזאת מצויה כנראה גם הכוונה, שאליה התכוונה חברת הכנסת ענת מאור.

אני חושב, שעל מנת להשיג את המטרה של חברת הכנסת ענת מאור, שהציעה את הצעת החוק הזאת, כפי שהיא מופיעה בדברי ההסבר, עדיף הניסוח הקיים מהניסוח המוצע. מדוע? משום שחברת הכנסת ענת מאור אומרת: אם בוצעו התוכניות שנקבעו לביצוע על-ידי אותו גוף. מדוע אותו גוף שקבע לעצמו תוכנית מסוימת צריך להיות אנוס על-פי החלטתו, ולא הגוף, הפה שהתיר הוא גם הפה שיכול לשנות? אם אותו גוף החליט לבצע תוכנית מסוימת ואותו גוף החליט במהלך השנה, בגלל אילוצים מסוימים, שלא לבצע את התוכנית, מה יהיה עכשיו? על-פי החוק הזה הוא יכול לקבל ביקורת, כי הוא החליט, והנה עכשיו, בסוף השנה, ימצאו שהוא לא ביצע את החלטתו, אף שהוא הגיע למסקנה שאולי יש סדרי עדיפויות אחרים, שאולי צריך לעבור לתוכנית אחרת לביצוע. לכן, דווקא בגלל המטרה – – –

**ענת מאור (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

יש לך אפשרות לענות לי מכאן. אשמח מאוד לשמוע. נדמה לי שיש לך חמש דקות להשיב למתנגדים. את יכולה לענות מהדוכן.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אין לה זכות תגובה אם השר מסכים.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מציע להסיר. אם אני מציע להסיר, יש לה זכות להגיב.

**דן תיכון (הליכוד):**

יש לה זכות תגובה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

מייד נבדוק את זה. אני מציעה שבינתיים תמשיך.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

אפשר לשאול שאלה?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

כן.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

בבקשה.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

מדוע אתה לא מצטט מסעיף 10(א)(1)(ד) – "אם כל פעולה שבתחום ביקורתו נעשתה בהתאם לחוק?" "בהתאם לחוק" זה חוק התקציב.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לא, לא.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

לכן זה בדיוק מה שהיא מבקשת.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לא, לא, לא. יש לך טעות.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

"בהתאם לחוק", זה כולל גם את חוק התקציב.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

יש לך טעות. סעיף 10(א)(1)(ד) מתייחס לחוק באופן כללי ואומר אם הפעולה נעשתה על-פי חוק.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

חוק התקציב הוא לא חלק מחוק?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

כן, אבל חוק התקציב הוא הרשאה לבצע פעולה. הוא לא חיוב – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת דן תיכון, אתה צודק.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני צודק.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

גם אתה צודק. שניכם צודקים. סעיף 137(ג) לתקנון – "הציעו הממשלה או אחד מחברי הכנסת להסיר את הצעת החוק מסדר-היום, רשאי חבר הכנסת המציע לחזור ולהשיב במסגרת של חמש דקות". תוכלי להשיב. בבקשה.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

ובכן, חבר הכנסת שאול יהלום, יש הבחנה בשתי נקודות. הנקודה הראשונה בחוק. נכון שחוק התקציב הוא חוק, אבל הוא חוק שנותן הרשאה, הוא לא מחייב פעולה. כלומר, גם אם כתוב בחוק התקציב, שהכנסת מאפשרת לממשלה להוציא כסף עבור ביצוע תוכנית מסוימת, עדיין יש לממשלה סמכות שלא לבצע את התוכנית. זה לא מחייב את הממשלה לבצע את התוכנית הזאת. חוק התקציב הוא לא חוק שאומר לממשלה: עשי פעולה. הוא אומר: הכנסת מאפשרת לממשלה, במידה שהממשלה תרצה לבצע פעולה, היא מאפשרת לה כיסוי תקציבי כך וכך.

## **דן תיכון (הליכוד):**

כן, אבל אם עשו יותר מדי באותו סעיף ובניגוד למה שמופיע בתקציב, זה כן חורג.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

כן, אסור לה לחרוג מעבר להרשאה שהכנסת נתנה.

למבקר המדינה יש כמה דרכי בדיקה. בדיקה ראשונה, שהפעולה צריכה להיעשות על-פי חוק. זאת הבדיקה החשובה ביותר והדווקנית ביותר. אבל לפי סעיף 10(א)(2), שם נאמר במפורש שהוא נהג על-פי חוק, אבל הוא לא נהג ביעילות, ואז הוא צפוי גם כן לביקורת של מבקר המדינה. כלומר, כאן הביקורת היא לגבי מידת יעילות הפעולה. פעולה לא יעילה במסגרת סעיף התקציב, במסגרת החוק, עדיין היא פעולה שמבקר המדינה רשאי או חייב להביא את הביקורת שלו בפני הכנסת ובפני הציבור.

## **שאול יהלום (מפד"ל):**

הסעיף שאתה מצטט, אם כך, הוא לא מקיף, כי הוא לא מקיף את סעיף 9(3). יכולה לטעון חברת הכנסת ענת מאור, שבסעיף 9(3) היא גם רוצה לבדוק את מה שאתה טוען.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

תקרא את סעיף 9(3). יש היגיון. סעיף 9(3) מדבר – – –



### **שאול יהלום (מפד"ל):**

את זה היא משנה עכשיו.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

לא. אתה טועה גם כאן טעות נוספת. אתה מדבר על גופים שמבקר המדינה מבקר אותם: 1. כל משרד ממשלתי; 2. כל מפעל או מוסד של המדינה. לגבי אלה חלה הביקורת של מבקר המדינה גם לגבי היעילות, לא רק על-פי חוק.

לגבי הסוג השלישי של הביקורת, שהוא "כל אדם או גוף המחזיק שלא לפי חוזה ברכוש המדינה או המנהל אותו או המפקח עליו מטעם המדינה", כאן נושא היעילות זה לא המדינה, זה האדם. יכול להיות, וזאת כוונת המחוקק, שנושא היעילות לא יבדק על-ידי מבקר המדינה, זה לא עניינו של מבקר המדינה במקרה שמדובר באדם פרטי.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

אני מסכים אתך, שהיא מחילה את זה גם על זה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני לא חושב שזאת היתה כוונתה.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

ודאי. אם היא כוללת את זה בסעיף 10, היא כוללת את זה בכול.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני חושב שהיא תגיד שהיא תתקן את זה בהמשך. כי לא היתה כוונתה להפעיל את מבחן יעילות הביצוע גם על גופים הנקראים בלשון המחוקק "כל אדם או גוף המחזיק שלא לפי חוזה ברכוש המדינה או המנהל אותו או המפקח עליו מטעם המדינה". יכול להיות ששם יש תחומי פעולה שבהם מבחן החוק בהחלט חייב להתקיים, ויש על כך ביקורת, והמבחנים הנוספים. אבל מבחן היעילות, אולי אין זה תפקידו ואין זה רצונו של המחוקק להתייחס אליו. מבחן היעילות הוא בראש ובראשונה מבחן הביקורת שלנו כרשות שהיא אמונה על ביקורת, ושל מבקר המדינה כזרוע הארוכה של הכנסת,

שמסייעת בביקורת על הרשות המבצעת. בעיקר אנחנו מבקרים את הרשות המבצעת, לא רק אם היא פועלת על-פי חוק, אלא גם אם היא פועלת ביעילות. זה נובע מתוקף ההרשאה שיש לנו מאזרחי המדינה, כמי שמייצגים את אזרחי המדינה שמשלמים מסים, לוודא שכאשר אנחנו אכן מאשרים תקציבים, המדינה פועלת על אורגניה לא רק על-פי החוק ולא רק על-פי הרשאה, אלא גם פועלת ביעילות וממצה את המקסימום מההרשאה התקציבית ומהסמכות לפעול שניתנת לה בהתאם.

לכן, אני מסיים ואומר: נראה לי שבהצעת החוק המוצעת הניסוח אינו ברור די צורכו. אין בו כדי להביא גאולה לעם ישראל, משום שכאן מדובר, כפי שאמרתי, האם בוצעו או לא בוצעו תוכניות. המבחן הזה הוא מבחן גמישות, אינו מצביע על יעילות; מבחן גמישות שחייבים לתת אותו בידי הרשות המבצעת.

### **דן תיכון (הליכוד):**

גם. משמעות המלה היא אחרת בחוק התקציב, ולכן הניסוח כאן מבלבל את היוצרות.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת איתן. חברת הכנסת ענת מאור, את רוצה לענות? בבקשה.

### **ענת מאור (מרצ):**

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, הנימוקים של המסתייגים מהאופוזיציה – הייתי אומרת שהם תמוהים על הרקע הפוליטי. אני אגיד הערה פוליטית, ואחר כך אכנס לתוכנם של דברים.

חלק גדול מהצורך ומהמקור שהביאו לחיפוש אחר הניסוח ובדיקת החוק הוא אותה מדיניות שהיתה במשרדים רבים, שבגינה קיבלנו משרדים שלא מימשו את המחויבות שלהם בהתאם לתקציבים שהם תבעו וקיבלו, ונכנסו לפיגורים רציניים, אם זה משרד החינוך והתרבות בנושא בניית כיתות במגזרים שונים, אם זה בתחומי רווחה או בתחומים אחרים. כך שהיד אשר לא ביצעה ועכשיו מערערת על הצורך לפקח על ביצוע ועל יזמות – זה תמוה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

פוליטית אנחנו צריכים להיות סופר-מעוניינים שביקורת המדינה תהיה רחבה עוד יותר מאשר עכשיו.

### **ענת מאור (מרצ):**

אני מציינת את מקור החוק ומה היה המניע שלי כיוזמת שלו ושל חברי הכנסת שחתמו עליו.

**דן תיכון (הליכוד):**

את מכירה את דוח הביקורת על פעולות הממשלה בנושא קליטת עלייה?

**ענת מאור (מרצ):**

כן.

**דן תיכון (הליכוד):**

האם לדעתך לא היתה רשאית המבקרת להגיש לממשלה את הדוח הזה? את מכירה את דוח מבקרת המדינה על הקמת מעונות לקליטת עולים?

**ענת מאור (מרצ):**

ברשותך, חבר הכנסת תיכון, אין ספק, הבאת לי דוגמה הפוכה.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

את אומרת שההצעה שלך היא נגד הממשלה הקודמת?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת יהלום, אני מבקשת.

**ענת מאור (מרצ):**

אני אומרת שהמקור שלה הוא טעויות של משרדים רבים בממשלה הקודמת. צדק מאוד חבר הכנסת תיכון, שבאותה ממשלה עצמה היתה דוגמה קיצונית לכיוון הפוך, שבה נעשו הטעויות האחרות, שגם להן נועדה ביקורת המדינה.

לאחר הפתיחה הזאת, אני מסכימה אתך, חבר הכנסת יהלום, שהצעת החוק נועדה להגן על תפקודה הנאות של הממשלה הנוכחית וכל הממשלה, ולא להתחשבן פוליטית עם העבר.

בזה אני מסיימת את העיסוק הפוליטי בהצעת החוק ורוצה להתייחס לתוכן שלה; חבר הכנסת איתן, סעיף 10(א)(2), שאתה ציטטת, אומר במפורש: הביקורת צריכה להיות על-פי הביצוע – בחיסכון, ביעילות ובטוהר המידות.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

לאחר שהאשמת אותנו בעניין פוליטי – תהיי צודקת. כי מטעמים פוליטיים בלבד נצביע בעד הצעת החוק שלך.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

להיפך, נגד.

### **ענת מאור (מרצ):**

חבר הכנסת איתן, עכשיו תקשיב לגופם של דברים. הרעיון העומד מאחורי הצעת החוק, ועליו אתה מסכים – שחשוב לבדוק לא רק את טיב הביצוע אלא את מידת הביצוע. זאת אומרת, כל משרד או כל גוף אחראי להוציא לפועל את התוכנית שעליה הוא מופקד, על-פי רוח היזם האמריקני. זאת אומרת, משרד הוא לא קופה, הוא לא נשפט, בסופו של דבר, רק במאזן התשלומים שלו אלא במאזן הביצועים וההוצאה לפועל שלו כלפי האזרחים והציבור שלגביו יש לו מחויבות.

### **דן תיכון (הליכוד):**

את יודעת שבמשך שנים – – –

### **ענת מאור (מרצ):**

חבר הכנסת תיכון, תן לי לסיים, אחר כך ניתן לך הערה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

ברשות היושבת-ראש.

### ענת מאור (מרצ):

ברשות היושבת-ראש, אם היא תסכים.

אם כן – הרעיון והצורך שהביקורת תבדוק גם את הביצוע – מקובלים גם עליך; שכן לכל משרד יש מחויבות ליזום, לבצע ולעמוד במה שהוא חייב כלפי אזרחיו. אלא שלטענתך, בסעיף 10(א)(2) זה מופיע. אני רוצה להשיב לך, שסעיף 10(א)(2), על-פי ההקשר של הביטוי "יעילות", הקונוטציה וההקשר של המלה "יעילות" פה הם בהמשך לביטוי "חיסכון", שכן מדובר על כך שייבדק האם התוכניות בוצעו בחיסכון, ביעילות ובטוהר המידות.

הצעת החוק הזו עברה אל משרד מבקר המדינה לעיון ולתגובה. ויש הסכמה שיש צורך בביקורת ובבדיקה האם התוכניות בוצעו. עד כה משרד יכול היה שלא להוציא את הכספים שניתנו לו בדיון, והוא לא עמד בביקורת. לכן החשש מתופעת הראש הקטן.

### מיכאל איתן (הליכוד):

איך את בודקת? את מציעה לבדוק האם התוכניות לא סתם בוצעו, אלא על-פי תקציבו, על-פי תוכניתו השנתית או על-פי כל דין. אלה הקריטריונים.

### ענת מאור (מרצ):

כן. הביטוי "כל דין" בא לסייג את מה שאתה אומר. אם היתה תוכנית והיא נמצאה בלתי מתאימה ובוטלה בצורה מושכלת במשרד, ולא שההוצאה לא בוצעה בגלל חוסר יזמות או תכנון או כושר ביצוע, ודאי שהדין אתך. ביקורת המדינה לא תיקח את התוכנית המקורית בלי לבדוק מה היה תהליך החלטות השינוי בהמשך.

לפיכך, חברי הכנסת, אני רוצה לסכם ולומר, שהצעת החוק המוצעת כאן, שגם עברה את ועדת השרים, גם הועברה למשרדה של מבקרת המדינה, היא הצעה רצינית שתפקידה להרחיב את מידת הביקורת על מנת לגרום למצב שמשרדי הממשלה, להבדיל מחלק מהמשרדים בעבר, יראו מחויבות של הוצאה לפועל, ביצוע והגשמת תוכניות שהם מופקדים עליהן ואושרו כדין. תודה.

### דן תיכון (הליכוד):

מותר לשאול שאלה?

### היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה.

### דן תיכון (הליכוד):

חברת הכנסת מאור, אני מניח שאת מכירה את שר הקליטה יאיר צבן. לקחו מתקציב משרדו 570 מיליון שקלים והעבירו אותם לסעיף תשתית. על-פי ההצעה, המבקר תבדוק מדוע שר הקליטה צבן לא הצליח ליישם את ההוצאה התקציבית. זה מה שאת רוצה?

### ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת תיכון, כחבר כנסת ותיק וכמי שעומד בראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה אתה יודע, שגם התיקון המוצע וגם הצעת חוק מבקר המדינה מקנים די כלים למשרד מבקר המדינה שלא לבקר את שר הקליטה אחרי שהממשלה החליטה להעתיק את התקציב למשרדים אחרים, החלטה שאני יכולה לחלוק עליה, אבל מאחר שההחלטה התקבלה כדין – – –

### דן תיכון (הליכוד):

לפי ההצעה שלך – – –

### ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת תיכון, אתה יודע שלא זו משמעות הצעתי, כי כתוב במפורש: "על-פי תוכניתו השנתית או על-פי כל דין". תחת המלים "על-פי כל דין" יש משקל לתהליך קבלת ההחלטות.

עם זאת, אני מוכרחה לציין שבהערתך יש חומר לתיקון ולעיבוד בקריאה ראשונה ובקריאה שנייה, כדי להבטיח שההחלטות שהתקבלו במהלך השנה יבואו לידי ביטוי בהצעת החוק. תודה.

### היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחברת הכנסת ענת מאור.

חברי הכנסת, לפני שאנחנו עוברים להצבעה, רציתי לתקן טעות בעניין הצעת חוק הגליל (הוראת שעה), התשנ"ג-1993. הודעתי בטעות שהצעת החוק מועברת לוועדת הכלכלה; במקום זאת היא מועברת לוועדת הכספים, כפי שביקש המציע.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון – עונשין למפר צו נציב תלונות הציבור), התשנ"ג-1993, בקריאה טרומית. נא להצביע.

#### הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 13

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 1

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון עונשין למפר צו נציב תלונות הציבור), התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדה לענייני ביקורת המדינה נתקבלה.

#### **היו"ר א' סלמוביץ:**

הצעת החוק מועברת לוועדה לענייני ביקורת המדינה להכנתה לקריאה ראשונה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על הצעת חוק לתיקון חוק מבקר המדינה, התשנ"ג-1993, של חברת הכנסת ענת מאור. נא להצביע.

#### הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 2

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון ביקורת ביצוע), התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדה לענייני ביקורת המדינה נתקבלה.

#### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני קובעת שהצעת חוק לתיקון חוק מבקר המדינה, התשנ"ג-1993, של חברת הכנסת ענת מאור, עברה בקריאה טרומית ומועברת לוועדה לענייני ביקורת המדינה להכנתה לקריאה ראשונה.

## שאלות ותשובות

### היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. יש לנו שאלתא אחת בלבד. אני מזמינה את כבוד שר הכלכלה והתכנון לדון להשיב על השאלתא.

### ועדת הכנסת לענייני ביקורת המדינה

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר הכלכלה והתכנון ביום כ"ז באייר התשנ"ג (18 במאי 1993):

במכתב המלווה את הערות שר הכלכלה והתכנון לדוח מס' 43 של מבקרת המדינה בולטת הפסקה: "בחלק מהנושאים שהועלו בביקורת היתה מחלוקת שבמדיניות, או מחלוקת בפרשנות משפטית, בין עמדת מבקרת המדינה ובין עמדת הגורם המבוקר (מרשם פלילי, אישור מפעלים מאושרים) ועל יסוד נוהל מיוחד שגובש, הותר לגופים המבוקרים לאחוז בעמדתם, וכך תוצג בפני הכנסת".

ברצוני לשאול:

האם עמדת ועדת הכנסת לענייני ביקורת המדינה, לכשתגובש בדיוניה העתידיים, בשתי הסוגיות האלה – תחייב את הממשלה?

### שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להזכיר לחבר הכנסת מגן ולכל חברי הבית, שהחלטות של ועדות הכנסת השונות וגם החלטות של מליאת הכנסת, לפי המשטר החוקתי הקיים במדינת ישראל, הן בגדר המלצה לממשלה. מבחינה משפטית, רק אם ועדה של הכנסת מקבלת החלטה בתוקף חוק ספציפי, אותה החלטה מחייבת את הממשלה. אבל אם היא פועלת במסגרת הסמכות הכללית שלה לפקח על פעולות הממשלה, ההחלטה היא בגדר המלצה.

לכן יש חשיבות לעובדה, שכאשר מתקבלת החלטה של הממשלה, שקובעת נוהל לגבי טיפול בהחלטות ובממצאים ובהמלצות של מבקר המדינה, הרי ההחלטה של הממשלה היא כן מחייבת את המערכת הממשלתית.



אשר לשאלה, מה המשמעות כאשר יש מחלוקת בין גוף מבוקר לבין העמדה של המבקר, המשמעות היא, שבהעדר סיכום בוועדת השרים, שמאפשר לאותו גוף מבוקר להציג עמדה חולקת, אותה עמדה חולקת שיש לו על מה שנקבע בדוח הביקורת, בהעדר סיכום כזה אותו משרד אינו יכול לבוא לוועדה לענייני ביקורת המדינה או לוועדה אחרת, אם הנושא נדון בוועדה אחרת, ולחלוק. באותו נוהל נקבע, שאם ניתנה הרשות לחלוק, הגוף המבוקר יחלוק, בהנחה שהכללים חלים, ואם לא ניתנה לו רשות לחלוק – אסור לו לבוא בפני ועדה של הכנסת ולומר שהוא חולק.

בסיכום הזה הכנסנו יותר סדר בנושא המחלוקת, הוצאנו מכלל הנושאים סוגיות של מדיניות, מחלוקת משפטית, כאשר היועץ המשפטי לממשלה תומך בעמדת הגוף המבוקר ואילו לביקורת המדינה יש עמדה אחרת – כך היה, למשל, בעניין המרשם הפלילי, שבסופו של דבר מצאנו גם פתרון של פשרה; הודעתי על כך בהערות שר הכלכלה לדוח הביקורת.

אלו הן התשובות על השאלות שלך, אדוני חבר הכנסת דוד מגן.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן. בבקשה.

### **דוד מגן (הליכוד):**

נכבדי השר, אני חייב לומר, שאני מאוכזב מן התשובה.

אינני יודע אם רבים מחברי הכנסת קראו בעיון את הערות שר הכלכלה והתכנון לדוח מס' 43.

הקביעה שלכם, כי אינכם מקבלים את ביקורת המדינה – זו משמעות ההחלטה – בשני נושאים, בנושא המרשם הפלילי ובנושא משרד התעשייה והמסחר בעניין ההשקעות, היא חסרת תקדים. אינני יודע אם אתה יודע מה תגובת מבקרת המדינה, הגברת מרים בן-פורת, ולכן גם הרשיתי לעצמי לרמוז לך בשאלתא, בגלל ההחלטה הזו שהיא חסרת תקדים וכנראה עוד תעורר דיונים סוערים בכנסת ובציבוריות הישראלית, אם אין טעם שתתייעצו עם הוועדה לענייני ביקורת המדינה – שיש לה מעמד מיוחד, היא לא ככל הוועדות, ואת המעמד המיוחד היא שואבת מכוחו של חוק מבקר המדינה – לפני שאתם קובעים קביעות גורפות כאלו, שהמשמעות שלהן היא שהמבוקר בא לכנסת, לוועדה לענייני ביקורת המדינה, ואומר: אדוני המבקר, אני לא מקבל את הביקורת שלך, יש לי תעודת חסינות מהיועץ המשפטי לממשלה. היועץ המשפטי לממשלה הוא חלק מהרשות המבוקרת, גם אם יש לו מעמד עצמאי בכל הקשור במתן עצות משפטיות.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת מגן. אדוני השר, בבקשה.

## שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אני רוצה לומר, שבדרך כלל עמדת המבקר מחייבת. בדרך כלל, אם לא היה תהליך מיוחד שבו ניתנה אפשרות לגוף המבוקר להביע עמדה חולקת, הוא איננו יכול להביע עמדה חולקת.

בתוך המערכת הזאת יש שלוש סיטואציות שבהן הכלל הזה איננו חל: 1. אם מדובר במחלוקת שבמדיניות, שיש לממשלה מדיניות מסוימת ומבקר המדינה חשבה שהמדיניות הזאת לא מתאימה, מותר לממשלה לבוא, להסביר ולהציג את עמדתה; 2. אם כבר היה דיון בכנסת לפני הגשת הדוח וכבר הוצגה עמדה שונה, כמו שהיה במקרה של המחלוקת בעניין ההשקעה במישור-רותם של "חיפה כימיקלים", שם היה דיון לפני הגשת הדוח, ולכן לא מתאים להגיד להם: קודם הייתם בדיון, עכשיו, למעשה, אתם מנועים; 3. כאשר הפרשנות המשפטית של הגוף המבוקר נתמכת על-ידי היועץ המשפטי לממשלה, ואילו למבקר המדינה יש עמדה אחרת.

במשטר החוקתי של מדינת ישראל, הגורם המכריע לגבי סוגיה משפטית, עד הכרעה בבית-המשפט העליון, הוא רק היועץ המשפטי לממשלה. לא כתוב בשום ספר שלנו שמבקר המדינה חייב להיות משפטן. הכישור שלו הוא לא של שופט. הוא יכול להיות אדם בלי השכלה משפטית. העובדה שכיום מכהנת בתפקיד שופטת דגולה, שיש עליה רק שבחים, בהערכות המשפטיות והמקצועיות כלפיה, איננה מאפשרת לנו לקבוע עיקרון שלפיו כל מי שיבוא אחריה וכל מי שהיו לפניו היו ויהיו משפטנים. זה לא היה כך, ואני מניח שזה פתוח אם בעתיד יהיו רק משפטנים. זה לא כתוב בחוק.

לפי הנוהג החוקתי שלנו, אי-אפשר לתת כוח הכרעה למבקר המדינה בנושאים משפטיים. כוח הכרעה, לפי המקובל היום, הוא בידי היועץ המשפטי. כאשר יצא המקרה בנושא של המרשם הפלילי, כאשר למבקר המדינה היתה עמדה אחת בסוגיה מסוימת וליועץ המשפטי היתה עמדה אחרת והוא תמך בעמדת משרד המשטרה, הגוף המבוקר בעניין הזה, חשבנו שמה שקובע הוא עמדת היועץ המשפטי.

אני, אגב, כתבתי בהערות, שלי נראית העמדה של מבקר המדינה יותר מהעמדה של היועץ המשפטי, אמרתי את זה, אבל מבחינה חוקתית מה שמחייב – זאת עמדתו.

לכן נראה לי, שדווקא הנוהל הזה קובע דבר מסוים, שבמקרה של מחלוקת – מי שתכריע זאת הוועדה לענייני ביקורת המדינה. אנחנו, כוועדת שרים, החלטנו שאיננו רוצים להכריע הכרעה בניגוד לעמדת מבקר המדינה. דווקא הנוהל שלנו מונע מה שהיה נהוג בעבר, וקרה מקרה אחד, אני לא אפרט אותו כאן, שהתקבלה החלטה בוועדת שרים בניגוד לעמדת מבקר המדינה. אמרנו שאת זה לא נעשה. אם יתעורר מקרה, הוא יבוא לוועדה לענייני ביקורת המדינה, והיא תכריע.

לגבי השאלה, האם משמעות הדבר היא ששינינו את החוקה של מדינת ישראל, ואנחנו כבר רואים בזה החלטה מחייבת – על זה אמרתי שבאופן כללי זה לא כך, אבל זה שקול כנגד כל ההחלטות שמקבלת מליאת הכנסת ומקבלות ועדות הכנסת. ההנחה היא, שאם הן סבירות, הממשלה מכבדת אותן.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר הכלכלה והתכנון.

**הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת תופעות הנשירה מבתי-הספר  
והאנאלפביות**

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא על סדר-היום, דיון בנושא: הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת תופעות הנשירה מבתי-הספר והאנאלפביות – של חבר הכנסת אברהם בורג.

יפתח חבר הכנסת אברהם בורג, אחריו – חברת הכנסת ענת מאור, ואחריה – חבר הכנסת יצחק לוי. חברי הכנסת, רשימת הנואמים סגורה. לכל נואם שלוש דקות. נואם שלא נוכח במליאה ושמו ייקרא – לא יוכל לנאום.

**אברהם בורג (העבודה):**

נדמה לי שלמציג יש עשר דקות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

סליחה, אני אבדוק.

**אברהם בורג (העבודה):**

למציג יש עשר דקות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

בבקשה, עשר דקות.

**אברהם בורג (העבודה):**

תודה רבה. גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בתאריך 16 ביוני שנה זאת העליתי בפני מליאת הכנסת, במסגרת הצעה לסדר-היום, את ההצעה להקים ועדת חקירה פרלמנטרית, על-פי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, בנושא: נשירה מבתי-הספר, תופעת האנאלפביתים, והפתרונות השונים שהמערכת מספקת לתופעות הללו. על-פי הפרוצדורה, בתוך חודש צריך לקיים דיון במליאה, ואם המליאה תאשר היום את הצעת הסיכום שאני אביא בפניה בסוף הדיון, על דעתן של כמה סיעות, תקום היום, כך אני מקווה, ועדת חקירה פרלמנטרית לנושא.

מכיוון שאנחנו כאן באיזה פורום אינטימי, סגור, אני לא חושב שזה המקום להשתמש בסממאות גדולות כמו "כתם שחור", וכל מיני דברים קשים, משום שמדובר בנתונים המדברים בעד עצמם. ועדת החינוך והתרבות של הכנסת כבר עסקה בכמה וכמה ישיבות בניסיון לאתר את הנתונים, אני מוכרח להגיד: לא תמיד בהצלחה. שמענו מרשויות ממלכתיות נכבדות מאוד דיווחים מסוימים, שלפיהם 40 שנה אין בעצם מעקב אחר תופעת הנשירה. יש מקומות שבהם מערכת החינוך איננה יודעת כלל כמה אנשים רשומים בבתי-הספר, ועוד דברים מן הסוג הזה, שמצריכים, בין השאר, חבר הכנסת איתן –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

סליחה, חבר הכנסת איתן.

### **אברהם בורג (העבודה):**

— — — שמצריכים, בין השאר, גם עיגון נתונים, ואני רוצה לתת כמה נתונים.

גברתי היושבת-ראש, על-פי הנתונים הרשמיים שנמסרו לציבוריות הישראלית, לוועדת החינוך והתרבות, 11.9% מן הילדים בגילים 15 עד 18 אינם נמצאים במסגרת מערכת החינוך הפורמלית. מדובר על כ-25,000 ילדים, נגיד כ-30,000 ילדים, אני מייד אפרט זאת. כ-15,000 מהם נמצאים במסגרות אלטרנטיביות של משרד העבודה והרווחה, פנימיות, בתי-ספר לחניכים וכו'. 15,000 מהם מנותקים ואינם נמצאים בשום מסגרת. הם פשוט נוער מנותק. עוד 6,000 הם ילדי עולים שנמצאים באותה קטגוריה, שנשרו מתוך המערכת, ואני מדבר עכשיו על המערכת היהודית, מערכת החינוך העברי, מה שנקרא; ובמערכת החינוך של בני המיעוטים יש עוד 23,000-25,000 ילדים המנותקים ממערכת החינוך. לא חל אותו דין על מערכת החינוך העברית ועל מערכת החינוך הערבית, בין השאר בשל פרופרציות הפוכות של נתוני בנים-בנות. במערכת החינוך של בני המיעוטים 70% מהנושרים הם נושרות, בשל נסיבות של בית, משפחה, פרנסה, מסורת, נישואים וכו'. במערכת החינוך העברית מדובר על 70% מהנושרים, אולי אפילו למעלה מ-70% מהנושרים שהם בנים, והנסיבות הן בדרך כלל מצוקה, פשע, עבריינות, ניכור וכו', ומייד אני אתאר אותם.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

— — —

**אברהם בורג (העבודה):**

לא שמעתי, חבר הכנסת לוי.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אותם תלמידים שלומדים במסגרות עבודה ורווחה כלולים – – –

**אברהם בורג (העבודה):**

15,000 לא כלולים בשום מסגרת.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

15,000 – – –

**אברהם בורג (העבודה):**

הכלולים. 14,000 ועוד כמה.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אותם 15,000 אינם צריכים להיות מנויים בנושרים.

**אברהם בורג (העבודה):**

תיאיתי את הנושרים ממערכת החינוך הפורמלית, ורשת ביטחון במשרד העבודה והרווחה, ומתוך רשת הביטחון הזאת 15,000 נושרים. יש הדרגה.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

האם אתה מחשיב אותם – – –

## **אברהם בורג (העבודה):**

לא, לא, לא, אני מחשיב 15,000 נושרים פלוס 6,000 עולים, פלוס 23,000 או 25,000 בני מגזר המיעוטים.

כמובן, כאשר נבדוק את התופעות, אם תאשר הכנסת, נצטרך לבדוק את התהליך, כיצד ילד שמתחיל את כיתה א' מוצא את דרכו למסלול שהוא בית-ספר של הכשרה מקצועית, ועוד מטה מטה. אני מייד אתאר כמה דברים.

אני רוצה לתת נתון נוסף, לדוגמה. ב"מפתנים" אין יותר מדי אנשים. מדובר בכמה אלפים במסגרות של עבודה ורווחה, חבר הכנסת לוי. אבל משהו שבין 20% ל-30% – לא יכלו לתת לי מספר מדויק – 20% או 30% מתלמידי ה"מפתנים" של דורנו הם בני דור שני לילדי "מפתנים", קרי הוריהם היו ב"מפתנים". מדובר בעצם בדור שני למצוקה, של שליש מהמערכת של ה"מפתנים", שלא הצליחו להיחלץ מן המצוקה האמורה; בדור בניהם ובנותיהם.

## **היו"ר י' עזרן:**

אני מכיר שלושה דורות, לצערי.

## **יצחק לוי (מפד"ל):**

— — — במסגרת עבודה ורווחה, לא במסגרת — — — לא עובר עבירה על חוק חינוך חובה?

## **אברהם בורג (העבודה):**

לא, לא, לא. הפרדתי. אני מתאר כאן תהליך סטיכי, שבסופו 15,000 בחוץ, אבל הוא ודאי נחשב בית-ספר לחניכים, "מפתן", מעונות, פנימיות, אלו מסגרות לגיטימיות לחלוטין. תהיה לי אולי ביקורת על האיכות של מה שקורה שם, חלק יותר טוב, חלק פחות טוב, אבל זה לא נוער מנוכר. חלקו אפילו חוזר למערכת החינוך הפורמלית.

אביא נתון נוסף. 60% מהנרשמים לבתי-הספר לחניכים, במסגרות של עבודה ורווחה – שים לב לנתון, חבר הכנסת לוי – 60% מהנרשמים לבתי-הספר לחניכים הם ברמת הישגים של כיתה ו' מקסימום בהבנת הנקרא. בית-ספר לחניכים הוא בדרך כלל בית-ספר שבו כיתות י', י"א וי"ב. מגיע לשם ילד בגיל 15-16 ברמת כיתה ו' ומטה. 52% מן הנרשמים מצויים ברמה של כיתה ו' במתמטיקה. כלומר, מדובר גם על רמה שאיננה רמה גבוהה די. יש כאן גם עדות על כישלון מסוים של מערכת החינוך הפורמלית. לכן היה חשוב לי לכלול אותם במאגר הנתונים הכללי, אף שהם בוודאי אינם נושרים, ורובם מוכשרים בשוק העבודה.

איני רוצה להוסיף על הדבר הזה. אני רוצה להזכיר, בלי לגעת בנתונים, כי אין לי הנתונים, את התופעות המתרחשות בשכונות הקרוונים. בשכונות הקרוונים יש הרבה משפחות חד-הוריות, יש הרבה ירידה לזנות של ילדות בגיל מאוד צעיר, ואני לא מדבר על ההורים, או על האמהות, כי הם לא חלק ממערכת החינוך. אני מדבר על בנות צעירות שמידרדרות לזנות, משום מצוקות כלכליות ואחרות, ואינן מוצאות את עצמן בתוך מסגרות בתי-הספר.

על הדבר הזה אנחנו צריכים להוסיף דבר, שהוא אולי בגדר של נקודת מבט מאוד חודרת וכאובה – אני לא מדבר על הנתונים – וזה דוח מבקר המדינה על סוגיית האינטגרציה. אי-אפשר להסתכל על התופעה הזאת של הדור האחרון של המערכת החינוכית במדינת ישראל בלי להבין מה קרה ביעד המרכזי של מערכת החינוך, שנועד לשלב אוכלוסיות ולצמצם את הניכור והחיכוך בין האוכלוסיות. לאחר 25 שנה אנחנו מוצאים את עצמנו עם דוח מבקר המדינה מן הסוג הזה, כאשר הנתון המובהק הוא שחלק ניכר, למעלה מ-70% מן הנושרים, להערכתי, ועדיין אין לי הנתון המדויק, הם בני עדות המזרח.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אני רוצה לשאול אותך שאלה.

**אברהם בורג (העבודה):**

אתה רוצה לשאול כעת?

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אני רוצה לשאול – – –

**אברהם בורג (העבודה):**

עדיין לא על חשבון זמני.

**היו"ר י' עזרן:**

יש עוד שלוש דקות לפחות.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אם כך, אני מבקש להירשם לשאלה.

### **אברהם בורג (העבודה):**

חברי הכנסת, כאשר אני מדבר על המובהקות העדתית בנושא הזה, הנושא כאוב פי כמה, משום שאומרים: אדוני, 12% ממערכת החינוך – זה לא הרבה; בארצות המערב, באנגליה ואולי בצרפת יש נשירה הרבה יותר גדולה. דומני שהנתון הזה, דווקא בחברת קיבוץ גלויות במגזר היהודי, הוא נתון מטעה. זאת משום שאני צריך להשוות את הילד הפלוני הזה לאחיו, לאחיינו או לבן-דודו שיצאו מאותה נקודת מוצא עדתית, אתנית, כלכלית, כאשר הם היו בקהילת הגולה, ואחיו או בן-דודו הלכו לפאריס, לצרפת או לארצות-הברית, והוא הגיע הנה. והנה, בן המשפחה איננו נושר והוא נושר. משמע, מישהו שילם כאן מחירים למרות פוטנציאל שווה; מישהו שילם מחירים בעבור הגשמת הרעיון הציוני או בעבור מחדליה או חדלונה של המדינה, של המערכת. זאת ההשוואה שאני עושה בתוך העם היהודי, שהוא קבוצת הביקורת הראשונה שלי.

כאשר אנחנו מעלים את הנושא הזה, אנחנו לא יכולים להתעלם מן התהליך. מישהו אמר באחת משיבות הוועדה: לעתים, ילד ב"טיפת חלב" – אני יודע מה יהיה גורלו בקץ מערכת החינוך. אם יש בעיות בבית, אם יש – – –

### **היו"ר י' עזרן:**

התלמוד אומר: "בוצין בוצין מקטפיה ידיע".

### **גונן שגב (צומת):**

מה? מה?

### **אברהם בורג (העבודה):**

דיברו על שיחים, עשבים וכו'.

### **היו"ר י' עזרן:**

אני רק מתרגם את מה שאמר חבר הכנסת. סליחה.

### **אברהם בורג (העבודה):**



כאשר אני נמצא במצב שבמערכת אין די בקורות לאורך התחנות, קורה מין מסלול מן הסוג הזה שבעיות בבית, מצוקות בבית, ניכור של הסביבה הביתית כלפי המסר החינוכי המרכזי, מובילים לבעיות של הילד בבית-ספר. הבעיות של הילד בבית-הספר יוצרות הרבה מאוד פעמים את תופעת השבלול, הילד המסתגר בתוך עצמו, והוא מנוכר כי הסביבה לא שמה אליו לב; למורה לא אכפת שהוא יושב ושותק.

אני נמצא פתאום בעיצומה של הנשירה הפנימית, ועליה עוד לא דיברנו, חבר הכנסת לוי. לא דיברנו על הנשירה של אדם שעובר מכיתה לכיתה ונגרר ממחזור למחזור, משנה לשנה, אבל ללמוד הוא איננו לומד, עד שהוא מגיע, למשל, לרמת כיתה ו' בגיל שישית. חלקים ניכרים מן הנושרים הפנימיים נושרים במדרגות החינוך. בהתחלה הוא הולך לבית-ספר יותר ירוד. לאחר מכן הוא הולך לבית-ספר של עבודה ורווחה. לאחר מכן הוא הולך למסגרות חניכות. לאחר מכן הוא הולך למסדות. בסופו של דבר, 15,000 מוצאים את עצמם בחוץ, אל הנשירה הטוטלית.

סביב התופעה הזאת קיים גם קשר של שתיקה, ששותפים לו הרבה גורמים והרבה רשויות.

אמסור נתון שהובא בפני ועדת החינוך והתרבות. מתוך 100% של הנושרים הידועים לנו – ואינני בטוח שאנחנו יודעים על כל הנושרים – אך ורק 52% זכו לביקור של קצין ביקור סדיר; רק כמחצית מאותרים ומבוקרים בפועל במהלך נשירתם. פירוש של דבר, שמישהו משתיק את התופעה. לפעמים ההורה משתף פעולה, ויש הורים שמשתפים פעולה בהשגרת ילדיהם בבית מסיבות שונות – עבודה, נוחיות, לחץ על המערכת, אדישות, אפאתיה, מיליון סיבות. לאחר מכן יש גם קשר, ברית של השתקה בין המורה או המורה לבין התלמיד: אתה לא תפריע לי בכיתה, אני לא אפריע לך בחצר; אתה לא תבוא לעשות לי מהומות במסגרת הלימודים, תעשה מה שאתה רוצה.

## היו"ר י' עזרן:

הפסקת אש.

## אברהם בורג (העבודה):

יומא אריכתא, תעשה מה שאתה רוצה. לאחר מכן יש גם מנהלי בתי-ספר ומפקחים שמשתפים פעולה, כדי שרמת המוסד לא תרד עקב אחוזי הנשירה הגבוהים שיש מן המוסד הזה. אני, כמובן, יכול להמשיך את קשר השתיקה הזה עוד ועוד.

איני רוצה להאריך יותר מדי בתופעה, משום שיש כנגד זה גם בתי-ספר שיש להעלותם על נס. אני רוצה לגעת בשתי דוגמאות, ואחר כך להציע הצעה, שאני מקווה שתהיה מקובלת. דוגמה אחת – בית-הספר באור-יהודה. יש שם אוכלוסייה שחלקה יכול בוודאי להיות מתאים לפרופילים המצויים כאן. בשל מנהיגות מאוד מעניינת של מנהל בית-הספר המקיף באור-יהודה, הגיע בית-הספר לאחוזי הנשירה מהנמוכים ביותר בארץ. דוגמה שנייה – רשת "אורט". היה בוועדת החינוך והתרבות יום עיון בנושא האינטגרציה. רשת "אורט" החליטה להעלות את שיעור מקבלי תעודות הבגרות עד ל-75% מקרב בוגרי "אורט", בלי לשנות את האוכלוסייה ובלי להנשיר או לגרום להנשרת תלמידים. אלו תופעות חיוביות שצריך להעלות על נס.

כאשר הובאו הדברים האלה בפני ועדת החינוך והתרבות על-ידי משרד החינוך, על-ידי משרד העבודה והרווחה, על-ידי אכ"א, כאשר בדקנו את מסגרות המקא"ם – מרכזים לקידום אוכלוסיות מיוחדות – התברר לנו שאין נתונים, שאין מעקב, שאין מדיניות מתואמת בין כל הגופים העוסקים בדבר. יש פתרונות ספורדיים, אקלקטיים, מקריים, אבל אין טיפול מערכתי בנושא הזה.

לכן באה ההצעה להקים ועדת החקירה הפרלמנטרית.

### **היו"ר י' עזרן:**

חמש דקות כבר עברו.

### **אברהם בורג (העבודה):**

היו לי עשר מלכתחילה.

### **היו"ר י' עזרן:**

לא, עברו.

### **אברהם בורג (העבודה):**

אני כבר מסיים, אדוני היושב-ראש. באה ההצעה להקים ועדת חקירה פרלמנטרית, משום שדומני שאיש מחברי הבית או מחברי הסיעות לא יתנגד לכך. הנושא אינו נושא של קואליציה, אופוזיציה, או של שר פלוני ואלמוני, שהרי לא מדובר כאן בחשבונות עבר. אמרו לי: מדובר בשרים ממפלגתך. אמרתי להם: בכלל לא מעניין אותי הנושא האישי; יש כאן נושא קולקטיבי, נושא של כל הקהל, שאני לא יכול להעלים את עיני ממנו. עוד ישיבה של ועדה ועוד דיון במליאה אין בהם הכוח לטלטל את המערכת ולהגיד: רבותי, הכאב כואב, בואו נסיק מסקנות שיחייבו ויביאו עדי פתרון, עדי הצעות, עדי איגום משאבים, עדי הקצאת כוחות לטיפול בנושא הזה.

על-פי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, בתהליך נוהל הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית ניתן להקים ועדה מיוחדת וניתן להסמיך את אחת מוועדות הכנסת המכהנות. אני מבקש מן הכנסת להסמיך את ועדת החינוך והתרבות של הכנסת לשמש כוועדת חקירה פרלמנטרית על-פי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, לבדיקת נושא הנשירה ממערכת החינוך, תופעת האנלפביתים והפתרונות במסגרות הממלכתיות, לרבות מסגרות החינוך בצה"ל ולאחר השירות הצבאי. תודה רבה.

## היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת אברהם בורג. כעת נתחיל את הדיון. ראשונה – חברת הכנסת ענת מאור, במסגרת שלוש דקות. אני מאוד מבקש להקפיד.

## מיכאל איתן (הליכוד):

---

## היו"ר י' עזרן:

זה החוק, זו התקנה. יש כאן רשימה ארוכה מאוד.

## מיכאל איתן (הליכוד):

בסדר, אבל אף אחד איננו.

## היו"ר י' עזרן:

טוב. הרי אתה יודע שכשאני אומר שלוש דקות – קודם כול הכוונה למסגרת העקרונית. מעולם לא עמדתי על מידת הדין ועל קוצו של י"ד.

## אברהם בורג (העבודה):

הוא התכוון לשלוש הדקות הראשונות.

## ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, חברי הכנסת, אין ספק שהנושא שבגיני עלתה ההצעה להקים ועדת חקירה פרלמנטרית הוא נושא קריטי ביותר. אני חושבת שאין צורך להוסיף לא על הנתונים, לא על מידת הזעזוע ולא על מידת החומרה של הנושא.

האם הכלי של ועדה פרלמנטרית הוא הכלי הנאות? – זו שאלה שאני מתלבטת בה רבות. הנושא אינו סודי וההסתרה אינה הסתרה של הילד וההורים. זו הסתרת המדיניות של החברה כולה. אין זה

מקרה. דוח מבקרת המדינה על האינטגרציה, לפי הפירוש שלי, קבע את הדבר העיקרי, שלפיו משרד החינוך והמדינה שידרו שדר כפול כלפי מדיניות האינטגרציה ובעצם לא התכוונו לבצע אותה.

אני אומרת שהנשירה, הבערות והעוני יימשכו, אם לא ישתנו שני דברים. האחד – אין חינוך בלי השקעה מסיבית; מ-1973 מדינת ישראל קיצצה וגזלה מהילדים שלה, מהנערים שלה את הזכות והחובה לצמוח תחת חינוך מתקדם. הדבר השני – האם החינוך יהיה לכול, או יהיה אליטיסטי. אין ויכוח על מצוינות ואין ויכוח על הצורך בהישגיות. השאלה היא, האם זו הישגיות למיעוט או הישגיות לכול.

הקריטריונים והפרמטרים שעל-פיהם נמדדת מערכת החינוך הם הקובעים.

חמישה דברים, אדוני יושב-ראש הוועדה, הם שקובעים: א. אם ביד אחת נקים ועדה פרלמנטרית וביד השנייה ילכו מירב המשאבים לטיפול המצוינים ולא לטיפול החינוך לכול?

ב. האם המורים הטובים יועסקו בחוזים אישיים, לאליטה, ולא יתוגמלו המורים שילכו ללמד בכיתות קשות. אצלי מבחנו של משרד החינוך והמבחן לביעור הבערות וקידום אותם ילדים נושרים יהיה, אם התלמידים יקבלו את המורים הטובים בכיתות הקשות, בקריית-שמונה ובתל-אביב ובכל מקום אחר. ובשביל זה צריך לתגמל אותם.

ג. פתיחת אזורי הרישום. המדיניות של מנכ"ל משרד החינוך – ועדת החינוך והתרבות טרם גיבשה את עמדתה – אם ביד אחת תרצה לחקור את נושא הנשירה וביד שנייה תפתח אפשרות לטובים יותר להתקבל לבתי-ספר טובים יותר, ועל החלשים יותר ייגזר להיות בבתי-ספר חלשים, הנשירה תגדל, ותהיינה כמה ועדות פרלמנטריות שתהיינה.

ד. דוח-הררי. אני בעד קידום המדע, אך אני לא שקטה לאן ילך התקציב. אם הוא ילך – ואני הייתי מנהלת בית-ספר, ואני יודעת בדיוק את האופרה – לקידום לומדי חמש יחידות פיסיקה ומתמטיקה, והתוכנית לקידום החינוך המדעי לכול לא תפתח, אנחנו במגמה הפוכה.

ה. דבר אחרון הוא – התנאים. אנחנו שופטים את המורה ואת המורה? אפשר בכלל למנוע נשירה בכיתות של 40 תלמידים? אפשר בכלל להתמודד עם תלמידים כשהחינוך המיוחד לא מתוגמל ולא מכוסה כמו שצריך?

אני מסכמת: מניעת הנשירה והמחויבות של המדינה וההורים והקהילות לאפשר לכל ילד וילדה ולכל בית-ספר אכן להחזיק את כולם – זו מחויבות עליונה. לפיכך, אני מאוד מברכת על עצם ההתרעה על הנושא עצמו. חקירה פרלמנטרית – אני לא מאמינה בכלי הזה, אם לא יהיה שינוי מדיניות מוחלט של משרד החינוך הנוכחי לעומת המדיניות ששמעתי עליה כל השנה האחרונה ולעומת המדיניות שנקטו בעשור האחרון. מדיניות של אליטיזם והתנערות המדינה מאחריות לחינוך תנציח את המשך הנשירה, הדלדול של הנוער החלש יימשך, ולא ועדת חקירה בלבד תפתור זאת, אלא שינוי מדיניות, והדבר בידינו. אני מקווה ששר החינוך החדש והכנסת ישנו את המדיניות הזו. תודה.

## **היו"ר י' עזרני:**

תודה. חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

## **יצחק לוי (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ראשית אני רוצה לברך את חבר הכנסת בורג על העלאת הנושא, על תשומת הלב הרבה שהוא נותן לו ועל הרצון לחקור אותו אחת ולתמיד ולנסות למצוא פתרונות. ולכן אני אתמוך בוועדת חקירה – –

## **אברהם בורג (העבודה):**

פרלמנטרית.

## **יצחק לוי (מפד"ל):**

– – פרלמנטרית, אף שבסוף דברי, חבר הכנסת בורג, אני אציע לך להקים ועדה מיוחדת, ולא להפוך את כל ועדת החינוך לוועדת חקירה פרלמנטרית, ואנמק זאת.

אני רוצה לומר: בנתונים שמסרת לא נגעת כלל בבתי-הספר היסודיים ולא מסרת נתונים. כל הנתונים שמסרת התרכזו בגילים 15 עד 18. האם ניתן ללמוד מכך – – –

## **אברהם בורג (העבודה):**

– – –

## **יצחק לוי (מפד"ל):**

זו היתה השאלה שרציתי לשאול בסוף דבריי, אבל ראיתי שאתה כבר עייף מלדבר.

## **אברהם בורג (העבודה):**

הנתון הרשמי שנמסר, אני לא סומך עליו, כי הוא נתון ללא בדיקה – במערכת החינוך היסודי יש 1% של נשירה. אני לא כל כך מאמין לנתון הזה, הוא מצריך בדיקה. יש שתי נקודות משבר – במעבר מבית-הספר היסודי לחטיבת הביניים ובמעבר מחטיבת הביניים לתיכון.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

העניין ברור. אני הערתי הערה זו כדי שלא תיווצר פה הרגשה, שהבעיה מתחילה רק בחטיבת הביניים.

### **אברהם בורג (העבודה):**

היא מתחילה בבית-הספר היסודי.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

גם הנשירה עצמה לא מתחילה בחטיבת הביניים, אומנם בשיעורים קטנים יותר, אבל הנשירה קיימת.

אני רוצה להעיר שלוש-ארבע הערות, שאולי יובאו בחשבון באותה ועדת חקירה שתוקם. קודם כול, אני חושב שלא נכון להפריד ולקיים שתי מערכות חינוך רשמיות וחוקיות – האחת של משרד החינוך והאחת של משרד העבודה והרווחה. אני חושב שהדבר לא נכון. והדבר הלא-נכון הזה מפיל הרבה חללים בדרך, יוצר גם אי-התאמה, יוצר אי-רצף, יוצר כל מיני דברים אחרים. אני חושב שהפיקוח של משרד העבודה והרווחה הוא פיקוח שונה לגמרי מהפיקוח של משרד החינוך. אולי הנורמות הנדרשות, תוכניות הלימודים או כל הדברים האחרים, הם שונים לגמרי. ואם אתה השבת לי שבמדינת ישראל, מי שלומד במוסד של משרד העבודה והרווחה אינו עובר על חוק חינוך חובה, מדוע לא יהיה הדבר מאוגד בחינוך, גם אם מדובר בפנימייה, גם אם מדובר במעון סגור וגם אם מדובר בבית-חולים פסיכיאטרי, שגם שם יש לנו מסגרות חינוכיות? הרי אנחנו רוצים לבוא ולראות איך במכלול המערכת אנחנו מוצאים פתרונות. והפתרונות הם מאוד קשים. אני חושב שזה מקשה, אם מדובר על מסגרות שונות לגמרי, שאין קשר ביניהן. זו נקודה אחת שרציתי לציין.

הנקודה השנייה שרציתי לציין, ובעצם אתה ציינת אותה בדרך החיובית, והיא בית-הספר באור-יהודה ו"אורט"; כלומר, הנה שני בתי-ספר שהנתונים שלהם הם נתוני נשירה, והם באים ועושים שינוי. כלומר, השינוי נגרם פה רק בגלל רמת המורים והמוטיבציה של המורים. אני חושב שאחד הדברים שצריך לתקוף זה המורים. כשהייתי בסיור בארצות-הברית למדתי שם לראות, שלפחות בבתי-הספר הפרטיים – אינני יודע מה קורה בבתי-הספר הממלכתיים שם, ביקרתי בעיקר בבתי-ספר יהודיים, ושם רובם פרטיים – מורים נבחנים על-פי ההישגים שהם מביאים, ומורים מקבלים משכורות על-פי ההישגים, ומורים מועסקים בחוזים שנתיים, או דו-שנתיים, או תלת-שנתיים, על-פי טיב המורה.

### **אברהם בורג (העבודה):**

את זה שמריה הציע.

### יצחק לוי (מפד"ל):

שמריה לא מעניין אותי כאן, כמו ששרי החינוך של המפלגה שלך לא מעניינים אותך. אבל אני אומר לך: יש לי הרבה מאוד ביקורת על העניין הזה. אבל זו בעיה שלא נוכל להתעלם ממנה. ואני אומר לך את הדברים בצורה אמיתית. אם אתה מתכוון לעסוק רק ברמת התלמידים, בלי לעסוק בחוקי הסתדרות המורים, הרי לא עשית ולא כלום. יש איזה סד של הסתדרות המורים, שלא מאפשר לנו בשום פנים ואופן לפרוץ קדימה מבחינת רמת המורים. אתה נתקע עם מורה, שאתה יודע שהוא לא מלמד שום דבר, והוא עובר משנה לשנה, ואי-אפשר לפטר אותו. הרי אנחנו אמונים בתלמוד, שבנושא הוראה אין הסגת גבול; וצריך תמיד לקחת את המלמד הטוב ביותר ואת המלמד המתאים ביותר. דע לך שאתה עולה פה על מוקש שקוראים לו הסתדרות המורים. והמוקש הזה, אני מוכן להיות שותף לך בהתגברות עליו, אבל זה יהיה קשה מאוד. אבל שם צריך להתחיל ברביזיה האמיתית.

והנקודה השלישית, ואני רוצה לסיים בכך את החלק הזה של דברי, אדוני היושב-ראש, היא נושא האינטגרציה. להערכתי, ואני אומר את זה מניסיון קטן מאוד באזור קטן ואחרי שנות חינוך לא רבות ומידיעה מצומצמת – האינטגרציה נכשלה. והאינטגרציה נכשלה מכיוון שאנחנו, על מזבח האינטגרציה, אנחנו הקרבנו מצוינות, אנחנו הקרבנו התקדמות, אנחנו הקרבנו הכול, וגרמנו לכך שיקומו רשתות פרטיות ובתי-ספר פרטיים. והממלכה, הממלכה לא נתנה פתרונות למצוינים ולמיוחדים, משני הצדדים.

מה קרה בחינוך הממלכתי-דתי, הפריצה של הישיבות התיכוניות והאולפנות בזמן, והיום הפריצה של בתי-ספר "נועם" ו"צביה" וכדומה? האם זה לא משום שלא היה אפשר לעשות את הפריצה הזאת בתוך בתי-הספר הממלכתיים-דתיים, מכיוון שכפו אינטגרציה אשר נוהלה בצורה לא נכונה, כאשר באו ואמרו: למצוינים אין מקום, מכיוון שהמצוין צריך להקריב את עצמו על מזבח החלש? ואני חושב שלחלשים צריך לתת את הכול. אבל העובדה היא, שאנחנו במו ידינו יצרנו רשתות חינוך שאינן אינטגרטיביות, אבל הן רשתות פרטיות, והמדינה תומכת בהן בכל מיני מסגרות, כמוסד פטור ולא מוכר וכן מוכר וחצי מוכר וכל מיני דברים כאלה.

### היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת יצחק לוי, נא לסיים.

### יצחק לוי (מפד"ל):

גם הזמן שלי כבר לא מוכר.

### היו"ר י' עזרן:

עברו שש דקות.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

אני מסיים בזה. אני רוצה רק לנמק מדוע אני ממליץ בפני יושב-ראש ועדת החינוך להקים ועדה מיוחדת ולא להעביר זאת לוועדת החינוך – מכיוון שאני חושב שוועדת החינוך היא גדולה מכדי להיות ועדת חקירה, ומכיוון שאני יודע שהנוכחות בוועדות איננה קבועה. בשביל ועדת חקירה אתה צריך לקחת קבוצה מסוימת של חברי כנסת – – –

### **גונן שגב (צומת):**

בגלל הנוכחות היא תישאר קטנה.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

מצטער, לא קלטתי את הערתך, אחרת הייתי מתייחס אליה.

אני מציע שזו תהיה ועדת חקירה של חברי כנסת במספר מצומצם יותר, אבל של אנשים שאתה יודע שהם ישקיעו בכך את כל המאמץ שצריך. גם אז יצטרך המפתח המפלגתי למצוא ביטוי, אבל הוא לא חייב למצוא ביטוי, כמו שהוא קיים היום; פשוט ניקח אנשים לפי העניין ולא לפי ההרכב הזה. תודה רבה.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה רבה. חבר הכנסת שלמה בוחבוט; אינו נוכח. חבר הכנסת עובדיה עלי; אינו נוכח. חבר הכנסת יוסף בא-גד; אינו נוכח. חבר הכנסת גונן שגב, אחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן.

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

מי אחריו?

### **היו"ר י' עזרן:**

אדוני. אתה כמעט בסוף הרשימה. נראה מי יהיה נוכח כאן. בבקשה, חבר הכנסת שגב.



**גונן שגב (צומת):**

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנמצאים, כל פעם שיש נושא חשוב מאוד לדון בו בכנסת – – –

**יצחק לוי (מפד"ל):**

יש שלוש דקות.

**גונן שגב (צומת):**

לא שלוש דקות, יש ארבעה חברים. זה מטריד אותי יותר משלוש הדקות.

**היו"ר י' עזרן:**

חבר הכנסת הרב יצחק לוי, אתה קיבלת שבע דקות.

**גונן שגב (צומת):**

שלושים ושלוש דקות; לא זו התלונה שלי.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אני אומר לעצם העניין, אם רוצים התייחסויות רציניות, זה לוקח יותר זמן.

**גונן שגב (צומת):**

אפשר להשתמש בתורת התמצות, אבל לא זאת הבעיה. אני חושב שזה פשוט ביזיון, אם זו לא מלה קשה מדי לכנסת, שבדיון כל כך חשוב נמצאים פה חמישה חברים; פשוט ביזיון.

**אלי דיין (העבודה):**

יש שישה-שבעה חברים.

### **גונן שגב (צומת):**

אתה יוצא ונכנס. אתה נכנסת אורח נוטה ללון.

### **אלי דיין (העבודה):**

אני מאזין לכל הדיון בנושא הזה. יש הרבה חברי כנסת בבניין, וכולם אוזניהם קשובות לכל מה שקורה כאן.

### **גונן שגב (צומת):**

מקשיבים מלה מלה.

חבר הכנסת בורג, לפי דעתי חשוב מאוד להקים ועדת חקירה, ועדת בדיקה, ועדה שתבדוק איך הגענו למצב כזה, כשבעצם החינוך היה אמור להיות בראש מעיינינו. אין ספק שזה חשוב. אבל, לדעתי, כל זמן שבמשרד האוצר לא יבינו, שגם במדינות המערב שבהן השוק החופשי – אני תמיד מדבר על שוק חופשי ועל היד המכוונת ועל היד הלא-מכוונת – אבל כל זמן שלא יבינו שגם במדינות המערב שבהן היד החופשית היא מעל הכול – בנושאים של תשתית חברתית הממשלה חייבת להשקיע.

אלה שני נושאים עיקריים: הראשון, בראש ובראשונה, בראש סולם העדיפויות הוא החינוך; ולאחר מכן בריאות ועוד נושאים פחות חשובים.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

קודם בריאות.

### **גונן שגב (צומת):**

לא, קודם חינוך.

אנחנו, אנשי צומת, חרתנו על דגלנו, אם זו לא פראזה, שהחינוך חייב להיות בראש סולם העדיפויות, כיוון שבמדינה כמו שלנו הנושא של מצוינות, של איכות, של שונות מכל הסביבה חייב להיות והוא בנפשנו. כיוון שאנחנו 4 מיליונים, עוד אין שלום, אף שאתם רצים, זה או-טו-טו יהיה – – –

**אברהם בורג (העבודה):**

טיק טק.

**וליד חאג' יחיא (מרצ):**

---

**גונן שגב (צומת):**

טיק טק, בתוך תשעה חודשים, ועדיין אין שלום, וזה אחד הנושאים שיעזרו לנו גם בצבא וגם בכלכלה וגם בכל הנושאים החברתיים האחרים.

לכן, אני מציע שבד בבד עם ועדת החקירה שתבדוק איך באמת הגיעה מערכת החינוך למצב כל כך עגום עם דוחות קשים כאלה; בד בבד, חבר הכנסת בורג, רק אליך אני מדבר, אני עוד מעט מסיים.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

גם אלי.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

גם אלי.

**היו"ר י' עזרן:**

אל תעליב אותנו.

**גונן שגב (צומת):**

סליחה, אני מדבר אל כולם.

אני חושב, שבד בבד עם ועדת החקירה, ועדת הבדיקה שצריך להקים, חייבים להקים בתוך ועדת החינוך – אם עדיין אין לך – ועדה שתדאג לתקצב כבר מהיום את תקציב החינוך הבא ותתחיל להילחם היום על התקציב לשנה הבאה, כשברור לי לחלוטין שהוא צריך להיות גדול בהרבה מהתקציב שניתן השנה.

**אברהם בורג (העבודה):**

2 מיליארדים.

**גון שגב (צומת):**

כמה זה יוצא באחוזים?

**אברהם בורג (העבודה):**

התחלנו את התקציב ב-7.3 מיליארדים, בשנה הבאה הוא יגיע ל-9 מיליארדים ויותר.

**גון שגב (צומת):**

הוועדה הזו צריכה לשבת ולבדוק האם זה באמת תואם, מעבר לשיפור המצב אצל אותם 31,000 ואותו מצב של אנאלפביתים, האם זה באמת מספיק גם להעלאת הרמה בחינוך הטכנולוגי ולכל שאר הבעיות של מערכת החינוך.

זה בעצם הנושא החשוב לעתיד, בד בבד עם ועדת החקירה הזאת. תודה.

**היו"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת גון שגב על הקפדתך על הזמן וגם על הדברים החשובים שהשמעת.

חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחת השאלות, אולי הקשות ביותר, היא השאלה בדבר הקצאת משאבים לנושא החינוך. אנחנו נמצאים בדילמה, שבדרך כלל פותרים אותה בצורה קלה. אומרים: אנחנו ניתן את כל מה שאפשר לאוכלוסייה החלשה ונעודד עד כמה שאפשר את האוכלוסייה היותר-חזקה, את בעלי הכשרונות הטבעיים, ונמצה בהם את המקסימום.

קורה הרבה פעמים בחיים, שאנחנו נמצאים בדילמות, ובמקום לנסות ולנתח אותן באזמל חד ולהגיע למסקנה, אנחנו משתדלים לטשטש את הדברים וכפוליטיקאים להשביע את רצונם של כל הצדדים המעורבים.

אני אומר כאן מעל הדוכן, במיוחד כשאני פונה אל יושב-ראש ועדת החינוך ואני מבקש את תשומת לבו: אני אומר לך את האמת, אני מצוי בהתלבטות קשה. הדילמה בעיני, חבר הכנסת אברהם בורג, היא כזאת: אם יש לי משאבים להשקיע, נקרא למשאבים האלה עשר יחידות הוראה, ואני יכול לקבל תמורת עשר יחידות ההוראה, כאשר אני משקיע אותן בעשרה תלמידים לדוגמה, עשר יחידות השכלה, כאשר אני נותן את עשר יחידות ההוראה האלה בצורה מכוונת לממוצע, ואז כל אחד מקבל יחידה אחת וקיבלתי תפוקה של עשר יחידות השכלה – החברה שלי, תמורת עשר יחידות הוראה קיבלה עשר יחידות השכלה. לעומת זאת, אם אני אתן לארבעת המצטיינים מבחינת הכשרון הטבעי שלהם חמש יחידות מתוך העשר שיש לי, ולששת האחרים אני אתן רק חמש – יכול להיות שאני אקבל במקום עשר יחידות השכלה 15 יחידות השכלה.

עכשיו הדילמה האמיתית היא, האם אנחנו כחברה נהיה מוכנים ללכת למדד או להשקעה אי-שוויונית שיש לה בחינות רבות, שאנחנו אומרים שהיא לא צודקת, כי האנשים נולדו, ואנחנו לא מתחשבים בגנטיקה, אנחנו רוצים לתת לאנשים כפי שנולדו את ההזדמנויות השוות, לא בהכרח לתת להם יותר משום שהם מלידה עם כשרונות גדולים יותר, ולשלם תמורת זאת במחיר של אי-שוויון, או לחלופין לומר: אנחנו נסבול כולנו ביחד, לא נוציא את המקסימום מעשר יחידות ההוראה, נקבל רק עשר במקום 11, 12, או 15 יחידות השכלה, אבל נשמור על הממד של השוויון.

מה שבטוח, וכולנו מסכימים שפערים הם דבר לא בריא, גם אם הם קיימים – בסופו של דבר פערים, במיוחד פערים גדולים כפי שקיימים היום, כפי שאתה הצבעת עליהם, הם דבר לא חיובי. השאלה היא, איזה מחיר נצטרך לשלם, ומי ישלם את המחיר הזה של הקטנת הפערים. לכולם לא יהיה. עשר יחידות ההוראה שיש לנו הן כמות נתונה, ואנחנו צריכים להכריע לכאן או לכאן. אי-אפשר להגיד שניתן גם לאלה וגם לאלה. לא זאת הדילמה. הדילמה היא כאשר יש במשורה, כמו שיש משאבים בחיים, ואנחנו צריכים להחליט. ואז, מה קורה לערך השוויון מצד אחד, ומצד אחר מה קורה להישגיות של החברה כולה מבחינת התוצאות של ההשקעה שלנו?

אני לא רוצה לפתור את הבעיה כאן היום, אני רק העליתי אותה.

אני חושב, שההגדרות של ועדת החקירה, כפי שהציע יושב-ראש ועדת החינוך, חבר הכנסת אברהם בורג, אני לא בטוח במאה אחוזים שאתה צודק, שהכלי שבו אתה רוצה לטפל בנושא הוא הכלי המתאים.

ראשית, זה נשמע דבר קצת מוזר, שבא יושב-ראש ועדת החינוך, שהוא בעל הסמכות מטעם הכנסת להיות אחראי כוועדה פרלמנטרית, לפקח על פעולות הממשלה, לבדוק, לקבל את האינפורמציות,

ואומר: רבותי, אני מודה פה בפשיטת רגל של הוועדה שאני עומד בראשה. אני כיושב-ראש של ועדת כנסת מודיע לכם שבכלי הפרלמנטרי, התקנוני, הקונסטיטוציוני הזה לא יכולתי להגיע לבירור בעיה יסודית הקשורה אינטגרלית בנושא שבו הוועדה שלי מטפלת.

**היו"ר י' עזרן:**

חבר הכנסת איתן, אני מבקש ממך לסיים.

**וליד חאג' יחיא (מרצ):**

חבר הכנסת איתן – – –

**היו"ר י' עזרן:**

סליחה, חבר הכנסת וליד צאדק, יש לך זכות הדיבור מייד אחרי חבר הכנסת איתן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

רגע, עוד דקה. אני לא שומע, חבר הכנסת צאדק.

**היו"ר י' עזרן:**

תנהל את זה איך שאתה רוצה. אני אתווכח אתך?

**וליד חאג' יחיא (מרצ):**

אתה שוכח שחבר הכנסת בורג הקים ועדה אשר בדקה את המחשבות הקיצוניות, הגזעניות בבתי-הספר העבריים, ואיזו צעקה הקימו נגד הוועדה הזאת.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לא קלטתי בדיוק.

## אברהם בורג (העבודה):

העניין הוא, בסופו של דבר – – –

## היו"ר י' עזרן:

סליחה, חבר הכנסת אברהם בורג, אני מאוד מבקש. הזמן של חבר הכנסת איתן תם. אם אתה רוצה לנהל סימפוזיון, זה עניין אחר. אני מצטער מאוד. אתה תוכל להשיב. בבקשה לסיים, חבר הכנסת איתן.

## מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה, עם כל הכבוד הראוי, אדוני סגן השר חאג' יחיא, שתבין את הטיעון שלי. לכנסת יש ועדות, ועדות כנסת. על-פי החוק, לוועדת כנסת יש לא פחות סמכויות מלוועדת חקירה. בסעיף 21 לחוק-יסוד: הכנסת כתוב: הכנסת תבחר מבין חבריה ועדות קבועות – אלו הוועדות הרגילות שלנו, כמו ועדת החינוך – והיא רשאית לבחור מבין חבריה גם ועדות לעניינים מסוימים. זה סעיף 17 לתקנון שלנו. אפשר לבחור ועדה מיוחדת, ואפשר לבחור ועדה קבועה. ועדת החינוך היא ועדה קבועה. סעיף 21(א)(ב) לחוק-יסוד: הכנסת קובע, שבתקנון יקבעו את הסמכויות של הוועדות השונות. אחר כך בא סעיף 22 ואומר: הכנסת רשאית למנות ועדות חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הוועדות הקבועות, ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, ועדה מיוחדת, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה. וההמשך הוא הקובע. כי החוק לא קבע מה יהיו הסמכויות של ועדת החקירה. הוא לא קבע מהי ועדת החקירה הזאת. קיים חוק ועדות החקירה הממשלתיות, שקובע שם סמכויות, יכולת להעיד עדים ולקבוע כל מיני דברים, עם אזהרה ובלי אזהרה. כאן לא כתוב כלום. כתוב: הכנסת רשאית להקים ועדת חקירה שתחקור בעניין. ואחר-כך כתוב: סמכויותיה ותפקידיה של ועדת החקירה ייקבעו על-ידי הכנסת. החוק עצמו לא קובע כלום.

עכשיו בא חבר הכנסת אברהם בורג ואומר: אני מבקש להקים ועדת חקירה. אני שואל אותו: מה מציע חבר הכנסת אברהם בורג כסמכות לוועדת החקירה, שאין לו בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת? בתקנון הכנסת כתוב, שוועדה קבועה רשאית לדרוש ששר או נציגו יתייצבו לפניה וידווחו. והיא יכולה לדון, והיא יכולה לעשות הכול. מה הוא חושב שהוא יוכל להשיג על מנת לקדם את מטרתו, כפי שהוא הגדיר אותה, באמצעות ועדת חקירה?

שמעתי אותו אומר: אנחנו נצטרך לבדוק כל מיני דברים שעד היום לא מקבלים עליהם תשובות. למשל, אחוזי תלמידים שאינם מגיעים, אנאלפביתים וכו' – – –

## היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת איתן, אתה כבר מדבר שש דקות במקום שלוש דקות. מה אני יכול לעשות לאדוני? תחליט מה שאתה רוצה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני כבר מסיים. אני מבקש מכבוד היושב-ראש, לכבוד הכנסת, אני מבין שזה הנושא האחרון שעל סדר-היום.

### **היו"ר י' עזרן:**

לא, זו הבעיה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

טוב, אני כבר מסיים.

חבר הכנסת אברהם בורג, זאת נקודת המפתח, שאתה יכול לבוא בהצעה על הקמת ועדת החקירה, ואני שומע שאתה אומר: יש דברים שלא יכולתי להשיג דרך ועדת הכנסת, אני מצפה שאשיג אותם דרך ועדת החקירה. אתה צריך להגדיר מה יהיו סמכויות הוועדה, והכנסת צריכה לקבל החלטה. למשל, אמרת: אין לי נתונים מספיקים; באמצעות ועדת החינוך של הכנסת אני לא מסוגל לקבל נתונים; מסובבים אותי, באים אלי פעם עם זה ופעם עם זה; האנשים הממונים שצריכים לתת דיווח מפחדים מביקורת, כלומר משרד החינוך לא מביא לי את הנתונים, ואני לא יכול לצאת מזה; לעולם אני לא יודע מה קורה. אני רוצה כלי עצמאי של הכנסת, בלתי תלוי – כך אני מפרש את דבריך, תקן אותי אם אני טועה – כדי שאוכל לבדוק את הדברים ולקבל מידע ממקורות עצמאיים.

יכול להיות, אינני אומר שלא, שאתה צריך לבקש מהכנסת גם סמכות לוועדה הזאת לקבל תקציב מסוים. הרי מה תהיה הוועדה? במה יתבטא הייחוד שלה?

### **אברהם בורג (העבודה):**

אני מבקש קריאת ביניים.

### **היו"ר י' עזרן:**

בבקשה. אבל, ידע אדוני, חבר הכנסת איתן, שתיקנו אותי. כבודו מדבר כבר עשר דקות.

### **אברהם בורג (העבודה):**



חבר הכנסת איתן, כולנו נהיה שותפים ליעד של טיפול בנושא. יהיה לנו ויכוח על המכשיר. אני אומר כך: אתה יודע מהי ועדת כנסת. היום יש הדיון הזה, מחר הדיון הזה, אני מקיים 100 ישיבות במושב. כאשר אתה לוקח נושא ומדגיש אותו וממקד בו את הטיפול, עם השם הציבורי המחייב, ועדת חקירה פרלמנטרית, הנושא מקבל דגש יוקרתי, דגש שבדרך אחרת אנחנו לא מסוגלים להשיג אותו.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אומרים שאין חכם כבעל ניסיון. אני עצמי יזמתי בכנסת הקודמת הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית, ואני אומר לך שהניסיון שלי – – –

**היו"ר י' עזרן:**

אני מרים ידיים.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מסיים. אולי אנחנו מקדמים את העניין, אדוני היושב-ראש.

**היו"ר י' עזרן:**

אבל אני מצטער, אתה מדבר 11 דקות במקום שלוש דקות. איפה הפרופורציה?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מסיים. משפט אחרון ואני מסיים. הצעתי לך, חבר הכנסת אברהם בורג, אם אתה רוצה לקבל את הכלי הזה, אל תסתפק בכך שאתה אומר: אני צריך רק את השם, אולי השם יביא לי את תשומת הלב. להיפך, כתוב כאן שהכנסת רשאית לקבוע סמכויות מיוחדות לאותה ועדת חקירה. תבוא, בהתאם לנושא, ותבקש לוועדה הזאת סמכויות שאינן בידיה של ועדת החינוך של הכנסת.

**היו"ר י' עזרן:**

חבר הכנסת איתן, אנא ממך. תודה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

ואז תהיה גם הצדקה שהכנסת תעשה את המאמץ, אולי תייחד תקציב מסוים, אולי אמצעים מסוימים, כדי שהוועדה הזאת אכן תוכל להגיע אל יעדיה.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה, חבר הכנסת מיכאל איתן. חבר הכנסת רענן כהן; אינו נוכח. חבר הכנסת סגן השר וליד חאג' יחיא, בבקשה.

### **וליד חאג' יחיא (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהזדמנות זו אני רוצה לברך על פעילותו הענפה והמצוינת של יושב-ראש ועדת החינוך של הכנסת, חבר הכנסת אברהם בורג, וכמובן על הצעתו להקים ועדה לחקירת שיעורי הנשירה ושיעורי האנאלפביתיות בישראל.

נושא החינוך הוא נושא אשר אמור להיות בראש סדר העדיפויות במדינה דמוקרטית ומתוקנת. החינוך הוא הכלי שבו אנו יוצרים את דור ההמשך ואת עתידה של המדינה, ומכאן חשיבותו הלאומית והחברתית.

כאדם אשר עסק שנים לא מעטות בחינוך, הן במגזר היהודי והן בזה הערבי, יכול אני להעיד כי הממצאים הצורמים שאותם ניתן למצוא למכביר בפרסומים סטטיסטיים שונים אינם מנותקים מחיי היום-יום. ממצאים צורמים אלה קיימים במגזר היהודי במידה מדאיגה, ללא ספק; ובחינוך הערבי – בממדים מחרידים.

ההבדלים הזועקים בין מצב החינוך בסקטור היהודי לבין זה שבסקטור הערבי צריכים להטריד את מנוחתנו, שהרי מדובר באותה חברה ובאזרחים אשר לכאורה זכאים לאותן זכויות ותשומות חינוכיות.

חברי הכנסת, שיעור הנשירה בקרב האוכלוסייה הערבית מגיע ל-54.6%. יותר ממחצית התלמידים אינם מסיימים את חוק לימודיהם, וזה נתון הנכון למדינת ישראל בשנת 1992. לשם השוואה ראוי לציין, כי שיעור הנשירה בקרב האוכלוסייה היהודית הוא 18.4%, שיעור מדאיג אף הוא. נתונים אלה תואמים לאלה אשר טרם נשרו. נמצא כי רק 13.7% מסך כל מסיימי התיכון זכאים לתעודת בגרות או תעודת גמר. זהו שיעור נמוך במיוחד ומדאיג במיוחד, שהרי שיעור זה הוא שקובע את מספר האקדמאים הפוטנציאליים. שיעור הוא כשליש מהשיעור המקביל במגזר היהודי.

בראש ובראשונה אני חושב, כי ההבדלים הללו בין המגזר היהודי לבין המגזר הערבי מבחינת שיעורי הנשירה מבתי-הספר ושיעורי האנאלפביתיות, מקורם בהבדלים בתשומות החינוכיות שלהן זכו שני המגזרים. נתוני הנשירה והכישלון מוסברים בעיקר בהעדר ציוד משוכלל בבתי-הספר, תנאים פיסיים הולמים ומרכזים לטיפול בתלמידים לקויי למידה, במחסור בשעות לימוד עבור טעוני טיפוח ובהעדר מעבדות ראויות, ועוד ועוד.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התשומות החינוכיות אשר להן זוכה התלמיד היהודי רחוקות לאין שיעור מאלו של התלמיד הערבי, ולא רק בבית-הספר. מדובר בתשומות החינוכיות שלהן זוכה אזרח יהודי כבר מהגיל הרך, מגיל הגן, מעונות יום, דרך בתי-הספר, תנועות הנוער, מתנ"סים, מרכזי סיוע ועוד. מצב זה יוצר תחושת ייאוש וחוסר מוטיבציה אצל הצעירים בהסתכלם לעתיד. הצעיר במגזר הערבי אינו יכול להיות אופטימי ביחס לעתידו אם ישקיע במסלולי ההשכלה, והטעם העיקרי לכך הוא האבטלה המחכה לו, למשכיל הערבי, אשר גרועה אף מזו הקיימת במגזר היהודי.

מצבה של הצעירה הערבייה גרוע אף יותר. לגביה אין מקור תעסוקה במקום מגוריה, והמסורת מונעת ממנה להתרחק מביתה לצורך עבודה. בשל העדר תעסוקה ביישובים הערביים ואי-יציאה מהכפרים לשם עבודה רווחית, הצעירה אינה עומדת באתגרי למידה, משום שהמערכת המוצעת אינה דורשת זאת ממנה. לשם מה צריכה הצעירה השכלה רחבה אם ממילא תמצא את עתידה, קרוב לוודאי, במפעל טקסטיל או בעבודת ניקיון, שמהם היא מתפרנסת בקושי?

העדר בתי-ספר למבוגרים יוצר הנצחה של הבורות הקיימת, כי אלה שסבלו בצעירותם מחוסר יכולת להתקדם ולהשכיל נותרים במצב זה בשארית חייהם, ללא מוצא ופתרון.

אני תומך בהצעתו של יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות להקים ועדה לבדיקת שיעורי הנשירה והאנאלפיתיות, משום שאני משוכנע שבבדיקה שתיעשה אחת המסקנות תהיה הצורך החיוני והמיידית בהזרמת כוחות מפתחים ומטפחים למגזר הערבי, בכספים ובמשאבים אחרים.

הגיע העת לתקן את המצב המעוות הקיים ולפתח תוכניות טיפוח ותיקון אשר תענינה על צורכי השעה. תיקון זה צריך להיעשות הן בחינוך העברי, וביתר שאת – במגזר הערבי, כי אין השקעה משתלמת מזו. תודה רבה.

### **היו"ר י' עזרן:**

אני מודה לך, אדוני, חבר הכנסת סגן השר.

חבר הכנסת זבולון המר; אינו נוכח. חבר הכנסת שאול יהלום; אינו נוכח. חבר הכנסת האשם מחאמיד; אינו נוכח. חבר הכנסת יגאל ביבי; אינו נוכח. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה; אינו נוכח. חבר הכנסת גדעון שגיא; אינו נוכח, היה פה. חבר הכנסת טלב אלסאנע; אינו נוכח. חברת הכנסת לימור לבנת; אינה נוכחת. חבר הכנסת אלי גולדשמידט; אינו נוכח. חבר הכנסת מאיר שטרית; אינו נוכח. חבר הכנסת סילבן שלום; אינו נוכח. חבר הכנסת אלי דיין; אינו נוכח. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה, ואני מקווה שהוא החותם את רשימת הדוברים.

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני סבור שבמסגרת שלוש הדקות שהוקצו לי לדבר על הנושא אי-אפשר להקיף, או אפילו לומר את הדברים הבסיסיים שהם התחלואים של מערכת החינוך. לכן אני רוצה רק לדבר על הצורך בהקמת הוועדה.

אני חושב, שהצורך הוכח והומחש בשתי כתבות שפורסמו בעיתון "חדשות" בחודש מאי, שתי כתבות הנוגעות לשני הצדדים של אותו עניין עצמו. האחת, של נירית זך, דיברה על 31,000 תלמידים – לא הייתי קורא להם תלמידים – שאינם הולכים באופן קבוע לבית-הספר, ומדובר בילדים בכיתות של בתי-הספר היסודיים. באותה תקופה – מדובר על השנה שעברה – הוגשו עשר תלונות בלבד בכל מדינת ישראל בעניין תלמידים שאינם לומדים באופן קבוע. תלונות הוגשו לקב"סים – קציני הביקור הסדיר, עשר תלונות, כשיש 31,000 ילדים כאלה שאינם לומדים. זה היה הצד האחד. והתלמידים האלה, שעוד ממשיכים בכלל, עוברים הלאה ללמוד, אם בכלל, בבתי-הספר המקצועיים, שם הם אמורים ללמוד מקצוע, אבל בפועל הם לא לומדים דבר, לפחות לא מבחינת ההשכלה שנבדקת אחר כך כשהם מגיעים ללשכת הגיוס. הם מגיעים ללשכת הגיוס כשהם בקושי יודעים קרוא וכתוב.

כתבה אחרת שפורסמה באותו זמן, ביום שישי, על-ידי הילה טוב, נדמה לי שזה היה ב-14 במאי 1993, תיארה את מה שאני קורא לו "הנס" שמתרחש בצבא-הגנה לישראל לאותם אנשים שמקבלים הזדמנות ומתגייסים לצבא, למרות הרמה הנמוכה שבה הם מגיעים לצבא. שם, בצבא, במשך חצי שנה לערך, משתפרת רמת התלמידים האלה פלאים. הם מגיעים בתוך חצי שנה, מרמה של כיתה ג' לרמת תלמיד בכיתה ח', וזה הרבה מאוד. אבל גודל הנס מעיד, לטעמי, דווקא על קדרות המצב במערכת החינוך. גודל הנס מלמד עד כמה המצב חמור וקשה במערכת כולה, שאיננה מצליחה להגיע עם אותן קבוצות של אוכלוסייה – ומדובר במספרים גדולים מאוד – לכלל תוצאה.

יש גורמים רבים שמטפלים בילדים שנכשלים במסגרת הלימודית, אלה שנפלטו מן המסגרת, אלה שנגררים בה אבל לא מצליחים להשתלב בה, ואלה שאינם מגיעים כלל לבתי-הספר. אני מדבר על משרד החינוך, על הרשויות המקומיות, על משרד הפנים, על העובדים הסוציאליים, על משרד העבודה והרווחה, ואפילו המשטרה מעורבת בכך, בצדדים הפיליינים של אותן עבירות של הורים שלא שולחים את הילדים ולא דואגים שהילדים יגיעו לבית-הספר.

בסופו של דבר, גם פרויקט "נערי רפול", הפרויקט הצבאי, הוא פרויקט חיוני המשתלב במערכת כולה, ומדי פעם אנחנו שומעים, לצערי הרב, ביטויים וקריאות לבטל אותו, כאילו הגענו ליום שכל מי שמתגייס לצה"ל לא זקוק לאותה הכשרה שניתנת לנערים במסגרת הפרויקט של "נערי רפול".

אבל העובדות, אני חושב, טופחות על פנינו, וכגודל הגופים המטפלים בזה ומספרם כך גודל הבעיות, וצריך להגיע לכלל פתרון ורפורמה אמיתית. לטעמי האישי, אני סבור שהדרך צריכה להיות הקמת רשות מרכזית אחת שתטפל בבעיה כולה, אבל מדובר בעניינים חשובים, שלא ניתן לדון בהם במסגרת מצומצמת כל כך של זמן. ועדה, ועדת חקירה פרלמנטרית כפי שמוצע, צריכה, ואני מקווה שכך יהיה, לדון בהם לגופו של עניין, ואולי באמת, בסופו של דבר, תהיה לנו מדיניות אחידה, ברורה ועניינית בנושא הזה. אני חושב שאת התועלת בכך נוכל להרגיש בחיי החברה של מדינת ישראל בדור הזה ובדורות הבאים. תודה.

## **היו"ר י' עזרן:**

תודה, חבר הכנסת זנדברג. חבר הכנסת רפאל אלול; אינו נוכח. חבר הכנסת יורם לס; אינו נוכח. בבקשה, חבר הכנסת מאיר שטרית. אני סיימתי את קריאת הרשימה, כדי לתת לו, והוא אחרון הדוברים.

## **מאיר שטרית (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי הכנסת יצחק לוי, אברהם בורג, מיכאל איתן, אליעזר זנדברג, ענת מאור, יעקב שפי, אדוני היושב-ראש, כל חברי הכנסת שבבית, הצעתו של חבר הכנסת אברהם בורג להקים ועדת חקירה ממלכתית לחקור את המתרחש בחינוך, בעיני היא במקומה.

אני רוצה לומר, אדוני היושב-ראש, שלעתים אנחנו טועים בהתייחסות של המערכת הפוליטית, של הכנסת של הממשלה, של התקשורת ושל הציבור לנושא החינוך בישראל.

אני נמנה עם המאמינים, שמי שרוצה לטפל בשינוי סדר העדיפויות של מדינת ישראל, כפי שרבין טבע את הביטוי לפני הבחירות האלה, לפני שמשנים את סדר העדיפויות הלאומי צריך, קודם כול, לקבוע אותו. לצערי, אינני חושב שמישהו קבע אותו אי-פעם, בשום מסגרת, בשום ממשלה.

אם אני צריך להציע סדר עדיפויות לאומי, הייתי קובע כי במקום הראשון, העדיפות הלאומית הראשונה של מדינת ישראל צריכה להיות מערכת החינוך, ובמקום השני – ביטחון.

## **קריאה:**

— — —

## **מאיר שטרית (הליכוד):**

מבחינה תקציבית זה לא אותו דבר. תקציב הביטחון מגיע ל-7 מיליארדי דולר, זאת אומרת כ-30 מיליארד שקל. זה פי כמה יותר מתקציב מערכת החינוך. תקציב הביטחון מהווה שליש מתקציב המדינה, התקציב להחזר חובות – עוד שליש מתקציב המדינה, וכל יתר הנושאים החברתיים, בתוכם החינוך – עוד שליש.

כשאני אומר סדר עדיפויות, זה לא דווקא שיהיה תקציב גדול יותר מתקציב הביטחון, אלא שנושא החינוך יקבל את תשומת הלב הראויה כמו נושא הביטחון.

באנליזה מאוד פשוטה, אדוני היושב-ראש, אני יכול להראות, שאם מדינת ישראל נשארה קיימת כמדינה חרף כל המלחמות עם האויבים מסביב, שניסו פעם אחר פעם להשמיד אותה, מעולם לא היה זה בגלל גודל צבאנו, בגלל כמות הנשק שבידינו, בגלל גודל הטריטוריה שלנו, כמות הכסף או הנפט. בכל אלה היה, יש ויהיה לאויבינו יותר. יש להם יתרון בכל מרכיב של עוצמה צבאית. המרכיב היחיד שהיה לזכותנו והכריע במערכות ישראל היה המרכיב האיכותי, איכות האדם, האמונה בצדקת זכותנו על הארץ הזאת, הידיעה שאין לנו ברירה.

## וליד חאג' יחיא (מרצ):

רק בשביל זה צריך לחנך?

## מאיר שטרית (הליכוד):

חלילה.

המורשת ההיסטורית הארוכה מאוד של יהדות הגולה, לפני שהיתה לנו מדינה, כל אלה ביחד עיצבו במדינת ישראל – – –

## וליד חאג' יחיא (מרצ):

– – –

## היו"ר י' עזרן:

הוא התכוון מבחינה קיומית.

## מאיר שטרית (הליכוד):

אני עדיין לא גמרתי. הלוואי שנגיע לשלום, הלוואי והלוואי. אתה לא שמעת את המשפט הקודם שלי, אמרתי שבראש סולם העדיפויות של מדינת ישראל צריך לעמוד נושא החינוך, ואחריו – ביטחון, ואני מסביר מדוע.

מבחינה זו, גם מי שרוצה לשמור על ביטחונה של מדינת ישראל, הדרך היחידה שיש בפנינו היא לשמור על הפער האיכותי, ועל פער איכותי לא ניתן לשמור בשום כלי אחר זולת חינוך.

אני אומר לאוהבי הביטחון שבינינו, אבל בלי להתייחס לעניין הזה, לחינוך יש תופעות לווי, יש לו תוצרי לווי אוטומטיים שמתקבלים כמובנים מאליהם, בלי מאמץ, ותראו איזה אבסורד יש.

במדינת ישראל היום עדיין יש 620,000 איש מתחת לקו העוני, מהם 230,000 ילדים. מאוכלוסייה זו של ילדים, חלקם בבתי-ספר יסודיים בכיתות א', ב' וג', חלקם בגני-ילדים, מהם יצמחו מקרי הסעד של מחר, העבריינים של מחר, הנרקומנים של מחר, האסירים של מחר. מי שרוצה לעצור את המצוקה לא צריך לחכות עד שהמצוקה תיווצר ואחר כך לנסות למנוע אותה. להיפך, באמצעות כלי

החינוך אפשר לעצור את רוב שורות המצוקה בישראל. קח את הילדים מגיל צעיר, גיל בית-הספר היסודי, גן-ילדים, מעון-יום – שם צריך להשקיע את המיטב ואת מקסימום האמצעים של המוח ושל תשומת הלב, ואז אתה באמת יכול לבלום את שורות המצוקה עוד לפני היווצרן, במקום לחכות שתיווצר מצוקה ואחר כך להשקיע הון עתק כדי לנסות לתקן אותה, בדרך כלל במידה מועטה מאוד של הצלחה. במקום זה אפשר להשקיע בחינוך, ואז אתה מונע את רוב שורות המצוקה בישראל.

לצערי, אדוני היושב-ראש, נוצר מצב שהציבור והמערכת הפוליטית לא נותנים לזה תשומת לב ראויה, בגלל פרדוקס מאוד מעניין, שאומר שככל שהסכנה גדולה יותר הסיכון קטן יותר, ולהיפך. זה פרדוקס מעניין, וההסבר לו הוא: אם אתה מחכה לסכנה גדולה מאוד ואתה יודע על קיומה, אתה מתכוון לקראתה, ואם חלילה היא מגיעה אתה מוכן לכך ואז הקטסטרופה לא גדולה. אבל אם אתה לא מחכה לסכנה ואתה לא יודע על קיומה, אפילו אם הסכנה קטנה, אם היא מגיעה אליך ואתה לא ערוך לקראתה – אז הקטסטרופה יותר גדולה.

לכן, כאשר מדובר בביטחון המדינה – את זה כולם מבינים; כל אחד מבין מה זה טנקים על הגבול. כל אחד מבין מה היא מלחמה, ולכן הממשלה, הכנסת, הציבור, התקשורת נתנו לזה את תשומת הלב, וחידדנו את המאמצים להגיע למיטב האמצעים, וברוך השם יש לנו צבא חזק ומדינה מוגנת.

### **וליד חאג' יחיא (מרצ):**

בשביל זה אנחנו לא משרתים בצבא.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

אני בעד שתשרתו בצבא, אתה יודע את עמדתי.

בתחום החברתי, אדוני היושב-ראש, אני חושב שחובה עלינו לתת היום את תשומת הלב לנושא הזה, ולכן מוטב שייבדק מי היו האחראים למשבר הזה. מוטב לבדוק מה ניתן לעשות, כדי לתקן את העתיד וכדי שהדבר לא יחזור על עצמו. לכן אני מברך את חבר הכנסת בורג על הצעתו ואני בהחלט תומך בה.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה. ובכן, חבר הכנסת אברהם בורג, יושב-ראש ועדת החינוך, יוזם הדיון, יבוא לדון.

### **אברהם בורג (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמעתי את דברי המתייחסים, בכלל זה הערות הביקורת. מכל מלמדינו השכלנו. הדברים שנאמרו כאן לגופו של עניין בוודאי יישקלו במהלך הדיונים, אם הכנסת תאשר את הצעתי. אני מודה לכל החברים שבאמת מצטרפים ליוזמה.

אני רוצה, ברשותכם, לקרוא הצעת סיכום של סיעות העבודה, ליכוד, צומת, דגל התורה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

מה?

**אברהם בורג (העבודה):**

זה מה שסיכמתי עם חבר הכנסת שטרית.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

זו הצעת החלטה, זו לא הצעת סיכום של הסיעות. זו הצורה הנכונה.

**אברהם בורג (העבודה):**

אני מבקש להציע בפני המליאה הצעת החלטה לסיכום הדיון.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לא לסיכום הדיון; הצעת החלטה.

**אברהם בורג (העבודה):**

תקשיב, לסיכום הדיון הזה. להלן הצעת ההחלטה: הכנסת מסמיכה את ועדת החינוך של הכנסת לשמש כוועדת חקירה פרלמנטרית, על-פי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, לנושא הנשירה ממערכת החינוך, תופעת האנאלפביתים והפתרונות במסגרות הממלכתיות השונות, לרבות מסגרות החינוך בצה"ל ולאחר השירות הצבאי.



סמכויות הוועדה יכללו את כל סמכויות ועדת החינוך, ונוסף על כך תהיה רשאית הוועדה להגיש לאישור מליאת הכנסת בקשה להרחבת סמכויותיה או שינוי הרכב חבריה כפי שתמצא לנכון לצורך מילוי תפקידה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מציע, אם אפשר, במקום הרחבה, לדבר על שינוי בהרכב.

### **אברהם בורג (העבודה):**

מקובל עלי. אני קורא שוב את המשפט: בקשה להרחבת סמכויותיה או שינוי הרכב החברים בה.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה.

### **וליד חאג' יחיא (מרצ):**

אולי אותה ועדה היא שתחקור גם את הממצאים והנתונים במגזר הערבי.

### **אברהם בורג (העבודה):**

בוודאי, כל מערכת החינוך, אין כאן אפליה.

### **היו"ר י' עזרן:**

רבותי, עם כל הכבוד, אחרי שקוראים הצעת סיכום לא מתחילים להתדיין. אני מצטער. אומנם אנחנו ברגעים של עידן ראוות ועת רצון, אבל יש גבול. בבקשה.

אני מודה לך, אדוני חבר הכנסת בורג, יושב-ראש ועדת החינוך.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד הודעת הסיכום הזאת ומי נגדה? נא להצביע.

## הצבעה מס' 6

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' בורג – 7

נגד – אין

נמנעים – 2

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' בורג נתקבלה.

### היו"ר י' עזרן:

שבעה בעד, אין מתנגדים, שני נמנעים, אני קובע שהתקבלה הצעת הסיכום של הדיון הזה, לצורכי המשך הטיפול. תודה רבה.

### הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשנ"ג-1993

#### (קריאה ראשונה)

### היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים כעת לנושא האחרון: הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשנ"ג-1993, בקריאה ראשונה, של חבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה.

### יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הנני מתכבד להביא בפני הכנסת הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה), התשנ"ג-1993. עניינה של הצעת החוק הוא תיקון טכני בלבד. על-פי חשבון הימים שמחייב החוק, הגשת המועמדות השנה תיעשה בחג הסוכות, ועל-פי החוק, מכיוון שזה חל בחג הסוכות, אנחנו דוחים את זה ביום אחד, ואז לפי הלוח זה יצא בערב שבת. לכן, אני חושב שאי-אפשר לקבוע את הימים האלה כימים של הגשת רשימות המועמדים, מכיוון שאז נצטרך לעשות שני דברים: 1. נצטרך לקבוע שהגשת המועמדות תהיה רק בבקרים, מכיוון שאחר-הצהריים יהיה ערב חג או ערב שבת; 2. הסמיכות של החג ושל השבת בוודאי יקשו על כל המועמדים או על כל רשימות המועמדים, באי-כוח המפלגות, לבוא, להגיע ולמסור את הדברים בצורה מסודרת.

אני גם רוצה להזכיר לחברים, שפעמים רבות באה רשימת מועמדים ויש איזה תיקון שיש צורך לעשות או איזה דבר שצריך למחוק, או להעתיק רשימה, ולפעמים הדברים לוקחים זמן.

לכן, אדוני היושב-ראש, הצעת החוק באה לקבוע כהוראת שעה לשנה זו בלבד, בגלל האילוצים של הלוח, שנקדים את הגשת רשימות המועמדים ביומיים ושלושה ימים. כלומר, הגשת רשימות המועמדים תהיה בין יום-כיפור לסוכות ולא בתוך חג הסוכות.

ההצעה הזאת מתואמת כמובן עם משרד הפנים, יחד עם המפקח על הבחירות. כשישבתי וראיתי את הלוח, ביקשתי ממנו עצה, ואכן ההצעה הזאת הוכנה בעצה אחת אתו, ומכיוון שמדובר פה בעניין טכני, שאני מבין שרק יקל עלינו לשמור טוב יותר את החגים ולהיות יותר מסודרים, אני מבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק הזאת בקריאה ראשונה ולהעבירה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית להמשך חקיקה בוועדת הפנים של הכנסת. תודה רבה.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי.

אנחנו עוברים כעת לרשימת הדוברים. ראשון הדוברים – חבר הכנסת חיים אורון; אינו נוכח. חבר הכנסת מאיר שטרית, בבקשה. אני מאוד מבקש להקפיד על מסגרת הזמן.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה לברך את חבר הכנסת יצחק לוי על היוזמה החקיקתית הזו. היא מוכיחה דבר אחד בלבד – שכאשר מחוקקים חוק וקובעים לוח זמנים לחוק, כמו במקרה הנוכחי, חייבים לתת את הדעת על ימי החגים, שהם שונים מאשר, כמובן, הלוח הקלנדרי הלועזי. לכן מוטב שבניסוח החוק לא יופיע יום מסוים אלא יהיה כתוב: X ימים, ובתנאי שזה לא יהיה ערב חג או ערב שבת; נתקן את הגמישות הראויה, כדי שלא נצטרך לעשות חקיקה נפרדת.

אני חושב שהצעת החוק היא במקומה. אני מברך עליה; יישר כוח. אני בהחלט תומך בה.

### **היו"ר י' עזרן:**

אני באמת מודה לחבר הכנסת מאיר שטרית שפיצה אותנו. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת יצחק לוי, גם אני מצטרף לדברי קודמי, חבר הכנסת מאיר שטרית, בתמיכה בהצעת החוק, שכמובן מעידה על כך שהחקיקה הקודמת היה בה ליקוי מסוים. משום שלא ייתכן שחוקים שקובעים מועדים יצטרכו, בשל קביעת תאריך כזה או אחר, כל פעם שינוי ספציפי וקביעת מנגנון של חקיקת חוק.

בחוסר המחשבה הזה יש איזה ביטוי לאיזו זילות של תהליך החקיקה. טוב, אז יעשו עוד חוק. מחוקקים עוד חוק ועוד חוק. הדבר הזה לא נראה לי. כאשר מחוקקים את החוקים עדיף להגיע למנגנון קבוע שלפיו, בהיווצר מצב של חג או של אי-יכולת לקיים בחירות בתאריך נקוב, באופן אוטומטי, על-פי הפרשנות, הכול יזוז בצורה נאותה. או לפחות לתת סמכות למישהו לקבל החלטה, גם ללא צורך בחקיקה למקרים שהם חריגים ומקובלים על כולם ואיש לא יכול להתנגד לדברים לגופם, כפי שהציע חבר הכנסת יצחק לוי.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

יכול להיות שצריך היה להקדים את המועד לערב יום-כיפור, לערב יום הדין.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

לא, אם כבר מדברים על חגים, אז זה דווקא היה צריך להיות בשמחת תורה, כי זאת תהיה שמחה שלמה של כל – – –

### **היו"ר י' עזרני:**

ברשותך, אני רוצה לתקן דבר חשוב מאוד בהקשר הזה של יום הדין. לידיעתך, הקביעה בשמים במה שנוגע ליום הכיפורים היא לא לגבי אותו יום הכיפורים אלא יום הכיפורים שעבר. הביצוע זה יום הכיפורים.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

מיום הכיפורים הזה עד יום הכיפורים שיבוא עלינו לטובה.

### **היו"ר י' עזרני:**

ביום הכיפורים של שנה זו, למשל, מבצעים את הפסיקה בפועל של מה שהיה ביום הכיפורים בשנה שעברה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

ומה קורה עם היכולת להשפיע בתקופה שבין יום הכיפורים להושענא-רבה?

## **היו"ר י' עזרן:**

ההיפך. ביום הכיפורים התשנ"ג קבעו מה שקבעו, יהי רצון לטובה ולברכה לכל עם ישראל, או חס ושלום מה שעולה למישהו, נותנים לו שנה שלמה של תלוי ועומד. בראש השנה יש לו אפשרות לחזור בתשובה, עשרת ימי תשובה. ביום הכיפורים מבצעים את גזר-הדין, כמו שיש, להבדיל, בדינא דמלכותא. זאת אומרת, יש מצב שיש פסק-דין ויש כבר החלטה ועונש, אבל לא מבצעים.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

אם כך, אם אנחנו מדברים על בחירות לרשויות המקומיות, זאת אומרת שיהיו בחירות ואחרי שידיחו את ראש העיר ייתנו לו עוד שנה אפשרות, ואולי הוא יחזור בתשובה ויוכל להמשיך בתפקידו.

## **היו"ר י' עזרן:**

אי-אפשר לחזור בתשובה, הוא קלקל כבר הרבה.

## **יצחק לוי (מפד"ל):**

אני מציע לא לעבור מיום הכיפורים לפורים.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני רוצה לסיים בשני משפטים. רציתי רק להעיר דברים שראויים להישמע, לדעתי, וליפול על אוזניים קשובות של אלה שנמצאים כאן, אשר ללוח הזמנים הכללי של הבחירות לרשויות המקומיות, וכן"ל גם לגבי הבחירות לכנסת.

אנחנו מביאים תמיד את הדוגמה של בריטניה הגדולה, שכשהיא הולכת לבחירות, הבחירות מתקיימות בתוך מספר קטן של שבועות. נראה לי שלוח הזמנים הכללי הוא ארוך מדי, וכל התקופה של מערכת הבחירות היא ארוכה מדי. יכול להיות שיש מקום לחשוב על צמצום פרקי הזמן הנדרשים, לרבות פרק הזמן המיועד לתעמולה.

מאחר שכבר הונחה על שולחנו הצעת חוק מימון הבחירות – אם זה מגיע לידי כך שצריך להוציא 33 שקל על בוחר, אני חושב שאם יצמצמו את התקופה, ייתכן מאוד שאפשר יהיה להגיע להוצאה כספית קטנה יותר בלא לפגוע בהליך הדמוקרטי. תודה.

## **היו"ר י' עזרן:**

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. חבר הכנסת שאול יהלום; אינו נוכח. חברת הכנסת נעמי בלומנטל; אינה נוכחת. חבר הכנסת יגאל ביבי; אינו נוכח. חבר הכנסת רון נחמן; אינו נוכח. חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה.

## **יוסף בא-גד (מולדת):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נכנסתי ושמעתי את דברי התורה הנפלאים של כבוד היושב-ראש, שהפך את המקום לבית-מדרש. יישר כוחו.

## **היו"ר י' עזרן:**

זה בזכותו של חבר הכנסת שטרית.

## **יוסף בא-גד (מולדת):**

הגעתי כרגע מתקוע, מהאסון הנורא שקרה לקדוש מרדכי ליפקין, השם ייקום דמו. הייתי בהיאחזות החדשה שהקימו תוך עימות עם חיילי צה"ל, הייתי עם חבר הכנסת זאבי בניחום אבלים אצל האלמנה עם ארבעת היתומים ועם ההורים, ואני פשוט לא יכול להתחיל את דברי בלי להביע את תנחומי ולהזדעזע, לצערי, מהיחס של צה"ל לאזרחים תושבי תקוע שהיו שם, וודאי עוד ידונו על כך בכנסת מחרתיים.

## **היו"ר י' עזרן:**

היתה התנצלות מסוימת, כך שמעתי ברדיו.

## **יוסף בא-גד (מולדת):**

היתה התנהגות של צה"ל בשבת, שניסו לפנות בכוח את האנשים שבאו לשבות במקום הרצח הנורא. ראיתי שיש מחרתיים הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת חנן פורת, ועוד נחזור ונעלה את הדברים. קשה להאמין שצבא-הגנה לישראל, במקום לתמוך במתיישבים, יאלץ אותם לחלל שבת, בכוח. כל זמן שאיני שומע את דברי הצבא איני רוצה להגיב עוד.

אשר להצעת החוק, אני משבח את חבר הכנסת הרב יצחק לוי שהעלה את הדברים. אני לא רוצה לגזול את זמנכם בשעה מאוחרת זו. אני רק רוצה לומר, שצריך עד כמה שאפשר לקצר את התקופה.

הדבר חשוב לא רק מבחינה תקציבית כספית אלא מבחינת מתח, עצבים, לשון הרע, מרירות ושנאת אחים.

אני רוצה להעלות על נס. הוזמנתי לכנס של "לוד אחת". בעיר לוד קרה דבר שחייב לשמש דוגמה לכל מדינת ישראל. ראש העיר הנוכחי, מקסים לוי, התאחד עם ראש תנועת העבודה. שניהם יחדיו, העבודה והליכוד, הקימו תנועה ששמה "לוד אחת". אני כבר לא יודע למה צריך בחירות במקום הזה, אם הכול מאוחד. אני חושב שזו צריכה להיות דוגמה, דוגמה נפלאה, גם לנו, לכנסת, אבל במיוחד בנושא הבחירות המוניציפליות, כי שם החשבון לא צריך להיות פוליטי. שם החשבון צריך להיות ענייני – מי טוב יותר לעיר, מי יוכל לפתור טוב יותר את הבעיות.

אני חוזר לעניין, שככל שנקצר את תקופת הבחירות זה יועיל לקירוב לבבות. למה אני אומר זאת? כי היינו בערים אחרות, ביקרנו בקריית-שמונה ובמקומות נוספים, וראינו מערכת בחירות שמתמשכת בצורה איומה.

עוד נקודה שבה אני רוצה לשבח את הרב לוי – – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

זו מסקנה טובה למפלגות להתאחד בחיים הפוליטיים.

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

יבוא היום; בלי נדר, אני רוצה לקחת על עצמי לנסות לאחד.

אני בטוח שאם "יעשו אגודה אחת", יתקיים "לעשות רצונך בלבב שלם".

### **היו"ר י' עזרן:**

אשרי המאמין.

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

אני רוצה לסיים. עוד דבר שרציתי לשבח בו את חבר הכנסת הרב יצחק לוי, על ההצעה לביטול השבתון ביום הבחירות. זה דבר מיותר. אפשר להסתדר בלי זה. אנחנו צריכים להיות עם עובד ולא עם אובד, וכל יום של ביטול שבתון הוא ברכה למשק וברכה למציע, יישר כוחו.

## **היו"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת הרב יוסף בא-גד. רשות הדיבור לחבר הכנסת רענן כהן; אינו נוכח. אחריו – חבר הכנסת אלי גולדשמידט; אינו נוכח. חבר הכנסת סילבן שלום; אינו נוכח. חבר הכנסת עמיר פרץ; גם כן אינו נוכח.

## **יוסף בא-גד (מולדת):**

אדוני היושב-ראש, שמעתי שיש החלטה שלא להודיע מי נעדר, כדי שלא לגרום זילותא לחברי הכנסת. האם נכונה הידיעה?

## **היו"ר י' עזרן:**

קודם כול, אני לא קיבלתי שום הוראה כזאת. שנית, לפי דעתי אי-אפשר להירשם כאן – ואני לא אקרא את השם. לדוגמה, חבר הכנסת שטרית לא היה נוכח כשקראתי את שמו והגיע, כנראה הספיק לשמוע, ונתתי לו לדבר אחר כך. אתה מבין, אדוני חבר הכנסת? מי שנרשם ימחק את עצמו. הרשימה נמצאת פה. מבחינת הנוהל ההגיוני – – –

## **יוסף בא-גד (מולדת):**

אני מצדד, אבל אמר לי חבר הכנסת רחבעם זאבי, שיש החלטה כזאת. אני מצדד בקריאת השמות.

## **היו"ר י' עזרן:**

לא שמעתי על החלטה כזאת. אם חבר הכנסת אינו נוכח הוא פשוט איבד את זכות הדיבור שלו – וגם כדי לעודד את אלה המתמידים.

בבקשה, חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

## **אליעזר זנדברג (צומת):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, גם אני מצטרף למברכים את חבר הכנסת לוי. אבל אני סבור שצריכה להיות תרעומת מסוימת על כך שפקידי הממשלה שהיו צריכים להיערך בעוד מועד, אולי אפילו לפני שנה או שנתיים, לקראת הבחירות האלה, ברגע שקבעו לפחות את התאריך, לא עוררו ולא גילו את הדבר מעצמם, ולא יזמו את התיקון. אבל טוב שחבר הכנסת לוי, משנודע לו הדבר, עשה כן במקומם.



ראיתי את המספר 33 ימים, 35 ימים. האמת היא שאני לא רואה הבדל בין המספרים האלה. בכלל, אני לא יודע למה קבעו 33. זה מספר קצת אנכרוניסטי, לא מתאים. זה לא בדיוק חודש, זה לא בדיוק 40 יום.

אני גם הייתי סבור, שאולי כדאי ליזום בתיקון הזה אותם דברים שדיברו עליהם חברי הכנסת שטרית ואיתן, זאת אומרת, לאפשר את המכניזם לדחייה, להזזת בחירות במקרה נוסף, כמו במקרה אחר של יום שישי, וכדומה, וחבל שזה לא נעשה. אבל התיקון הזה מתאים והולם למערכת הבחירות הקרובה.

למעשה ביקשתי את רשות הדיבור מתוך תקווה שיהיה פה נציג של הממשלה, כי בפניו קיוויתי ורציתי לשטוח את הדברים שלי בנוגע למערכת הבחירות.

### **הי"ר י' עזרן:**

אני רוצה להעיר בקשר לכך, שהיו אמורים להיות פה שרים תורנים.

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

כנראה לממשלה יש דברים חשובים יותר מאשר לבוא לכאן ולשמוע את הדברים שאומרים בפרלמנט על הממשלה, על מעשה שהוא אומנם מחדל קטן של הממשלה ועל מעשה שהממשלה מופקדת על הביצוע שלו – מערכת בחירות לרשויות המקומיות. אבל אין ממשלה, כפי שאין ממשלה במקומות אחרים ובנושאים אחרים, אז מה הפלא בעצם?

בכל זאת, אומר את הדברים. גם אני כמו הדוברים לפני רוצה להצטרף לקריאה לקצר את מערכת הבחירות. לקצר את מערכת הבחירות, זה אומר קיצור בתחומים רבים – קיצור בתחומים שנוגעים לתקשורת, קיצור פרק הזמן שבו מקרינים על מסכי הטלוויזיה בארץ את תשדירי הבחירות של המפלגות, קיצור פרק הזמן שבו מותר להשתמש באות של המפלגה, קיצור פרק הזמן שבו מועבר הכסף של מימון המפלגות למפלגות השונות. אבל אני לא מדבר בעלמא, והדברים שרציתי לומר לממשלה לא היו רק לצורך האמירה הזאת.

הנחתי על שולחן הכנסת, יחד עם חברי גון שגב, הצעת חוק לקיצור מערכת הבחירות לכנסת, ולא מזמן נודע לי שהממשלה מתנגדת. היא מתנגדת לדברים שאמרתי עכשיו ותו לא. אין בהצעה יותר מכך. אני לא מבין מדוע הממשלה יכולה להתנגד לדבר כזה, שאני חושב שיש עליו הסכמה של כל קצות הבית. אני מקווה שבבוא היום גם הצעת החוק הזו תעבור, אבל אני מקווה שעוד לפני כן תיקח הממשלה את היוזמה ותפעל לקיצור מערכת הבחירות, גם מערכת הבחירות לכנסת וגם מערכת הבחירות לרשויות המקומיות. תודה רבה.

### **הי"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת זנדברג. ובכן, אנחנו עוברים כעת להצבעה בקריאה ראשונה על הצעת החוק והעברתה לוועדת הפנים.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה),  
התשנ"ג–1993, לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

**היו"ר י' עזרן:**

אני קובע שהחוק יעבור לוועדת הפנים לשם הכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

תודה רבה לכל הנוכחים המתמידים. הישיבה נעולה. הישיבה הבאה, אם ירצה השם, מחר בשעה 16:00. תודה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:38.